

**UCHWAŁA NR LXXVI/830/2024
RADY MIEJSKIEJ W POŁCZYNIE-ZDROJU**

z dnia 28 lutego 2024 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Połczyn-Zdrój na lata 2024-2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. 2023 r. poz. 40 ze zm.) i art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2022 r., poz. 840 ze zm.), po uzyskaniu opinii Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie, uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Połczyn-Zdrój na lata 2024-2027, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

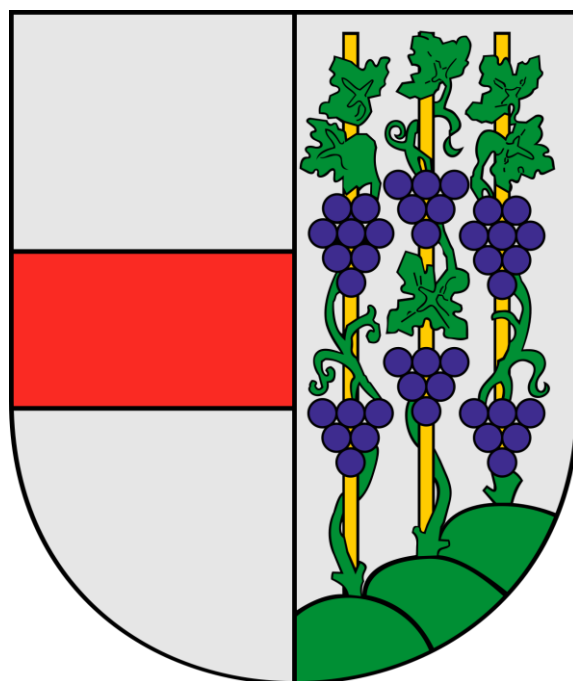
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Połczyna-Zdroju.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady

Janusz Podpora

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Połczyn – Zdrój, 2023 r.

Spis treści

1.	Wstęp	4
2.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	5
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	12
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	12
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i regionu	14
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	17
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Połczyn - Zdrój).....	17
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	19
5.2.1.	Charakterystyka gminy Połczyn – Zdrój.....	19
5.2.2.	Zarys historii obszaru Gminy.....	28
5.2.2.1.	Kalendarium gminy.....	34
5.2.3.	Krajobraz kulturowy	40
5.2.3.1.	Krajobraz miasta Połczyn – Zdrój.....	40
5.2.3.2.	Krajobraz wsi gminy Połczyn – Zdrój.....	44
5.2.4.	Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy.....	45
5.2.5.	Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Zachodniopomorskiego	48
5.2.6.	Zestawienie obiektów z terenu gminy Połczyn-Zdrój wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	52
5.2.7.	Obiekty stanowiące własność gminy	53
5.2.8.	Zabytki ruchome	55
5.2.9.	Zabytki archeologiczne.....	56
5.2.10.	Dziedzictwo niematerialne.....	58

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

6.	<i>Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń</i>	58
7.	<i>Założenia programowe</i>	61
8.	<i>Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami</i>	71
9.	<i>Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami</i>	71
10.	<i>Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami</i>	72
11.	<i>Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków</i>	82
	<i>Załącznik nr 1 – Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków</i>	83
	<i>Aneks numer 1 – wykaz zabytków nieruchomych</i>	83
	<i>Aneks numer 2 – Wykaz stanowisk archeologicznych</i>	96
	<i>Spis tabel</i>	102
	<i>Spis fotografii</i>	102

1. Wstęp

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.) gmina ma obowiązek sporządzić gminny program opieki nad zabytkami. Program ten jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy, jako jednostki podziału administracyjnego. Dotyczą nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, a rolą programu jest wzbudzenie w lokalnej społeczności świadomości wspólnoty kulturowej poprzez uświadamianie mieszkańcom znaczenia lokalnych wartości kulturowych.

Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Aby program mógł być w pełni realizowany, ważne jest zaangażowanie mieszkańców w opiekę nad zabytkami, za które odpowiedzialne będą władze gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji programu przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, ostatecznie prowadząc do wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Co 2 lata Burmistrz sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu kulturowego oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Przedmiotowy dokument stanowi aktualizację Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Połczyn – Zdrój na lata 2019-2023.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami są przepisy wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.). Zapis w ustawie mówi jasno, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program jest potem ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu i gminy (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowią trzy poniższe ustawy:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce (art. 5), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), wskazuje, że ochrona środowiska (w tym zabytków) jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela (art. 86).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2002 poz. 840 z późn. zm.)

Ustawa jest kluczowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony zabytków. Definiuje ona m.in. pojęcie zabytku, reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, obowiązki właściciela lub posiadacza zabytku, formy finansowania opieki nad zabytkami, zasady prowadzenia badań przy zabytkach, etc. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5, który określa w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6 klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art. 7, który określa formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Do rejestru można wpisać także otoczenie, nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny.

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na ww. listę wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
 - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
 - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro
- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Na listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Park kulturowy

Park Kulturowy jest tworzony w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 17, który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany

sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 20, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Nowelizacja ustawy z dnia 22 czerwca 2017 roku wprowadziła zapis, mający na celu ochronę obiektów zabytkowych, co do których zostało wszczęte postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, ale decyzja nie jest jeszcze ostateczna: *„od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku”*. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. (Art. 10 a).

W ramach nowelizacji ustawy Art. 81. 1. mówi, iż w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2023 poz. 40)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Zapis w ustawie informuje, że zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami (art. 7 ust.1, pkt 9).

Dodatkowe uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają m.in.:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2022 poz. 503)

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2023 poz. 682 z późn. zm.)

Przepisy tej ustawy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2, ust 2 pkt 3). W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków lub do gminnej ewidencji zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępianie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2022 poz. 2556)

Ustawa wskazuje, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2022 poz. 916 z późn. zm.)

Ustawa określa m. in. procedury dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską. Wojewódzki konserwator zabytków wdaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenów nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2023 poz. 344 z późn. zm.)

Ustawa mówi, że jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz precyzuje, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2020 poz. 194)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Ustawa określa, że sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury oraz, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2023 poz. 571 z późn. zm.)

Ustawa informuje, że gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe/stowarzyszenia.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zawierają:

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2022 poz. 385 z późn. zm.)

Ustawa zawiera zapisy o przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zabytków. Ustawa mówi, iż Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2022 poz. 2393)

Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy, które zawiera:

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020 poz. 164)

Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli. Nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 roku Nr 102, poz. 1066),

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. 2019 poz. 1811),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019 poz. 1470).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 poz. 81).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Połczyn - Zdrój na lata 2024-2027, jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach poniżej:

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 (Uchwała Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.)

Główny cel główny Programu 2019–2022 brzmi:

„Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”

Cel Programu będzie realizowany przez następujące cele szczegółowe i kierunki działań:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Upowszechnienie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.)

Znaczenie dokumentu w kontekście programu opieki nad zabytkami jest istotne, gdyż jednym z ustawowych celów programów opieki nad zabytkami jest włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Koncepcja kładzie nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument formułuje również zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa. Uwzględnia także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Diagnoza w zakresie objętym programowaniem strategicznym opiera się na trzech obszarach:

- obszar 1: współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 kultura wskazano m.in. na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych (tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze krajowym nie wykazuje objawów zniszczenia). Jednocześnie wskazano także na rosnący potencjał muzeów

w zakresie budowania kapitału społecznego, które zarówno w Polsce, jak i na świecie, odgrywają również coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu świadomości historycznej i tożsamości narodowej.

Jako cel główny SRKS wskazała wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Cel główny SRKS realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne:
 - Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
 - Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich:
 - Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
 - Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
 - Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
 - Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
 - Wzmacnianie promocji kultury polskiej za granicą.
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
 - Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
 - Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych,
 - Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i regionu

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Połczyn-Zdrój na lata 2024-2027 wykazuje spójność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim i regionalnym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021-2024 (WPONZ WZ)

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021- 2024 został przyjęty uchwałą nr XXIX/338/21, z dnia 28 października 2021 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

W Programie przyjęto do realizacji trzy cele perspektywiczne:

I. Utrzymanie zabytków, jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego ład przestrzenny województwa zachodniopomorskiego

II. Zwiększanie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego

III. Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego

Celom perspektywicznym przypisano cele operacyjne i zadania.

Dla osiągnięcia celów strategicznych WPONZ WZ kluczowe jest wypracowanie programu finansowania długofalowych działań ukierunkowanych na osiągnięcie określonego celu. W przypadku poprawy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

materiałnego stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego, konieczne jest zwiększanie lub utrzymanie co najmniej na dotychczasowym poziomie wysokości środków przeznaczanych na rzecz określonej grupy zabytków (np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane).

Podmiotem programowania WPONZ WZ jest społeczność województwa, a sam WPONZ WZ przyjmowany uchwałą Sejmiku Samorządu Województwa staje się rodzajem zobowiązania instytucjonalno-społecznego w opisanej dziedzinie. Tym samym w realizację, często w sposób pośredni, będą zaangażowane prawie wszystkie instytucje związane z kulturą i ochroną zabytków, niektóre urzędy administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli, fundacje, podmioty gospodarcze, uczelnie wyższe, instytucje oświaty, kultury, a także poszczególni obywatele. Biorąc jednak pod uwagę kompetencje i właściwości poszczególnych organów i podmiotów, samorząd województwa zachodniopomorskiego może mieć bezpośredni wpływ na realizację poszczególnych zadań jedynie przez instytucje własne, w tym zwłaszcza Urząd Marszałkowski i swoje instytucje kultury. Działania innych podmiotów, w tym pozostałych jednostek samorządu terytorialnego, mogą być podejmowane z inspiracji samorządu województwa, w ramach autonomicznych decyzji tych podmiotów.

Polityka Kulturalna Województwa Zachodniopomorskiego

Dokument przyjęty uchwałą nr 1257/21 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 30 sierpnia 2021 r. Na podstawie analizy dostępnych danych, opracowań i badań dla Polityki kulturalnej województwa zachodniopomorskiego określono 3 priorytetowe strategiczne obszary interwencji:

1. Dostęp do kultury oraz uczestnictwo w kulturze;
2. Rozwój współpracy międzynarodowej w obszarze Kultury;
3. Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

Mają one na celu realizację wizji rozwoju kultury w regionie, zgodnie z którą w perspektywie roku 2030 Pomorze Zachodnie, ze względu na swoje położenie geograficzne oraz zasoby, stanie się regionem przyciągającym osoby twórcze, przedsiębiorcze, aktywne zawodowo, chcące mieszkać w regionie, gdzie zapewniony jest najwyższy poziom usług publicznych, edukacyjnych oraz unikalna oferta kulturalna na najwyższym poziomie artystycznym.

W ramach realizacji priorytetu 3. (Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe) działania będą nakierowane na ochronę rodzimego dziedzictwa materialnego, jak i niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową, a zarazem przyczyniającego się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego zaktualizowany został uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XVII/214/20 z dnia 24.06.2020 r. zmieniającą uchwałę w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego.

Cele i kierunki wskazane w Planie podzielono na 3 części: odnoszące się do całego obszaru województwa, do obszarów funkcjonalnych oraz Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego - jako Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego. Plan określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa w zakresie:

- organizacji struktury przestrzennej, w tym podstawowych elementów sieci osadniczej,
- infrastruktury społecznej i technicznej,
- ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- lokalizacji inwestycji publicznych rządowych i samorządu województwa.

W dokumencie zawarto szereg kierunków działań skierowanych bezpośrednio do gminy Połczyn – Zdrój.

Kierunek 2. Rozwój policentrycznej sieci osadniczej województwa, umożliwiającej procesy dyfuzji rozwoju z biegunów wzrostu do pozostałych ośrodków i poprawę spójności przestrzennej wewnątrz województwa.

Ustalenia:

- Wsparcie ośrodków wzrostu o znaczeniu subregionalnym i subregionalnych zespołów miast: - Centralna Strefa Funkcjonalna, - Barlinek-Myślibórz-Dębno

Kierunek 2. Obszarowa ochrona obiektów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego. Ustalenia:

- 1. Ochrona walorów wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych, w tym zachowanie ich charakterystycznych cech kulturowych i krajobrazowych w drodze łącznego stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków, krajobrazu i środowiska przyrodniczego oraz poprzez:
 - ochronę historycznego układu siatki ulic, przestrzeni publicznych, linii zabudowy, gabarytów i formy obiektów budowlanych
 - odpowiednie utrzymanie, zagospodarowanie, oznakowanie i wyeksponowanie obiektów historycznych
 - ochrona otoczenia zabytków w celu właściwego wyeksponowania obiektu
 - uszanowanie lokalnych tradycji budowlanych, w zakresie używanych materiałów, technik i tradycji budowlanych, podczas remontów; renowacji, adaptacji, rozbudowy itp.
 - kształtowanie nowej zabudowy w nawiązaniu do lokalnej tradycji budowlanej
 - poprzedzanie lokalizacji obiektów wielkokubaturowych i dominant wysokościowych analizami wpływu tych inwestycji na krajobraz, w celu minimalizacji negatywnego oddziaływania,
 - ujednoczenie i dostosowanie elementów małej architektury, płotów, ogrodzeń, nawierzchni ciągów pieszych do lokalnej tradycji budowlanej,
 - porządkowanie, utrzymywanie i uzupełnianie zespołów zieleni; ochrona obsadzeń alejowych wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz uzupełnianie ich brakujących fragmentów,
 - zastosowanie zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych – zwłaszcza głównych wjazdów do miejscowości, w przypadku lokalizacji obiektów związanych z funkcją produkcyjną, magazynową itp.
 - ochronę sylwet miejscowości,
 - odpowiednie ogrodzenie, uporządkowanie i oznakowanie cmentarzyw obrębie obszarów występowania relikwów osadnictwa pradziejowego zachowanie układu topograficznego, ograniczenie niekontrolowanego rozprzestrzeniania się dzikiej zieleni, odpowiednie oznakowanie, okresowe monitorowanie stanu
- ograniczenie zabudowy brzegów jezior i zbiorników wodnych poza miejscowościami oraz zapewnienie publicznego dostępu do ich brzegów.
- Ochrona cech topografii terenu; ochrona punktów widokowych, sylwet miejscowości, dominant kulturowych oraz miejsc ich ekspozycji; utrzymanie rolniczego charakteru krajobrazu.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z perspektywą do 2030 roku została przyjęta uchwałą Nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 czerwca 2019 roku. Sformułowana w niej misja rozwoju regionu - Pomorze Zachodnie – lider niebieskiego i zielonego wzrostu zapewniającego wysoką jakość życia mieszkańców - zmierza do uzyskania w perspektywie roku 2030 celów rozwojowych zapewniających wyższą jakość życia mieszkańców regionu, w oparciu o potencjał nowoczesnej gospodarki. Przyjęta deklaracja misji pozwala osiągnąć niezbędny konsensus i równowagę między sferą gospodarczą i społeczną – zgodny z konstytucyjnymi założeniami modelu społecznej gospodarki rynkowej oraz zasadami ochrony i zachowania istniejących zasobów i dziedzictwa dla następnych pokoleń.

Spśród zdefiniowanych w strategii czterech celów strategicznych, problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami można wskazać w:

- I cel strategiczny: Otwarta społeczność tj. w:

- celu kierunkowym 1.2: Włączenie społeczne i zapewnienie szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom regionu,
- celu kierunkowym 1.3: Rozwój wspólnotowości i tworzenie kapitału społecznego,
- celu kierunkowym 2.2: Wzmocnienie gospodarki wykorzystującej naturalne potencjały regionu,
- celu kierunkowym 2.3: Udoskonalenie strategicznego zarządzania rozwojem gospodarczym regionu,

- III cel strategiczny: Sprawny samorząd tj. w:

- celu kierunkowym 3.1: Rozwój głównych ośrodków miejskich,
- celu kierunkowym 3.2: Rozwój obszarów poza aglomeracyjnych,
- celu kierunkowym 3.3: Zapewnienie zintegrowanej i wydolnej infrastruktury,

- IV cel strategiczny: Partnerski region tj. w:

- celu kierunkowym 3.1: Wykorzystanie potencjału makroregionu Polski Zachodniej.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Połczyn - Zdrój)

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Połczyn - Zdrój na lata 2024-2027, jest zbieżny z dokumentami gminy o charakterze strategicznym i opracowaniami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy oraz zawierającymi ustalenia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego, opisanymi poniżej:

Strategia rozwoju gminy Połczyn – Zdrój na lata 2015-2025

Misja Gminy Połczyn-Zdrój ujęta w Strategii opiera się przede wszystkim na inicjowaniu oraz współtworzeniu zrównoważonego rozwoju w harmonii ze środowiskiem przyrodniczym, gospodarczym oraz społecznym. Wykorzystanie potencjału drzemiącego w każdej z tych sfer, czyni ten obszar atrakcyjnym pod względem mieszkalnictwa, prowadzenia działalności gospodarczej i sfery wypoczynkowej z silnymi

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

funkcjami uzdrowiskowo-turystycznymi, rekreacyjnymi i gospodarczymi o znaczeniu regionalnym, a tym samym oddziałuje na wzrost konkurencyjności Gminy Połczyn-Zdrój w stosunku do pozostałych gmin zlokalizowanych na terenie województwa zachodniopomorskiego.

Elementami wpływającymi na konkurencyjność Gminy, są przede wszystkim:

- wprowadzenie produktu turystycznego,
- promocja elementów środowiskowych,
- modernizacja sfery infrastrukturalnej,
- wzmocnienie potencjału gospodarczego,
- rozwój usług sfery społecznej Gminy Połczyn-Zdrój.

Wizja gminy Połczyn – Zdrój brzmi następująco:

Gmina Połczyn-Zdrój znana na całą Polskę oraz Europę jest jednym z najprężniej działających ośrodków uzdrowiskowo-turystycznych. Połczyn-Zdrój jest miejscem, gdzie można aktywnie spędzić czas oraz skorzystać zarówno z klasycznych jak i nowoczesnych zabiegów zdrowotnych. Urozmaicone walory przyrodnicze, nowoczesna infrastruktura oraz malownicze, tętniące życiem śródmieście z urokliwymi odrestaurowanymi kamieniczkami godnie reprezentują hasło: „Połczyn-Zdrój kurort z duszą”. Ze względu na szeroki wachlarz atrakcji turystycznych, spełniających oczekiwania najbardziej wymagających turystów, Gminę chętnie odwiedzają osoby z różnorodnymi preferencjami wypoczynkowymi oraz turystycznymi.

Poniżej przedstawiono założenia Strategii wykazujące spójność z przedmiotowym opracowaniem.

Sfera gospodarcza w tym turystyka

Cel strategiczny: Wykreowanie korzystnych warunków do inwestowania i rozwoju przedsiębiorczości w tym wypracowanie działań wspierających turystyczną atrakcyjność Gminy Połczyn-Zdrój

Cel pośredni: Rozwój oferty turystycznej Gminy

- Wdrożenie produktu turystycznego „Geopark Polodowcowa Kraina Drawy i Dębnicy”
- Rewitalizacja istniejących obiektów uzdrowiskowych objętych ochroną konserwatorską / san. „Irena; dawne san. „Lechia”; „Leo Carli” budynki san. „Radość/
- Modernizacja istniejących obiektów uzdrowiskowych i hotelarskich;
- Budowa terenu rekreacyjnego nad zalewem przy Sanatorium „Borkowo” /plaża, promenada, pomosty, zagospodarowanie wyspy na zalewie do celów rekreacyjnych/;
- Budowa basenów solankowych i tężni;
- Modernizacja basenu wewnętrznego w san. „Gry”
- Budowa Domu Zdrojowego z nowoczesną pijałnią wód;
- Budowa stoku narciarskiego na tzw. „Trzech garbach”
- Budowa ścieżki „Spacer w koronach drzew” wraz z infrastrukturą towarzyszącą;
- Stworzenie kompleksowej oferty dla miłośników aktywnego spędzania czasu (w tym również dla wyczyńców)- trasy kolarskie MTB i biegowe o różnych stopniach trudności, trasy do biegów na orientację z przeszkodami, trasy dla samochodów terenowych i kładów, itp.
- Odnowienie istniejącej i tworzenie nowych elementów infrastruktury towarzyszącej- szlaki piesze, rowerowe, nordic walking, ścieżki edukacyjne, parki linowe , itp. – parkingi, miejsca wypoczynku, zaplecze gastronomiczno-sanitarne;
- Budowa tras rowerowych na nasypach nieczynnych linii kolejowych Połczyn-Świdwin; Połczyn- Barwice;
- Odnowienie i promocja szlaku konnego Łobez – Biały Bór na odcinku gminy Połczyn-Zdrój;
- Budowa bazy edukacji ekologicznej

- Rozwój sieci dróg rowerowych w powiązaniu z wyznaczonymi już szlakami;
- Rozwój wypożyczalni rowerów - stworzenie systemu roweru miejskiego
- Budowa małej infrastruktury wodnej, przeznaczonej dla kajaków i niewielkich łodzi,
- Wspieranie wszelkich inicjatyw mających na celu rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej;
- Wdrożenie nowoczesnych form promocji Gminy Połczyn-Zdrój:
 - Wdrożenie wspólnej platformy promocji w obszarze turystyki i działalności uzdrowiskowej we współpracy ze Stowarzyszeniem Gmin Uzdrawiskowych RP, Związkiem Miast i Gmin Dorzecza Parsęty, Zachodniopomorską Regionalną Organizacją Turystyczną i innymi organizacjami i instytucjami
 - Wdrożenie przewodników turystycznych w formie elektronicznej
- Udział w międzynarodowych imprezach targowych wspólnie z innymi gminami i organizacjami
- Przygotowanie oferty i atrakcji turystycznych skierowanych do osób młodych oraz rodzin z dziećmi.
- Przygotowanie oferty turystycznej dla osób niepełnosprawnych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Połczyn – Zdrój

Uchwałą nr XXXV/413/2021 Rady Miejskiej w Połczynie – Zdroju z dnia 16 kwietnia 2021 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Połczyn-Zdrój przyjęto nową edycję Studium.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest podstawowym dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną gminy. Studium uwarunkowań nie jest wprawdzie aktem prawa miejscowego, jednak wprowadzenie przyjętych w nim zapisów do obiegu prawnego następuje poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obowiązuje reguła zgodności zasad zagospodarowania i zabudowy przyjętych w miejscowym planie z kierunkami wytyczonymi w studium.

Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ustalenia dotyczące krajobrazu i dziedzictwa kulturowego w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Połczyn Zdrój zostały podporządkowane celowi nadrzędnemu, jakim jest rozwój funkcji turystycznej związanej z uzdrowiskiem Połczyn Zdrój.

Jednym z podstawowych celów polityki przestrzennej jest – zachowanie dziedzictwa kulturowego, jako świadectwa nawarstwień kulturowych i historycznych, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury oraz świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

W Studium określono zasób do zachowania i ochrony – obszary i obiekty – w tym:

- układu i reliktyw osadnictwa prehistorycznego,
- średniowiecznej i nowożytnej struktury osadniczej,
- historycznych nawarstwień i przekształceń cywilizacyjno-kulturowych,
- niematerialnych wartości historycznych i społecznych.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy Połczyn – Zdrój

ochronna obejmuje 1/3 lasów i gruntów leśnych Gminy. W szczególny sposób strefę lasów ochronnych powiększają lasy rezerwatów przyrody – Dolina Pięciu Jezior i Torfowisko Toporzyk.

Gmina Połczyn-Zdrój położona jest w obrębie dwóch głównych zlewni hydrograficznych: zlewni rzek Przymorza i zlewni dorzecza Odry. Suma powierzchni wód powierzchniowych wynosi 443 ha, co stanowi 1,28% ogólnej powierzchni Gminy, w tym wody stojące – 56 ha, rzeki i rowy – 100 ha. Jeziora i rzeki zakwalifikowane są do II i III klasy czystości wód.

Przez Gminę przepływa kilkanaście rzek, są to między innymi: Parsęta, Wogra, Dębica, Bliska Struga, Mogielica, Bukowa, Drawa, Rega, Kokna i Rakowiec. Na rzece Wogrze znajduje się 24 ha zbiornik „Połczyn-Zdrój” będący zbiornikiem wielofunkcyjnym, którego głównym zadaniem jest ochrona przeciwpożarowa Miasta oraz 2 mniejsze zbiorniki retencyjne zwane stawem północnym i południowym. Dodatkowo na obszarze Gminy znajdują się źródła solankowe wykorzystywane w lecznictwie uzdrowskim oraz do produkcji wód mineralnych.

Gmina Połczyn-Zdrój wyróżnia się spośród innych Gmin zróżnicowanym krajobrazem, który określany jest „Szwajcarią Połczyńską”. „Szwajcaria Połczyńska” - unikalny przyrodniczo mikroregion rozciągający się na obszarze gmin Połczyn-Zdrój, Złocieniec, Barwice, Czaplunek i gminy wiejskiej Świdwin. Sercem Szwajcarii Połczyńskiej jest Dolina Pięciu Jezior, czyli obszar rezerwatu krajobrazowego pomiędzy Połczynem-Zdrojem a Czaplinskim, który jest jednym z najbardziej malowniczych miejsc na terenie całego Województwa Zachodniopomorskiego. Okolica zawdzięcza nazwę malowniczo otoczeniu wysokich (ponad 200 m) wzgórz morenowych pokrytych pastwiskami i lasami. Znajduje się tam jedno z najwyższych wzniesień zachodniego pomorza – Wola Góra (219,2 m n.p.m.), na której szczycie wzniesiono wieżę obserwacyjną. To również miejsce, gdzie źródło ma rzeka Drawa. Rzeka ma długość 185,9 km. Jej koryto wytycza szlak wodny im. Ks. Kardynała Karola Wojtyły, bowiem przyszły Papież kilkakrotnie spływał Drawą na kajaku. „Szwajcaria” to także szlaki turystyczne, piesze i rowerowe, które wiodąc przez zbocza i doliny z rwącymi strumieniami i jeziorami, tworzą niemalże górski krajobraz. To naturalne otoczenie tworzy wyjątkowy, łagodny mikroklimat, sprzyjający leczeniu wielu chorób.

Fotografia 1. Widok na krajobraz gminy Połczyn – Zdrój – tzw. „Szwajcaria Połczyńska”.

Do obszarów chronionych na terenie gminy zalicza się: park krajobrazowy, rezerваты, pomniki przyrody, walory krajobrazowe i estetyczne, wartości kulturowe, korytarze ekologiczne, lasy ochronne, niektóre

obszary związane z ochroną uzdrowiskową oraz obszary specjalnej ochrony siedlisk Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000. Niemal cały obszar Gminy, z wyjątkiem północnego skrawka terenu, wdrożony został do międzynarodowych obszarów węzłowych w ramach Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET – Polska (6 M Pojezierze Drawskie). Część południowa oraz fragment środkowej części Gminy objęte są ochroną pod postacią parku krajobrazowego (DPK). Z tych względów Drawski Park Krajobrazowy jest głównym elementem systemu chronionego nie tylko w skali Gminy, ale również w skali całego kraju, a nawet Europy. Wokół Miasta Połczyn-Zdrój znajdują się 3 obszary programu Natura 2000 zajmujące ok. 2/3 terenu: Obszar siedliskowy Dorzecze Parsęty, Obszar ptasi Ostoja Drawska, Obszar ochrony siedliskowej Jeziora Czaplineckie. Sieć Natura 2000 jest jedną z form ochrony przyrody, służącą ochronie najcenniejszych europejskich ekosystemów oraz gatunków roślin, zwierząt i grzybów, przy poszanowaniu praw własności i praw lokalnych do zrównoważonego rozwoju.

Uzdrowisko

Połczyn-Zdrój to gmina uzdrowiskowa z kilkusetletnią tradycją. W 1688 roku połczyński tkacz przypadkowo odkrył źródło wody oraz borowiny. Według legendy, odkrywca był chory na reumatyzm i po obmyciu się w źródlanej wodzie oraz zanurzeniu nogi w błoto, cudownie wyzdrowiał. Miejscowy pastor – Joachim Titel potwierdził pojawienie się źródeł oraz zwrócił uwagę na ich leczniczy charakter w specjalnym raporcie skierowanym do władz kościelnych. Źródła szybko zdobyły popularność. W roku 1705 powstał pierwszy dom zdrojowy.

W Połczynie-Zdroju można leczyć choroby kobiece, niepłodność, schorzenia ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, choroby układu nerwowego, osteoporozę, czy otyłość. Jest również cała gama zabiegów relaksacyjnych i pielęgnacyjnych wskazane dla każdego.

Połczyński kurort to dziś jedno z najatrakcyjniejszych miejsc, w którym przeprowadzane są skuteczne kuracje lecznicze o każdej porze roku. Rozkwit uzdrowiska przypadł na początek ubiegłego stulecia, kiedy ówczesny Bad Polzin był zapleczem uzdrowiskowym Berlina.

W większości połczyńskich sanatoriów można korzystać z sauny, natomiast „Gryf” dysponuje aż dwoma basenami (krytym i odkrytym). Z kolei sanatorium „Marta” posiada własną grotę solną. Istnieje tam również możliwość zażycia kąpieli piwnej.

Warto podkreślić, że w każdym z połczyńskich sanatoriów oferowane są wszystkie zabiegi, dzięki temu aby odbyć kompletną kurację nie trzeba przemieszczać się między obiektami.

Borowina

Połczyn-Zdrój słynie z niej w całej Europie. To odmiana specjalnego torfu, a zabiegi z jego wykorzystaniem cieszą się największą popularnością. Połczyńskie złoża tego surowca wyróżnia bardzo wysoka aktywność składników biologicznych oraz znakomita zdolność utrzymywania ciepła, przez co tutejsza borowina ma wysoką siłę oddziaływania i jest zaliczana do najlepszych w Europie.

Stosowana jest również podczas zabiegów odnowy biologicznej i SPA oraz do produkcji lokalnej linii kosmetyków regenerujących.

Ogłoszone w 2019 roku wyniki kontroli polskich uzdrowisk dokonanej przez NIK wskazały, że uzdrowiska Połczyn, Kołobrzeg i Kamień Pomorski (wszystkie z pomorza zachodniego) jako jedyne w kraju

wykorzystywały naturalne surowce lecznicze pochodzące wyłącznie z obszaru własnych uzdrowisk. Dobrą ocenę potwierdzają też kuracjusze wypoczywający w Połczynie-Zdroju.

Solanka

Połczyńska solanka, to wydobywana z głębokości ok. 1200 metrów woda zawierająca naturalne składniki mineralne, takie jak sód, wapń, magnez, jod, chlorki i siarczany. Walory lecznicze tutejszej solanki wykorzystywane są poprzez inhalacje oraz kąpiele wodolecznicze, natomiast nie stosuje się jej do picia.

W trakcie kąpieli solanka działa drażniąco na zakończenia nerwowe skóry, zwiększając jej ukrwienie i usprawnia procesy miejscowej przemiany materii. Ponadto kąpiel solankowa zmiękcza naskórek, rozluźnia napięte mięśnie, działa przeciwbólowo, bakteriostatycznie, przeciwzapalnie i relaksacyjnie. Stosowanie kąpieli solankowych jest wskazane w leczeniu dolegliwości reumatycznych, zmianach zwyrodnieniowych stawów i kręgosłupa, jak również chorobach skóry – łuszczyca, grzybica, trądzik, opryszczka itp.

Inhalacje solankowe działają korzystnie na drogi oddechowe. Wdychanie oparów powoduje nawilżenie dróg oddechowych, rozrzedzenie śluzu i łatwiejsze odkaszuszanie, zmniejszenie obrzęku oraz regenerację nabłonka dróg oddechowych. Stosowanie inhalacji solankowych jest wskazane w przypadku chorób górnych i dolnych dróg oddechowych, a w szczególności przewlekłych nieżytów nosa, gardła i oskrzeli, astmy, pylicy, rozedmy.

Kolejne grupy zabiegów obejmujące od kilku do kilkunastu pozycji to masaże suche, fizykoterapia i kinezyterapia.

Turystyka i rekreacja

Połczyn-Zdrój jest miastem, w którym odbywają się liczne wydarzenia o zasięgu ogólnopolskim i regionalnym – Impreza Integracyjna dla Dzieci Niepełnosprawnych „Radość bez Granic”, Rowerowa Majówka MTB, Ogólnopolskie Warsztaty Tańca Współczesnego, Ogólnopolskie Spotkania Myśliwskie „Darz Bór”, Ogólnopolski Turniej Recytatorski im. Skamandrytów to tylko niektóre propozycje z bogatej oferty kulturalnej i rozrywkowej miasta.

Znak rozpoznawczy Połczyna-Zdroju i niewątpliwą ozdobę miejskiego deptaka na ulicy Grunwaldzkiej, stanowią połczyńskie parasolki.

Fotografia 2. Widok na połczyńskie parasolki.

Połczyński deptak, czyli mieszcząca się pod parasolkami urokliwa ulica Grunwaldzka to kolejna atrakcja gminy. To w rzeczywistości jeden z głównych historycznych szlaków handlowych – szlak Solny. Usytuowany jest niemal idealnie na osi północ-południe. Spacerując po niej, można przyjemnie spędzić czas robiąc zakupy, zaopatrując się w pamiątki, czy korzystając z punktów gastronomicznych. Deptak zabudowany jest zabytkowymi kamieniczkami. Urodę ulicy nadaje brukowana nawierzchnia i „londyńskie” latarnie, które przywołują klimat przełomu XIX i XX wieku. Pod ulicą znajduje się jedno z najciekawszych znalezisk historycznych. Podczas prac ziemnych w 1997 roku na głębokości ok. 1,5 m odnaleziona została warstwa okrągłych belek drewnianych ułożonych równolegle w poprzek ulicy. To dawna nawierzchnia z okresu XIII-XIV wieku. Tędy prowadził ówczesny tranzyt karawan kupieckich wiozących sól z kołobrzeskich warzelnii w kierunku południowym, na trakt do zamku Draheim i dalej w stronę Wielkopolski.

Przez teren gminy przebiega gęsta sieć szlaków pieszych i rowerowych.

Szlak „Zwiniętych Torów”

Trasa długości około 27 km wiedzie dawnym nasypem kolejowym, z którego zdjęto tory, położono asfalt i udostępniono wyłącznie rowerzystom. Ścieżka rozpoczyna się przy ul. Koszalińskiej (droga wylotowa w kierunku Białogardu i Koszalina), ale z centrum miasta można do niej dojechać również ulicami: Chrobrego oraz Sobieskiego przez angielską część Parku Zdrojowego (mijając zalew, sanatorium Borkowo, źródło, zabudowania osady Międzyborze i siedzibę Leśnictwa Ogrodno). Ścieżka prowadzi przez najbardziej malownicze tereny Drawskiego Parku Krajobrazowego, a ze względu na położenie na nasypie kolejowym nie ma tu stromych podjazdów. Oprócz pejzaży na trasie, na uwagę zasługuje miejscowość Toporzyk, w której bardzo ładnie prezentuje się bryła neogotyckiego kościoła z XIX wieku, warto odwiedzić również działające tam gospodarstwa agroturystyczne „Dom nad rozlewiskiem” i „Dolina Trzech Stawów”.

Szlak rowerowy „Pradolina Dębnicy” - niebieski

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Jest to pętla rozpoczynająca się kończąca w tym samym miejscu o długości ok. 21 km czego ok. 13 km prowadzi po drogach utwardzonych. Szlak wiedzie przez północno-wschodnią część gminy Połczyn-Zdrój, jest stosunkowo łatwy i nawet rowerzyści o słabszej kondycji powinni poradzić sobie z pokonaniem tej trasy w czasie nie dłuższym niż 2-3 godziny.

Szlak rozpoczyna się przy wejściu do Parku Zdrojowego przez miasto prowadzi ulicami: Zdrojową, Szpitalną, Zamkową, Mickiewicza, Koszalińską, Słoneczną, Kolejową, Traugutta. Tuż za granicami miasta trasa wiedzie przez miejscowość Łężek, gdzie kończy się droga asfaltowa. Następny odcinek o długości ok. 1,5 km (do miejscowości Buślarki) prowadzi drogą piaszczystą, na której może wystąpić konieczność prowadzenia roweru na krótkich odcinkach. Tuż za Buślarkami szlak prowadzi przez stary, drewniany mostek na Dębnicy i 200 metrów dalej dociera do drogi asfaltowej Połczyn-Tychowo. Następnie szlak łagodnie spina się na wzniesienie Skowrończych Gór, aby za chwilę zjechać nad Jezioro Kołackie. Brzeg zbiornika jest jednym z najładniejszych miejsc na szlaku, dlatego warto tu zaplanować postój. Warto zwrócić uwagę na dużych rozmiarów kopce ziemne znajdujące się po zachodniej stronie jeziora. Są to kurhany z okresu wczesnego średniowiecza.

Dalej szlak prowadzi do wsi Kołacz, skąd drogami asfaltowymi przez Ogartowo i Ogartówko wraca do Połczyna Zdroju.

Szlak pieszy „Wokół Połczyna-Zdroju”- żółty

Szlak ten ma długość około 15 km, z czego niewiele ponad 10 km to drogi utwardzone. Jako pętla wiodąca przez najbliższe okolice miasta, szlak stanowi idealną propozycję spacerowo-wycieczkową, dla kuracjuszy i turystów, którzy po zapoznaniu się urokami parku pragną żyć jeszcze więcej ruchu na świeżym powietrzu.

Z końcem 2013 roku Urząd Miejski w Połczynie-Zdroju zrealizował projekt, w ramach którego przy szlaku ustawionych zostało 10 ławek i tablic o tematyce edukacyjno-przyrodniczej, odbudowana została kładka nad jednym z niewielkich cieków wodnych, odnowiono oznakowanie łącznie z ustawieniem dodatkowych kierunkowskazów. Jednak najważniejsza zmiana, to istotna korekta przebiegu szlaku. Stało się tak, ponieważ od momentu pierwotnego wytyczenia trasy kilkadziesiąt lat temu, dokonano się sporo zmian w przestrzeni. Np. młyn wodny przy ul. Kołobrzeskiej przestał być atrakcją turystyczną, a pojawiła się ścieżka rowerowa, czy zalew w angielskiej części parku. Pozostałe korekty wyniknęły z przekonania o potrzebie wyprowadzenia szlaku z centrum na peryferie miasta. Przedstawiony poniżej opis odnosi się do nowego przebiegu trasy.

Szlak rozpoczyna się na ul. Zdrojowej przy wejściu do parku (a nie jak wcześniej na pl. Tysiąclecia), prowadzi aleją przy sanatorium „Irena”, powyżej amfiteatru skręca w prawo w kierunku angielskiej części parku, gdzie skręca w lewo na groblę i wzdłuż koryta Wogry prowadzi aż do samej zapory spiętrzającej wody zalewu. Dalej szlak prowadzi w kierunku pensjonatu „Natura Park”, gdzie skręca w prawo w ul. Sobieskiego, następnie w lewo w wąską ścieżkę, która wspina się krawędzią wąwozu, mija sosnę Jeffreya i dociera do drogi asfaltowej z Połczyna-Zdroju w kierunku Bierzwnicy. Po drugiej stronie jezdni szlak skręca w lewo w i drogą gruntową wśród pól uprawnych prowadzi do ul. Chrobrego, tu skręca w lewo (a nie jak niegdyś w prawo), aby po kilku minutach marszu dotrzeć skrócić w prawo w ścieżkę rowerową na dawnym nasypie kolejowym. Ścieżką szlak prowadzi do ul. Koszalińskiej, skręca w lewo i po około 150 m. marszu poboczem, w prawo w drogę gruntową. Następnie wzdłuż ogrodzenia gospodarstwa, przez nieczynną linię kolejową dochociera do nowej kładki na niewielkim strumieniu, po przejściu której skręca w prawo prowadzi w dół do ul. Młyńskiej. Tu skręca w lewo a następnie po skosie w prawo w drogę

wiodącą między polami w stronę widocznego na horyzoncie lasu. W tym miejscu roztacza się najpiękniejsza na całym szlaku panorama widokowa. Po dotarciu do lasu szlak skręca najpierw w lewo potem w prawo i dociera do piaszczystej drogi, na której skręca w lewo w kierunku zabudowań miejscowości Łężek. Po przekroczeniu granicy miasta szlak prowadzi ul. Traugutta przez most i spiętrzenie na Wogrze, następnie wspina się pod górę aby przed pierwszymi zabudowaniami skręcić w lewo w kierunku ul. Polnej. Tu skręca w drogę gruntową i wzdłuż starych sadów dociera do nieczynnej linii kolejowej, przecina ul. Szczecinecką i po kilku zakrętach dociera do ogródków działkowych. Wzdłuż ogrodzenia trasach wiedzie do ul. Strażackiej, skręca w prawo w Warszawską. Na rondzie szlak skręca w ul. Zdrojową i dociera do miejsca startu przy wejściu do parku.

Ścieżka edukacyjna „Dbając o figurę poznaję naturę”

Jedna z najmłodszych atrakcji turystycznych gminy Połczyn-Zdrój to ścieżka edukacyjna nosząca nazwę „Dbając o figurę poznaję naturę” oddana do użytku w lipcu 2013 roku. Stworzony przez Nadleśnictwo Połczyn szlak stanowi oryginalne połączenie klasycznych ścieżek edukacyjnych wyposażonych w tablice informacyjne, ławostoly, wiaty itp. z urządzeniami do ćwiczeń na świeżym powietrzu. Na trasie ścieżki znajdują się dwa place z tzw. siłowniami zewnętrznymi i kilkanaście tablic edukacyjnych.

Trasa rozpoczyna się przy schronisku „Tadeuszówka” (obok sanatorium „Borkowo”) i tam też znajduje się pierwszy plac z urządzeniami do ćwiczeń, dalej prowadzi przez Wilcze Jary, przecina drogę wojewódzką 173, mija Grodzisko, przecina drogę wojewódzką 163, gdzie znajduje się kolejna minisiłownia i kończy się przy drodze asfaltowej z Połczyna-Zdroju do Ogrodna.

Trasa prowadzi przez najpiękniejsze fragmenty lasów bukowych oraz mieszanych poprzecinanych głębokimi wąwozami erozyjnymi i na całej długości jest bardzo dobrze oznakowana. Jedynym mankamentem liczącego 6,5 km długości szlaku jest brak początkowej tablicy z opisem samej ścieżki i mapą obrazującą jej przebieg. Niektórzy turyści sądzą, że jest to pętla kończąca się w miejscu startu, dlatego wybierając się na wycieczkę tym szlakiem należy nastawić się na przebycie go w obie strony (łącznie 13 km) lub powrót do miasta drogą asfaltową przez Ogartówko (łącznie ok. 10 km).

Szlak rowerowy „Szwajcaria Połczyńska” - czerwony

Szlak rowerowy „Szwajcaria połczyńska” ma długość 34,1 km z czego 15 km to drogi utwardzone. Szlak przemierza najpiękniejsze miejsca na południe od Połczyna-Zdroju, ale jest on stosunkowo trudny. Na trasie na rowerzystów czekają liczne podjazdy i zjazdy, a nawierzchnia dróg gruntowych na kilku krótkich odcinkach mocno utrudnia jazdę. Mimo to rowerzyści o przeciętnej kondycji nie powinni rezygnować z wycieczki zwłaszcza, że pejzaże Szwajcarii Połczyńskiej z pewnością wynagrodzą poniesiony wysiłek.

Szlak stanowi pętlę rozpoczynającą się na ul. Zdrojowej przy wejściu do Parku Zdrojowego i można go przemierzyć rozpoczynając jazdę w dowolną stronę (autor niniejszego opracowania sugeruje wybór kierunku zgodnego z poniższym opisem).

Z ulicy Zdrojowej jedziemy w kierunku ronda, kierujemy się w prawo ulicą Warszawską, skręcamy w lewo w ul. Strażacką i trzymając się głównej drogi wzdłuż ogrodów działkowych jedziemy długim łagodnym podjazdem do wsi Ogartówko, gdzie asfalt na chwilę zastępują „kocie łby”. Jedziemy cały czas prosto, mijamy rozproszone zabudowania miejscowości Ogrodno, mijamy skręt w lewo, w nową drogę gdzie odbijają inne szlaki turystyczne i jedziemy jeszcze ok. 200 m. prosto. Dopiero tu skręcamy w lewo w drogę gruntową. Przed nami pierwszy wymagający odcinek, gdzie czeka kilka podjazdów. Po ich pokonaniu

wjeżdżamy w las, który po krótkim odcinku zamienia się w starodrzew bukowy. Szlak kilkakrotnie skręca w leśne dukty, ale miejsca skrętów są dobrze oznakowane. Dojeżdżamy do drogi z płyt betonowych (tzw. „jumbówki”), tu skręcamy w prawo i przemierzamy ponad kilometr, przyjemny zjazd z górki. Dojeżdżamy do ruchliwej drogi wojewódzkiej nr 163, która biegnie dnem Doliny Pięciu Jezior. Po przekroczeniu szosy po lewej stronie między drzewami widoczne będzie jezioro Głębokie z po prawej jezioro Długie. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na małą hydrotechniczną ciekawostkę. Oba jeziora łączy płynąca wąskim strumykiem rzeka Drawa, ale po prawej stronie drogi jest niewidoczna, ponieważ płynie podziemnym kanałem z betonowych kształtek. Jest to instalacja wykonana prawdopodobnie jeszcze w okresie przedwojennym. Dalej szlak wspina się brukowaną drogą ku górnej krawędzi doliny i prowadzi na otwartą przestrzeń pól i łąk, między którymi rozproszone są zabudowania wsi Czarnkowie. Niektóre z nich są wykonane w konstrukcji szkieletowej, dlatego okolice te nazywa się czasem „kraią szachulcowych chat”. Szlak mija ceglany budynek świetlicy i dociera do drogi będącej w przeszłości głównym traktem łączącym Czaplina z Połczynem, który w średniowieczu stanowił fragment Szlaku Solnego. Z tej drogi trasa skręca w lewo w kierunku Wolej Góry, następnie przez las do drogi asfaltowej, w którą skręca w prawo, mijając Jezioro Kłokowskie i wieś Kłokowo. Dociera do drogi nr 173 Połczyn-Drawsko Pomorskie, prowadzi nią około 100 m. w lewo i zaraz w prawo w drogę gruntową, którą jakby okrąża wieżę radiowo-telewizyjną w Nowym Toporzyku (bardzo blisko stąd do rezerwatu „Torfowisko Toporzyk”, który znajduje się około 200 m. po lewej stronie od drogi). Kilkaś metrów dalej szlak dociera do skrzyżowania dróg polnych przy którym znajduje się przydrożny krzyż. Tutaj szlak skręca o 90 stopni w prawo w kierunku Plebanówki i Wilczych Jarów, jednak w ten odcinek drogi nieco wyboistą (koleiny) a w czasie deszczu błotnistą nawierzchnię. W tym miejscu można zrezygnować z trzymania się szlaku, pojechać prosto do ścieżki rowerowej i skręcając w prawo dojechać nią do samego Połczyna. Szlak po przebyciu trudnego odcinka również doprowadza do ścieżki, ale szybko odbija z niej w prawo do Międzyborza, a następnie przez angielską część parku zdrojowego dociera na miejsce startu.

Szlak pieszy niebieski

Szlak nazywany również szlakiem „Szwajcarii Połczyńskiej” ma długość 59,6 km i prowadzi z Połczyna-Zdroju do Czaplina. Na terenie gminy Połczyn-Zdrój znajduje się odcinek o długości 16,55 km z czego 11,15 km to drogi utwardzone. Start na pl. Tysiąclecia (przy PKS) i dalej: Ogartówko – Ogrodno – Zdroje – Nowe Koprzywno – Luboradza – Parchlino – Urząd – Czarne Wielkie – Sikory – Kołomąt – Czaplina.

Szlak pieszy czarny

Nazywany również „Szlakiem przyrodniczym DPK” ma długość 71,5 km i prowadzi z Połczyna-Zdroju do Lubieszewa (gm. Złocieniec). Na obszarze gminy Połczyn-Zdrój znajduje się odcinek o długości 18,65 km z czego 8,35 km to drogi utwardzone. Przebieg szlaku: Połczyn-Zdrój PKS – Borkowo – Wilcze Jary – Nowy Toporzyk – Kłokowo – Lipno – Czarnkowie – Śmidzicino – Uraz – Warnięg – Stare Worowo – Cieszyno – Złocieniec – Kolonia Kosobudy – Góra Lisica – Lubieszewo PKS

Szlak pieszy czerwony

Zwany również „Szlakiem solnym” wiedzie z Kołobrzegu do Czaplina, prowadząc trasą, którą podążali niegdyś kupcy przewożący nadmorską sól do Wielkopolski. Całkowita długość to 163 km z czego na terenie gminy Połczyn-Zdrój znajduje się odcinek 32,450 km. Szlak przekracza granice gminy w okolicach północnej części gminy, wzdłuż rzeki Dębnicy dociera do miasta a dalej prowadzi przez Wilcze Jary, Kłokowo, Lipno i Czarnkowie, za którym przechodzi na obszar gminy Czaplina.

Szlak rowerowy „Greenway – naszymi północnymi”

Oznaczony kolorem zielonym, ma długość ok. 870 km i stanowi pętlę wiodącą przez całe Pomorze Środkowe. W gminie Połczyn-Zdrój znajduje się odcinek 31,55 km. Szlak na terenie gminy prowadzi ścieżką rowerową od strony Złocieńca, przez Międzyborze i Park Zdrojowy zahaczając o miasto. Pozostały odcinek na obszarze gminy jest identyczny z przebiegiem niebieskiego szlaku pieszego.

Szlak konny

Z zachodu na wschód Pojezierza Drawskiego prowadzi szlak konny o długości 186,4 km, który łączy Łobez z Białym Borem. Jest oznakowany pomarańczową kropką o średnicy 6 cm umieszczoną na białym prostokącie. Szlak podąża mało uczęszczanymi gruntowymi drogami i ścieżkami, w wyjątkowo malowniczym krajobrazie, mijając 25 jezior i przecinając 7 rzek: Starą Regę, Wogrę, Bliską Strugę, Dębnicę, Piławę, Płytnicę, Gwdę i Dołgą.

Przez gminę Połczyn-Zdrój przebiega fragment o długości około 32 km. Granicę gminy od strony południowo-zachodniej szlak przekracza w okolicy miejscowości Stare Resko i dalej prowadzi przez Skarbimierz, Zajączkowo, Widów, Jelonki, Ogrodno, Brzękowice i Kocury, za którymi przechodzi na teren gminy Barwice.

Szlak został wytyczony w taki sposób aby na trasie znalazło się jak najwięcej stadnin, ujeżdżalni i ośrodków jeździeckich. Na terenie gminy Połczyn-Zdrój jest to miejscowość Zajączkowo, gdzie od wielu lat działa gospodarstwo agroturystyczne i jednocześnie schronisko dla koni „Żabie Błota” oraz gospodarstwo agroturystyczne Jana Tarnowskiego.

Na terenie gminy funkcjonuje Punkt informacji turystycznej, mieszczący się w galerii Kina „Goplana” przy ulicy Kościuszki w Połczynie-Zdroju. W punkcie prowadzonym w Centrum Kultury w Połczynie-Zdroju znajdują się:

- produkty regionalne, m.in.: miody drahimskie,
- mapy i przewodniki turystyczne z uwzględnionymi szlakami pieszymi oraz rowerowymi,
- rękodzieło artystów (głównie lokalnych): ozdoby, dekoracje, świece, biżuteria, kartki okolicznościowe, zabawki dla dzieci i wiele innych,
- malarstwo i rysunki artystów z Regionu i nie tylko,
- wypożyczalnia rowerów czynna w sezonie letnim (czerwiec – październik).

5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy

Najstarsze ślady osadnictwa na tym terenie pochodzą z okresu neolitu ok. 3200 roku przed naszą erą (kultura pucharów lejkowatych – osada w Buślarach). Z epok prehistorycznych (kamienia, brązu, żelaza) pochodzą znaleziska archeologiczne w postaci nielicznych narzędzi, broni, naczyń i ozdób, przechowywane w Muzeum Narodowym w Szczecinie (kolekcja majora H. von Manteuffel z Redła) i Muzeum w Koszalinie.

Okresem szczególnie ważnym dla rozwoju społeczności pomorskich był V-VI wiek naszej ery - w wyniku „wędrowek ludów” i migracji licznych ludów germańskich, słowiańskich i koczowniczych wywodzących się ze stepów euroazjatyckich kształtuje się nowy model kulturowy typowy dla słowiańszczyzny zachodniej wczesnego średniowiecza.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Pierwsze osady kultury Słowian Zachodnich pojawiają się w VI w – z tego czasu pochodzi odkryta w północnej części Połczyna-Zdroju rozległa osada wczesnośredniowieczna Palupe (Pluchenberg – osada na palach). Rozległe osiedla wspólnot wiejskich z tego czasu w IX wieku zostają zastąpione małymi, wczesnofeudalnymi grodami, pełniącymi funkcje obronne, sądowe i administracyjne. Grodzisko usytuowane w widłach cieków wodnych wpływających do rzeki Wogry, położone ok.3 km na południe od m. Połczyn-Zdrój, datowane na połowę IX wieku, odegrało istotną rolę w powstawaniu plemiennej wspólnoty terytorialnej, której osady otwarte egzystowały zapewne przed założeniem grodu, w czasie jego trwania i również po jego upadku w X wieku, podczas umacniania się w dorzeczu Dolnej i środkowej Parsęty władztwa Piastów. Powstanie przedlokacyjnego organizmu miejskiego z centrum w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Wogry przy szlaku handlowym biegnącym wzdłuż jezior Czaplineckich do Drahimia, Czaplinka i Wałcza w kierunku Wielkopolski wiązało się z wymianą handlową, której ożywienie nastąpiło na przełomie X/XI w. (996 r. skarb połczyński). Szlak solny do Wielkopolski wiódł przez Połczyn, co już w czasach rzymskich miało wpływ na rozwój osadnictwa.

Leżący na pograniczu, ukryty w lasach i chroniony naturalnymi warunkami terenowymi gród w kontrolował ważny szlak komunikacyjny łączący Polskę z Połczyn-Zdrojem i jako taki był przedmiotem wielu najazdów zbrojnych zarówno ze strony Polski, Marchii Brandenburskiej jak i Zakonu Krzyżackiego.

Na przełomie XII i XIII w. Połczyn wchodził w skład kasztelanii białogardzkiej. Przez jakiś czas związana z Polską kasztelania białogardzka od 1238 r. należała do Księstwa Zachodniopomorskiego, którego ksiązę Barnim I został obłożony klątwą papieską za pozbawienie joannitów dóbr klasztornych (przeszli na stronę Brandenburgii). Zmuszony do zależności lennej Barnim I w 1274 r. próbował uwolnić się od zwierzchności Brandenburczyków korzystając z pomocy księcia Bolesława z Wielkopolski. Niestety, chociaż udało się wyprzeć najeźdźców z Kamienia Pomorskiego zależność lenna pozostała.

Próbował ją zrzucić Bogusław IV prowadząc politykę propolską i to on ok. 1290 r. wybudował pierwszy zamek obronny w Połczynie Zdroju zobowiązując cztery rody pomorskie do jego obrony. W 1295 r. doszło do podziału Księstwa Zachodniopomorskiego między linię książąt wołogoskich i linię książąt szczecińskich, który to podział (z dalszymi podziałami w obrębie Księstwa Wołogoskiego) przetrwał do zjednoczenia Księstwa Zachodniopomorskiego pod władzą Bogusława X.

Niemieckiej ekspansji na Pomorze Zachodnie przeciwstawił się następca Bogusława IV – Wacław IV i Otton I (linia szczecińska), którzy zawarli przymierze z Władysławem Łokietkiem przeciw Krzyżakom i Brandenburczykom. Połczyn był dla nich jednym z wielu miast przygranicznych, w których próbowali ugruntować swoje panowanie. Zabiegając o przychylność rodów pomorskich w walce z Brandenburgią Wacław IV oddał w zastaw zamek i osiedle w Połczynie Zdroju przedstawicielowi szlachty nowomarchijskiej Hassemu von Wedel. Nowi właściciele miasta byli zainteresowani jego rozwojem gospodarczym i prawdopodobnie w 1335 r. nadali mu prawo miejskie na wzorach brandenburskich. Dokument lokacyjny dla Połczyna-Zdroju nie zachował się.

Najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1304 r. – pojawia się w źródłach jako Poltsin, w 1331 – Poltzin. Nowi właściciele zamku w Połczynie okazali się dość chwiejnymi sprzymierzeńcami książąt pomorskich. Już w 1337 r. Hasso Rudy von Wedel zawiera traktat lenny z margrabią Ludwikiem Wittelsbach, w którym uzyskuje opiekę margrabięgo w zamian za prawo do korzystania z zamku i miasta w Połczynie Zdroju w walce przeciwko wrogom zewnętrznym za wyjątkiem książąt wołogoskich. Ponadto Hasso Rudy zobowiązał się do dostarczenia pomocy wojskowej na żądanie margrabięgo w liczbie

5 rycerzy i 5 lekko zbrojnych. Hasso Rudy von Wedel nie był jedynym właścicielem miasta co wynika pośrednio z dokumentu wystawionego przez tegoż margrabiego Ludwika dla Henninga von Wedel z Połczyna.

W czasie panowania rodu von Wedel miasto zostało otoczone palisadą i wałem ziemnym, na prostokątnym rynku w centrum znajdował się ratusz. W mieście znajdował się kościół, dwie bramy miejskie Wardyńska i Ogartowska. Miasto posiadało ziemię i swoją winnicę, co znalazło swój wyraz w herbie miasta (potrójny krzew winnej latorośli) oraz samorząd miejski. Mieszkańcy oprócz uprawy ziemi zajmowali się rzemiosłem i handlem.

Wygaśnięcie rodu Askańczyków i rządy cesarskie Luksemburgów w Marchii Brandenburskiej spowodowało bunt pomorskich rodów rycerskich, które zwróciły się o pomoc do króla polskiego. Walki polsko-brandenburskie zakończyły się opanowaniem przez oddziały polskie znacznej części pasa przygranicznego i zawarciem pokoju w Drawsku Pomorskim, na mocy którego do Polski przyłączono ziemię wałecką, Drahim i Czaplunek.

Wedlowie, posiadający swoje dobra w Kaliszu Pomorskim, Drawsku i Złocięncu wraz ze zmianą granic państwowych przestali być zainteresowani utrzymaniem Połczyna i w 1374 r. sprzedali miasto rycerzowi Gerdowi von Manteuffel z Białogardu, lennikowi książąt pomorskich.

Książęta pomorscy dążyli do umocnienia swoich wpływów w Nowej Marchii – na zamku w Lipiu osadzili boczną linię Manteuffłów, którzy weszli w posiadanie Popielewa i Buślar, co czyniło ich lennikami Polski. Napadami na rycerzy podróżujących przez ich ziemie do państwa krzyżackiego Manteufflowie zasłynęli jako rozbójnicy, co prawdopodobnie działo się za zgodą księcia pomorskiego Warcisława II.

Krzyżacy starali się przejąć kontrolę nad tym ważnym dla siebie pomostem – w 1400 r. odkupili od Zygmunta Luksemburczyka Drawsko, a w 1402 r. – Nową Marchię.

Dla mieszkańców Połczyna przynależność do zakonu krzyżackiego oznaczała przede wszystkim wyższe podatki i częstsze napady rycerzy – rozbójników, którzy porywali mieszczan domagając się okupu. Zwycięstwo Polski pod Grunwaldem nie miało większego wpływu na ich los natomiast najazdy krzyżackie trwały nadal. W czerwcu 1433 r. miasto zostało spalone przez krzyżaków i z trudem dźwigało się z ruin.

Do czasu zjednoczenia Księstwa Zachodniopomorskiego pod władzą Bogusława X Ziemia połczyńska wielokrotnie jeszcze była teatrum wojennym dla możnowładczych rodów Polski, Brandenburgii i Zakonu Krzyżackiego. Wyrazem związku Połczyna z Księstwem Zachodniopomorskim było odnowienie stosunków lennych - 14 marca 1469 r. książę Bogusław X nadał miasto przedstawicielom trzech rodów pomorskich: Glassenap, Manteuffel i Zozenow.

Początek XVI wieku zastał miasto doszczętnie zniszczone – w czasie pożaru w 1500 r. spłonął kościół parafialny oraz młyn miejski. Właściciele miasta nie pozwolili Radzie Miejskiej odbudować młyna, sami zbudowali dwa młyny i zaczęli zakładać zakłady przynoszące wymierne zyski ekonomiczne.

Największe znaczenie dla rozwoju gospodarczego miasta miały działania podjęte przez Kurta von Manteuffel, który podjął trud usprawnienia administracji miejskiej przechodząc w 1515 r. na prawo lubeckie. Kurt von Manteuffel nadał Połczynowi nowy herb miejski, powołał Radę miejską, w skład której wchodził burmistrz, sędzia, skarbnik i dwóch rajców. Rozbudował zamek w Połczynie, założył trzy huty szkła w Lipnie, Kłokowie i nieopodal Kłokówka, w których wyrabiano obok naczyń szklanych szkło okienne, np. witraże dla kościoła w Buślarach.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Reformacja, która rozprzestrzeniła się szybko na Pomorzu Zachodnim, w Połczynie nie znalazła podatnego gruntu – od 1521 r. biskupem kamieńskim był, pochodzący z Połczyna, Erazm von Manteuffel, zdecydowany wróg reformacji. Dopiero po jego śmierci w 1544 r. kościół w Połczynie Zdroju został przekazany luteranom. Biskup Erazm został pochowany w krypcie rodzinnej, a jego tablica nagrobna do tej pory znajduje się na ścianie zakrystii kościoła połczyńskiego.

4 września 1559 r. w Połczynie zawarty został układ graniczny między książętami pomorskimi, a Królestwem Polskim na mocy którego wsie Nowe Worowo, Kluczewo, Popielewo i Brusno należały do Polski wraz z jeziorami Głębokie, Długie i Okrągłe, a granica biegła od Kluczewa wzdłuż Drawy.

W XVI wieku Połczyn znajdował się w bezpośrednim sąsiedztwie dwóch granic państwowych: polskiej i brandenburskiej, co powodowało nieustające konflikty, również w łonie samej rodziny Manteuffel, gdzie linia połczyńsko-lipieńska rywalizowała z kuzynami posiadającymi Brusno i Popielewo. Jedni byli lennikami książąt pomorskich, drudzy – stali się lennikami króla polskiego.

W 1587 r. konflikt wywołały świnie, które mieszkańcy Połczyna paśli w lasach po polskiej stronie koło wsi Kluczewo. Najazdowi połczyńskich i lipieńskich Manteuflów na Kluczewo towarzyszyły armaty, które zniszczyły doszczętnie zabudowania wsi.

Oprócz wyniszczających wojen pogranicznych miasto wielokrotnie padało ofiarą klęsk żywiołowych i pożarów (1574, 1601, 1655, 1670, 1705). Mieszkańcy odbudowywali je i wracali do swoich zajęć handlu bydłem, tkactwa, rzemiosła.

Pod koniec XVI wieku w związku z załamaniem się rynku zbożem i nadwyżką zboża, powstała z powodu trudności ze zbytem, miasto odkryło browarnictwo: powstało tu kilka browarów, produkujących piwo, skutecznie konkurujące z piwem białogardzkim i posiadające rynki zbytu w wielu miastach Nowej Marchii.

W XVII wieku Połczyn słynął przede wszystkim z dobrej jakości piwa, a browarnictwo stało się głównym rzemiosłem jego mieszkańców.

Upadek gospodarczy, nędza i stagnacja w rejonie Połczyna Zdroju w czasie wojny trzydziestoletniej to efekt przemarszu wojsk cesarskich i szwedzkich przez pogranicze i wysokich kontrybucji nakładanych przez wojsko. Kilkakrotnie plądrowany Połczyn wyludnił się, część ludności zbiegła do Polski, część ukrywała się w okolicznych lasach. Po zakończeniu wojny trzydziestoletniej przeprowadzono reformy administracyjne, w wyniku których z posiadłości Manteuflów, położonych wokół Lipia i Połczyna, powstał dystrykt połczyński, na czele którego stanął landrat Jacob von Krockow, właściciel miasta i zamku połczyńskiego od 1654 r. (Asmus von Manteuffel popadły w długi sprzedał mu miasto za 40 000 guldenów).

Koniec XVII wieku dla miasta był wyjątkowo ważny - odkrycie w 1688 r wód mineralnych - co zostało skrętnie opisane przez pastora Joachima Titel w „Sprawozdaniu na temat leczniczych właściwości połczyńskiego źródła” – rozpoczyna nowy etap w historii miasta, którego efektem jest funkcjonowanie Połczyna jako Zdroju – uzdrowiska znanego zarówno w Niemczech jak i Polsce.

Już na początku XVIII wieku Jacob von Krockow junior buduje pierwszy dwuskrzydłowy „dom zdrojowy”(1705). Paradoksalnie, pożar z 1705 r., w czasie którego spłonęło nieomal całe miasto (cudem ocalał ratusz i kościół), wpłynął pozytywnie na rozwój uzdrowiska. Zwrócono większą uwagę na jakość budowanych domów, których w XVIII wieku powstało pięć: Triangule (Trójkąt), Halbe Mond (Półksiężyc) von Krockowa, ukończony w 1713 r, Langen Haus (Długi Dom) z 12 pokojami, Zielony Dom i Nowy Dom. Oprócz domów zdrojowych było pięć pojedynczych apartamentów, duża stajnia, wozownia, kręgielnia

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

i piekarnia. Kuracjuszy przybywało coraz więcej, a miasto rozrastało się. W 1743 roku w mieście było 203 domy kryte dachówką, 9 domów krytych słomą i 54 stodoły, w których mieszkało niespełna tysiąc osób.

Wojna siedmioletnia dla mieszkańców Połczyna przyniosła kolejne zniszczenia i zubożenie – w Połczynie początkowo kwaterował oddział wojsk polskich, później wojska rosyjskie i szwedzkie. Kolejne napady i rabunki wojsk przemieszczających się przez ziemie pogranicza przyniosły dewastację zabudowań uzdrowskich – na ich odbudowę potrzebne było 9 tysięcy talarów, przy czym dotacje państwowe nie przekroczyły kwoty 3 tysięcy talarów.

Miasto po wojnie siedmioletniej, wykorzystując swoje naturalne dobra, powoli odbudowało się stawiając na browarnictwo i uzdrowisko oraz na rzemiosło związane z tkactwem i krawiectwem. Połczyn stał się ośrodkiem produkcji sukna, zmieniając swoje oblicze na bardziej „nowoczesne”, czego atrybutem było utworzenie w 1791 r. służby pożarnej pod nazwą Pomorskiego Towarzystwa Ogniwego.

Początek wieku XIX przyniósł wojny napoleońskie i nową ordynację miejską, przywracającą wiele swobód miejskich, która weszły w życie od 1808 r.

Nowy podział administracyjny z 1815 r. z prowincją Pomorze Zachodnie, podzieloną na dwie rejencje, sytuował Połczyn w powiecie białogardzkim w rejencji koszalińskiej. Miasto od 1808 r. stało się siedzibą państwowego sądu ziemskiego i miejskiego (do 1784 r. w Połczynie jako dawnym mieście funkcjonował prywatny sąd zamkowy, któremu podlegali zarówno mieszkańcy miasta jak i okolicznych wsi).

Po wojnach napoleońskich rzemiosło półczyńskie przeżywało regres – podupadło sukiennictwo, czemu cech sukienników próbował przeciwdziałać modernizując folusz wspólnym kosztem 50 sukienników, zrzeszonych w cechu i tworząc manufakturę przędzalniczą. Nadal w Połczynie rozwijało się browarnictwo i gorzelnictwo - w 1824 r. powstał browar H. Fuhrmanna a w 1852 r. jego syn Carl zainwestował w duży nowoczesny zakład piwowarski, istniejący do dziś.

Rozwój infrastruktury komunikacyjnej w drugiej połowie XIX wieku sprzyjał rozwojowi gospodarczemu miasta, które zyskało połączenia ze Świdwinem, Szczecinkiem, Rąbinem, Starym Drawskiem, Tychowem i Toporzykiem.

Rosnące znaczenie kurortu w północnej Europie spowodowało, że dla dogodniejszego dojazdu zbudowano w roku 1851 drogę łączącą Połczyn ze Szczecinem, a w roku 1903 linię kolejową do Berlina. W 1889 r. rozpoczęto prace przy wytyczeniu linii kolejowej łączącej Połczyn ze Świdwinem i Złocieńcem (dworzec kolejowy w Połczynie Zdroju z 1907 r.).

Rozwijało się również półczyńskie uzdrowisko – u schyłku XVIII w liczba kuracjuszy wahała się w granicach 100 osób. Usprawnienia komunikacji, zastosowanie nowych metod leczenia i budowa nowych domów uzdrowskich znacząco wpłynęła na liczbę gości: w 1808 r. powstał Luisenbad, w 1818 – Gesellschaftshaus ze słynną salą lustrzaną, skupiającą życie towarzyskie uzdrowiska. W Międzyborzu, Albertyna von Brocke, właścicielka kurortu od 1818 r., zbudowała tzw. „Czerwony Dom”, istniejący do dziś.

W latach 30-tych XIX wieku powstał park zdrojowy (jego część geometryczna w stylu francuskim). W 1855 r. oddano do użytku szpital szarytek, którym od 1860 roku opiekowali się joannicy. Po dobudowaniu skrzydła, przeznaczono je na szpital i przytułek dla ubogich (Johanniterhospitz). W 1866 r. powstał Friedrich-WilhelmBad, w 1874 - Marienbad das Victoriabad (rozbudowany w 1884 r.). W latach 1894-1896 powstało sanatorium Kurhaus i duże sanatorium miejskie Kaiserbad, które szybko okazało się nierentowne, ale przejęte w 1912 r. przez dr Rudolfa Hötzla z Drezna po zmodernizowaniu i rozbudowie zaczęło przynosić

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

spore zyski. Kurhaus (obecne „Podhale”), zarządzane w latach 1918-1927 przez Kasę Miejską zostało wydzierżawione dr Goldmund, który od 1933 r. stał się jego właścicielem.

Do I wojny światowej liczba gości uzdrowiskowych przekroczyła 4 tysiące. Podjęta przez władze miasta i prywatnych właścicieli sanatoriów akcja promująca uzdrowisko przyniosła wymierny rezultat w postaci dekretu ministerialnego z września 1926 r. zmieniającego nazwę miasta na Bad-Polzin. Ożywienie ruchu turystycznego i kuracyjnego w sezonie 1927-1928 wyraziło się liczbą ponad 9.000 turystów i kuracjuszy, a w 1929/1930 liczba ponad 11.000.

Bad – Polzin wpisało się również w historię Rzeszy Niemieckiej Adolfa Hitlera. Okres dwudziestolecia międzywojennego w Połczynie Zdroju wiąże się ze znaczną migracją ludności (ujemny bilans ludnościowy) i dominującą rolą ideologii hitlerowskiej wśród mieszkańców miasta. W 1933 r. miały tu miejsce liczne ekscesy antyżydowskie, a w 1938 r. zastrzelony został dr Leon Levy, żydowski lekarz pracujący w domu zdrojowym.

W latach 1933-1935 w dzisiejszym Borkowie, wybudowanym w 1908 r., mieścił się obóz męski państwowej organizacji hitlerowskiej służby pracy, a od 1937 r. sanatorium przekazane Głównemu Urzędowi do Spraw Rasowych i Osiedleńczych pełniło funkcje związane z programem Lebensborn. Zakład Lebensborn w Połczynie-Zdroju funkcjonował od kwietnia 1938 do lutego 1945 właśnie w sanatorium Borkowo, w którym dokonywano germanizacji dzieci głównie z polskich rodzin.

Przed napaścią na Polskę w 1939 r. Połczyn stał się kwaterą główną Grupy Armii „Północ”, a w latach 1939-1945 wielkim szpitalem wojskowym.

Po wyzwoleniu w 1945 r. grupa Polaków przebywających na robotach przymusowych w Połczynie przejęła władzę w mieście. Pierwszym polskim burmistrzem Połczyna Zdroju został były jeńiec Oflagu w Bornem Sulinowie kapitan Otto Benedykt Polak, który podjął starania o utrzymanie porządku w mieście i odbudowę struktur życia społecznego, co nie było łatwym zadaniem przy stacjonujących na terenie miasta i w okolicy wojskach radzieckich.

W pierwszych dniach po wkroczeniu wojsk radzieckich do Połczyna w mieście zorganizowano Poczta Polską, przywrócono połączenie kolejowe ze Świdwinem i połączenia telefoniczne z Białogardem i Świdwinem. Osiedlający się w Połczynie i okolicy polscy osadnicy nie od razu mogli zasiedlić stopniowo uwalniane majątki – wysiedlanie ludności niemieckiej, reglamentowanej niejednokrotnie przez dowódców jednostek stacjonujących w pobliskich PGR, trwało jeszcze w roku 1946. Na wiosnę 1947 r. miasto opuścili również żołnierze Armii Czerwonej.

Praktycznie od pierwszych dni po zdobyciu Połczyna przez Armię Radziecką niestrudzony Benedykt Polak zabiegał o uruchomienie sanatoriów połczyńskich – Borkowo uruchomiono już w sierpniu 1945 r., „Lechię” w lipcu 1946 r., „Irenę” w lecie 1947 r., w marcu 1948 r. sanatorium „Gryf” po kosztownym remoncie, koniecznym po wykorzystaniu budynku przez Armię Radziecką.

Od 4 czerwca 1945 r. w Połczynie Zdroju mieściła się siedziba Okręgowego Zarządu Kąpielisk i Zdrojowisk Pomorza Zachodniego, przemianowanego na Zarząd Państwowych Uzdrowisk Pomorza Zachodniego, koordynującego działalność 23 kąpielisk nadmorskich i uzdrowisk.

Powojenna historia Połczyna Zdroju koncentruje się wokół rozwoju uzdrowiska. Remonty i modernizacja obiektów uzdrowiskowych, zakłady przyrodolecznicze, nawiązanie współpracy z Akademią Medyczną w Gdańsku i Akademią Medyczną w Warszawie uczyniło z Połczyna Zdroju ważny ośrodek naukowo-

badawczy w zakresie chorób kobiecych i ortopedii. Połczyn Zdrój w czasach PRL stał się największym w Polsce uzdrowiskiem borowinowym reumatologicznym i ginekologicznym, dysponującym ponad 1000 łóżek.

Odkrycie w latach sześćdziesiątych XX wieku źródeł solankowych z jodem i bromem otwarło przed uzdrowiskiem nowe perspektywy rozwoju – oprócz wykorzystania solanki do zabiegów leczniczych uruchomiono rozlewnię wody mineralnej „Połczynianka”. Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej z dn. 27 stycznia 1972 r. Połczyn Zdrój zyskał oficjalny statut uzdrowiska.

Po zmianach ustrojowych z 1989 r. PP Uzdrowisko Połczyn podjęło trud dostosowania swojej oferty do mechanizmów rynkowych: pojawiły się propozycje turnusów leczniczych dla dzieci z terenów zagrożonych ekologicznie, turnusy lecznicze dla turystów prywatnych i oferta związana z organizowaniem konferencji i sympozjów.

W 1995 r. zostaje uruchomione Pomorskie Centrum Osteoporozy i Mammografii, administrowane przez Uzdrowisko Połczyn, w 1996 r. sanatorium „Irena” staje się „Centrum Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym”. Modernizowane obiekty uzdrowiskowe w połączeniu z wysokim poziomem świadczonych zabiegów leczniczych zaczynają już dorównywać standardom europejskim.

Władze miasta doceniają znaczenie uzdrowiska jako stymulatora rozwoju gospodarczego i wspólnie z Zarządem Uzdrowiska Połczyn Zdrój podjęły starania o wykreowanie Połczyna Zdrój na europejski „Kurort z duszą”.

Działalności uzdrowiska podporządkowane są również proekologiczne działania władz na terenie gminy, której terytorium objęte jest w dużym stopniu strefami ochrony uzdrowiskowej bądź ochrony krajobrazowej (Drawski Park Krajobrazowy i jego otulina). Wsie znajdujące się na terenie Gminy Połczyn zorganizowane są w 23 sołectwach, zlokalizowanych w dawnych siedzibach Manteuffłów, von Woldenów i von Hagenow. Na mocy dekretu z 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych dawne posiadłości pruskich junkrów oddano w zarząd państwowych gospodarstw rolnych, tworzonych od stycznia 1949 r.

W Bolkowie, Bruśnie, Popielewie, Buślarach, Łęgach dyrektorzy PGR przejęli dawne pałace i dwory dostosowując je do swoich potrzeb. Część siedlisk ze względu na swoje położenie i słabą jakość gleb uległo degradacji – dotyczy to w szczególności osad położonych na terenie obecnego Drawskiego Parku Krajobrazowego.

Po upadku PGR wiele z historycznych siedzib zostało rozparcelowanych między zamieszkujące je rodziny byłych pracowników PGR lub sprzedanych w drodze przetargu nowym właścicielom. Niektóre z nich zostały zniszczone bezpowrotnie.

Od lat 90-tych XX wieku obserwuje się wzmożone zainteresowanie inwestorów terenami atrakcyjnymi turystycznie. W okolicach Połczyna, w Gaworkowie, Starym Resku, Nowym Resku, Zajączkowie, Zaborzu pojawiły się gospodarstwa agroturystyczne oferujące oprócz noclegów szereg atrakcji związanych ze swoim położeniem : jazda konna, turystyka myśliwska, wędkowanie. Wytyczone szlaki piesze i rowerowe pozwalają turystom poznać uroki Szwajcarii Połczyńskiej i jej dziedzictwo kulturowe.

5.2.2.1. Kalendarium gminy

VII-VIII/IX w. – rozległa osada wczesnośredniowieczna w płn. części Połczyna – „Pluchenberg”, osady słowiańskie w rejonie Dębnicy.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

IX w. – gród obronny w Połczynie-Zdroju zlokalizowany przy szlaku handlowym, 2,7 km na południe od miasta, zespół osad otwartych na wschodnich krańcach obecnego miasta, w pobliżu rzeki Dębnicy.

X-XI w. – przedlokacyjny organizm miejski (teren Starego Miasta w Połczynie-Zdroju).

XII/XIII w. – Połczyn-Zdrój wchodzi w skład kasztelanii białogardzkiej.

XIII w. – ekspansja brandenburska na ziemie pomiędzy Drawą a Gwdą; napływ osadników niemieckich – rody von Rahmel, von Borck, Zozenow, rozwijają się osady warowne.

1277 r. – Barnim I sprzedaje zachodnią część kasztelanii białogardzkiej biskupowi kamieńskiemu Henrykowi von Gleichen.

1280 r. – Brandenburczycy kupują ziemie świdwińską.

Ok. 1290 r. – z inicjatywy księcia Bogusława IV rozpoczęto budowę zamku w Połczynie.

1304 r. – pierwsza wzmianka o miejscowości – Poltsin.

Po 1319 r. – po bezpotomnej śmierci margrabii Waldemara, sprawującego władzę w Nowej Marchii, Warcisław IV, książę pomorski przekazuje Połczyn Hasso von Wedel, w nagrodę za poparcie jego starań o objęcie zwierzchnictwa nad Nową Marchią.

1326 r. – śmierć Warcisława IV, Ludwik Bawarski z Wittelsbachów, władcą Nowej Marchii – podjęcie akcji kolonizacyjnej na Pomorzu Zachodnim, ród von Wedel, właściciele Połczyna, wiążą się z margrabią brandenburskim.

1335 r. – lokacja miasta na prawie brandenburskim – Połczyn otrzymał prawa miejskie od rodu von Wedel – dokument lokacyjny nie zachował się.

1337 r. – traktat lenny między Hasso Rudym von Wedel a margrabią Ludwikiem Wittelsbachem, współwłaścicielem miasta był Henning von Wedel, któremu margrabia Ludwik w dokumencie sporządzonym 15 września 1337 r. gwarantował poparcie w walce o Pelczyce.

Miasto zostało otoczone palisadą i wałem ziemnym wraz z rowami obronnymi, Brama Wardyńska od północy i Ogartowska od wschodu, w centrum miasta znajdował się rynek z ratuszem, w pobliżu kwartał z kościołem NMP, w mieście działały cechy i rada miejska, wybierana przez mieszkańców i zatwierdzana przez właściciela, ława sędownicza, ale poważniejsze przestępstwa sędzono w zamku. Herbem miasta był fragment winnicy z trzema krzewami winnej latorośli i winogronami (odniesienie do winnicy założonej przez Hasso Rudego na stokach doliny Wogry.

1348 r. – zamieszki w Połczynie spowodowane nadmiernym uciskiem fiskalnym.

1351 r. – dzuma w Połczynie.

1355 r. – zamieszki w Połczynie.

18 marca 1363 r. – układ w Norymberdze – przekazanie prawa do dziedziczenia Marchii Brandenburskiej Luksemburgom.

1365 r. – bezpotomna śmierć Ludwika Wittelsbacha. Karol IV sprawuje rządy w Marchii Brandenburskiej, eksploatacja ekonomiczna budzi opór rodów pomorskich, które szukają sprzymierzeńców po polskiej stronie. Hasso von Wedel również oddaje się pod opiekę króla polskiego.

1367 r. – walki polsko-brandenburskie.

1368 r. – układ w Drawsku – Polska odzyskuje ziemie walecką, Drahim i Czaplunek.

1373 r. – po śmierci Kazimierza Wielkiego Marchia Brandenburska zostaje włączona do Cesarstwa Luksemburgów.

1374 r. - zmiana stosunków własnościowych w Połczynie – panowie von Wedel sprzedają miasto rycerzowi Gerdowi von Manteuffel z Białogardu, okres prosperity.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

1377 r. - nowe podatki, w Nowej Marchii rody rycerskie podejmują wyprawy łupieskie na terytorium polskie jak również napadają na rycerzy wspomagających Zakon Krzyżacki, prawdopodobnie w porozumieniu z książętami pomorskimi wspierającymi króla Władysława Jagiełłę w walce z Krzyżakami.

1389 r. – pierwsza wzmianka o kościele w Połczynie.

1402 r. - Zakon Krzyżacki kupuje Nową Marchię od Zygmunta Luksemburczyka, co wiązało się z pogorszeniem sytuacji mieszczan połczyńskich, ograniczenie wolności obywatelskich, nowe podatki XV w. - działalność rycerzy-rozbójników, wspierających Władysława Jagiełłę w walce z Zakonem, von Wedlowie należeli do stronników Jagiełły, podobnie jak Borckowie, Arnold von Wolde.

1407 r. – potyczki zbrojne z Krzyżakami na terenie Nowej Marchii, wyprawy odwetowe oddziałów polskich na pogranicze polsko-marchijskie.

1409-1411 r. wielka wojna Polski z Zakonem, nie przyniosła wymiernych korzyści –pogranicze polsko-marchijskie nadal terenem najazdów rycerstwa pomorskiego oraz wojsk polskich, mieszczanie okolicznych grodów sami muszą bronić miast.

1422 r. – spór o Drahim, zajęty przez drawskich mieszczan, przyczyną wypowiedzenia wojny Zakonowi przez Polskę, mimo pokoju zawartego w Melniku wojny polsko-krzyżackie trwały nadal.

1433 r.- Czesi zajmują Nową Marchię wspierani przez oddziały rycerstwa wielkopolskiego i księcia słupskiego Bogusława X.

9 czerwca 1433 r. komtur gdański splądrował i spalił Połczyn – w odwecie panowie z Połczyna prowadzili długoletnie wojny z Krzyżakami

1454 r. – powstanie w Prusach, w Drawsku zebrały się stany, aby zadecydować o przyłączeniu się do buntu. Krzyżacy oddają Nową Marchię w zastaw elektorowi brandenburskiemu

1454-1466 r. – wojna trzynastoletnia, pogranicze w ogniu – Eggerd von Manteuffel zyskuje sławę „największego rozbójnika w kraju”. Połczyn zostaje administracyjnie podporządkowany wójtowi świdwińskiemu, Dionizemu von Osten, którego ustanowił elektor brandenburski Fryderyk II.

14 marca 1469 r. – Bogusław X odnawia traktat lenny panów na Połczynie nadając im część zamku i miasta oraz to, co posiadali w okolicznych wioskach. Panowie von Manteuffel rozwijają produkcję rolną a Połczyn przeżywa okres prosperity – rozwój handlu i rzemiosła.

1500 r. – pożar zniszczył miasto (spłonął kościół oraz młyn miejski).Kurt von Manteuffel rozbudował południowe skrzydło zamku, założył huty szkła w Lipnie, Kłokowie i Kłokówku.

1515 r. – Połczyn otrzymuje prawo lubeckie (korzystniejsze dla mieszczan) i nowy herb – do dotychczasowego herbu miasta Kurt v. Manteuffel dodał swój herb rodzinny, w mieście rozwija się warzelnictwo piwa, sukiennictwo, krawiectwo i szewstwo.

1529 r. – zaraza w Połczynie.

1545 r. – reformacja w Połczynie (po śmierci biskupa Erazma von Manteuffel, który został pochowany w krypcie połczyńskiego kościoła).

3 września 1559 r. – traktat w Połczynie – układ graniczny między Królestwem Polskim a książętami pomorskimi. Na mocy traktatu granica biegła od Kluczewa wzdłuż Drawy, do Polski należały wsie: Nowe Worowo, Kluczewo i Popielewo, jeziora Głębokie, Długie i Okrągłe. Linia Połczyńsko-lipieńska rodu von Manteuffel prowokuje starcia na granicy rywalizując z Manteufflami z Popielewa. Ci ostatni oddają się w lenną opiekę króla polskiego.

1574 r. – pożar miasta.

1581 r. – szkoła miejska w dobudowanej części ratusza.

1587 r. – najazd na Kluczewo oddziału dowodzonego przez Manteuffłów z Połczyna i Lipia.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

- 1592 r. – książę nadaje miastu przywilej jarmarku.
- 1601 r. - w czasie pożaru spłonęły niemal wszystkie zabudowania.
- 1618 -1648 – wojna trzydziestoletnia, w Połczynie stacjonują wojska cesarskie, kontrybucje, miasto popada w nędzę.
- 1631 r. – wojska szwedzkie stacjonują w Połczynie, kontrybucje.
- 1635 r. – wojska szwedzkie splądrowały miasto, zniszczono zamek połczyński, z kościoła wywieziono naczynia liturgiczne. Połczyn wyludniony.
- 1645 -1668 r. – procesy o czary w Połczynie.
- 1654 r. – Asmus von Manteuffel sprzedaje miasto i zamek Jakobowi von Krockow, landratowi dystryktu połczyńskiego, utworzonego po zakończeniu wojny trzydziestoletniej.
- 1655 r. - pożar - spłonęła najzamożniejsza część miasta.
- 1670 r. - kolejny pożar niszczy pozostałą część miasta.
- 1671 r. - gradobicie.
- 1688 r. - miejscowy pastor Joachim Titel odkrywa źródła wody mineralnej.
- 1703 r. - linia pocztowa Szczecinek-Białogard – Karlino.
- 1705 r. - pierwszy dom zdrojowy wybudowany przez Jakuba von Krockow juniora.
- 1705 r. – pożar niszczy całe miasto (ocalał ratusz i kościół).
- 1712 r. – z uzdrowiska w Połczynie skorzystał książę Ferdynand z Kurlandii, do Połczyna przybył pierwszy lekarz zdrojowy z Drawska Pomorskiego.
- 1712 - 1715 r. – drugi dom zdrojowy „Halbe Mond”(cztery izby).
- Ok 1740 r. – powstają kolejne dwa domy zdrojowe – Langen Haus (12 pokoi).
- Ok. 1744 r. – budowa nowego ratusza.
- 1745 r. – powódź w Połczynie, zniszczenie folusza.
- 1747 r. – Ferdynand II pozwala kuracjom z terenu Polski na praktyki religijne podczas pobytu kuracyjnego w Połczynie.
- 1756-1763 – wojna trzydziestoletnia – dewastacja zabudowań uzdrowiskowych.
- 1759 r. - w Połczynie kwateruje oddział wojska polskiego.
- 1760 r. – regiment rosyjski napadł na miasto grabiąc je i paląc, nałożono kontrybucje.
- 1770-72 - przebudowa i rozbudowa połczyńskiego zamku.
- 1773 r. - pierwsze reklamy połczyńskich uzdrowisk i właściwości leczniczych wód połczyńskich
- 1774 r. – melioracja gruntów wokół pałacu.
- 1775 r. – powstaje „Nowy Dom”, zabudowania uzdrowiskowe odbudowano częściowo za dotacje państwowe, w uzdrowisko inwestowali mieszczanie i magistrat, w mieście rozwija się browarnictwo (w mieście działa 57 gorzelników i 12 browarników), tkactwo, szewstwo i krawiectwo.
- Po 1784 r. - przekazanie władz sądowniczej magistratowi miasta, likwidacja prywatnego sądu zamkowego.
- 1785 r. – Połczyn otrzymuje połączenie pocztowe.
- 1791 r. – powstaje służba pożarnicza w mieście.
- 1799 r. – w Połczynie funkcjonuje pięć domów uzdrowiskowych, są apartamenty, kręgielnia, duża stajnia, wozownia i piekarnia.
- 1806-1813 – wojny napoleońskie wymusiły konieczność reform wewnętrznych w Prusach.
- 1808 r. - nowa ordynacja miejska dla Połczyna, wybory do rady miejskiej, i powołanie magistratu na czele którego stał burmistrz, mający do pomocy podskarbiego i 4 członków. Powołanie sądu ziemskiego i miejskiego w Połczynie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

W Borkowie z inicjatywy Filipa von Brocke powstaje Luisenbad, kolejny dzierżawca kurortu hrabina Henckel popadła w długi i wraz z wyposażeniem domów zdrojowych wyjechała do Berlina. Miasto przejęło kurort.

1810 r. – w Połczynie powstaje Bractwo Kurkowe

1815 r. - nowy podział administracyjny – Połczyn znalazł się w powiecie białogardzkim, w rejencji koszalińskiej w prowincji Pomorze Zachodnie, na cele powiatu stał landrat posiadający uprawnienia władz policyjnej. Landrat kierował wszelkimi sprawami oświatowymi, komunalnymi, gospodarczymi i sądowno-administracyjnymi.

1818 r. - Albertyna von Brocke zostaje właścicielką kurortu i buduje „Dom Towarzyski” z Salą lustrzaną na miejscu „Halbe Mond”, a w Międzyborzu tzw. „ Czerwony Dom”.

1824 r. – powstaje browar H. Fuhrmanna, zmodernizowany w 1852 r. przez Carla Fuhrmanna, działają gorzelnie.

Ok. 1830 r. – powstaje park zdrojowy z ośrodkiem teatralnym i koncertowym.

1834 r. – reforma szkolnictwa Pestalozziego, rozwój szkolnictwa – od 1824 r, szkoła dla społeczności żydowskiej.

1836-1839 r. – melioracja bagien na południe od miasta – rozwój uzdrowiska – wytyczono teren parku zdrojowego.

1837 r. – nowy budynek szkoły podstawowej.

1847 r. – „wojna kartoflowa” - wystąpienia najuboższych mieszkańców Połczyna, na czele których stanął przewodniczący rady Miejskiej Janstch, stłumione przez landrata.

1846-1848 – przebudowa dawnego traktu pocztowego ze Świdwina przez Połczyn do Szczecinka.

1849 r. – zlikwidowano sąd zamkowy w Połczynie, powołano państwowy sąd powiatowy w Białogardzie z filią w Połczynie.

Ok. 1850 r. – w mieście działa 12 cechów różnych specjalności, obok przeżywającego kryzys cechu sukienników cechy stolarzy, garbarzy, kowali ślusarzy, bednarzy i kołodziejów, młynarzy, krawców, szewców, piekarzy, siodlarzy, kuśnierzy oraz cech ceglarzy. Na trasie Szczecinek-Połczyn-Świdwin-Stargard kursują dylżanse dwa razy dziennie.

1852 r. - wmurowanie kamienia węgielnego pod szpital szarytek, który oddano do użytku

w 1855 r. – od 1860 r. przekazany zakonowi Joannitów, rozbudowany na szpital i przytułek dla ubogich (Johanniterhospitz).

1853 r. – sukiennicy budują nowy folusz (maszyna parowa), powstaje fabryka likierów.

Od 1855 r. - dr Lehmann wprowadza kąpiele borowinowe w terapii.

1862 r. - w mieście działają dwa młyny zbożowe.

1864 r. – droga Stare Drawsko-Połczyn przez dolinę Pięciu Jezior

1865 r. – miasto rozwija się dynamicznie, zamieszkuje je 4371 mieszkańców, którzy modernizują swoje zakłady i warsztaty.

1866 r. – telegraf w Połczynie, miasto wydaje gazetę („Połczyński Posłaniec”, następnie „Gazeta Połczyńska”. Powstaje sanatorium Friedrich-Wilhelm Bad.

1867 r. – oddanie do użytku nowej szkoły przy szosie białogardzkiej.

1874 r. - powstaje Marien und das Victoriabad.

1875 r. – szkoła zawodowa – przysposobienia rzemiosła.

1879 r. – ukończono drogę Tychowo-Połczyn.

1885 r. – droga Drawsko-Połczyn. W Połczynie powstaje związek gimnastyczny.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

1889 r. – rozpoczęto budowę linii kolejowej Połczyn-Świdwin, oddawana do użytku odcinkami Redło-Połczyn, Połczyn-Grzmiąca 1903 r. i Połczyn-Złocieniec.

1894-1896 r. - powstaje sanatorium „Podhale” (56 pokoi i 35 łazienek) i sanatorium „Gryf”, rozbudowane ok 1912 r.

1897 r. - bezpośrednio połączenie kolejowe ze Świdwinem.

1900 r. - oddano elektrownię w Połczynie.

1907 r. - oddano do użytku dworzec kolejowy w Połczynie.

1908 r. – utworzenie gimnazjum prorealnego, przekształconego od 1918 r. w szkołę średnią Powstaje sanatorium Borkowo, od 1930 r. własność prywatna dr Petzel.

1914-1918 - domy zdrojowe szpitalami wojskowymi, liczba pacjentów i rekonwalescentów wyniosła ponad 6 tysięcy.

1923/1924 wzrost produkcji przemysłowo-rzemieślniczej oraz handlu – w Połczynie działa 10 zakładów przemysłowych

Lata 20-te XX w. – rozbudowa sieci drogowej - regularne kursy autobusowe do Czaplinka, Białogardu, Drawska i Tychowa.

3 września 1926 r. - dekret ministerialny zmienia nazwę miasta na Bad Polzin – ożywienie ruchu turystycznego i kuracyjnego – w Połczynie przebywało 11339 kuracjuszy i wczasowiczów.

1933 r. – wystąpienia antyżydowskie w Połczynie-Zdroju.

1938 9/10 listopada – Noc Kryształowa – dr Leon Lewy zostaje zastrzelony przez „niezidentyfikowanych sprawców”.

1939 r. – Połczyn kwaterą główną Grupy Armii „Północ”

4/5 marca 1945 r. - do miasta wkraczają oddziały Wojska Polskiego i Armii Czerwonej.

28 marca 1945 r. - pierwszym burmistrzem Połczyna-Zdroju zostaje kapitan Otto Benedykt Polak, jeniec Oflagu.

11 kwietnia 1945 r. - zostaje uruchomiony urząd pocztowy, na teren miasta i Gminy przybywają osadnicy polscy, powstaje Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska.

3 czerwca 1945 r. – powołano zarząd Państwowych Uzdrawisk Pomorza. Zachodniego, w Połczynie-Zdroju powstaje Dyrekcja Państwowych Zakładów Zdrojowych.

6 sierpnia 1945 r. - Borkowo rozpoczyna działalność, zatwierdzenie statutu uzdrowiska

30 sierpnia 1945 r. – powołanie Polskiej Komendy Wojennej – konflikt z dowódcami wojsk radzieckich okupującymi majątki i sanatoria Połczyna –Zdroju.

15 lutego 1946 r. – Armia Czerwona przekazuje władzom polskim browar.

17 sierpnia 1946 r. – pierwsze posiedzenie Miejskiej Rady Narodowej Połczyna-Zdroju.

Luty – kwiecień 1947 r. – władze polskie odzyskują sanatorium „Podhale” i „Gryf”, wysiedlenia Niemców, żołnierze radzieccy opuszczają Połczyn-Zdrój.

Ok 1950 r. - powstają Połczyńskie Zakłady Piwowarsko-Słodowe złożone z browaru w Połczynie-Zdroju, Szczecinku oraz rozlewni piwa w Świdwinie, Czaplunku, Wąlczu i Człuchowie Działa Fabryka Maszyn i Urządzeń Przemysłu Spożywczego „Spomasz” – od 1967 r. produkująca detale okrętowe.

20 kwietnia 1950 r. – piorun uderzył w wieżę kościelną, która spłonęła.

Lata 50-te i 60-te XX w. - remonty obiektów uzdrowiskowych, nawiązanie współpracy z Akademią Medyczną w Gdańsku – specjalizacja poszczególnych sanatoriów – uzdrowisko staje się największym pracodawcą w Połczynie-Zdroju a miasto centrum leczenia chorób kobiecych, reumatycznych i ortopedii. Sanatoria stopniową są przekształcane w specjalistyczne placówki szpitalne.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

1964 r. – odkrycie nowych źródeł solankowych, kąpiele solankowe od 1965 r. Powstaje Rozlewnia Wód Mineralnych „Połczynianka”

1967 r. – I Festiwal Muzyki i Piosenki Żołnierskiej w Połczynie-Zdroju, zorganizowany przy współpracy z Połczyńskim Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym.

27 stycznia 1972 r. - Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie Połczyn-Zdrój zyskuje status uzdrowiska.

1982 r. – odbudowano wieżę kościoła parafialnego, zakończono prace dekarские.

1984 -1987 r. – remont kapitalny kościoła NMP.

1989 r. – przekształcenia gospodarczo-polityczne, uzdrowisko poszerza ofertę.

1989-1990 - rewitalizacja parku – odtworzenie alejek, melioracja, nowe nasadzenia.

1995 r. – w Połczynie-Zdroju powstaje Pomorskie Centrum Osteoporozy i Mammografii.

1996 r. – w wyremontowanym sanatorium „Irena” powstaje Centrum Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym.

1996 - 2001 – gazyfikacja miasta i gminy.

1997- 1998 – odtworzenie stawów na terenie parku.

2005 – 2008 – rewitalizacja połczyńskiej Starówki – modernizacja nawierzchni ulic, remonty kamienic.

2005-2010 – realizacja projektu zintegrowana gospodarka wodno-ściekowa w Dorzeczu Parsęty.

2009 – 2010 - kolejny etap rewitalizacji parku zdrojowego, wymiana nawierzchni alejek, bieżąca konserwacja drzewostanu i małej architektury, planowana modernizacja zdroju „Joasia” oraz realizacja obiektów małej architektury w angielskiej części parku.

2010-2012 – III etap rewitalizacji połczyńskiej Starówki - w tym Zamku w Połczynie-Zdroju, planowane są kolejne etapy rewitalizacji kamienic zlokalizowanych na terenie Starego Miasta.

2010 r. - Ministerstwo Skarbu Państwa podpisało umowę sprzedaży 1.600.621 akcji spółki: Uzdrowisko Połczyn S.A. z siedzibą w Połczynie Zdroju stanowiących 89,91% kapitału zakładowego spółki, na rzecz KGHM I Fundusz Inwestycyjny Zamkniętych Aktywów Niepublicznych z siedzibą we Wrocławiu.

2013 r. - odkup akcji od pracowników spółki przez KGHM i Fundusz Inwestycyjny Zamkniętych Aktywów Niepublicznych kończy proces prywatyzacji uzdrowiska

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Ziemia połczyńska charakteryzuje się czytelną formą średniowiecznego osadnictwa, uzupełnioną późniejszymi nawarstwieniami. Na terenie Miasta i Gminy Połczyn Zdrój zachowały się materialne świadectwa dziejów tych ziem od zakładania pierwszych siedzib ludzkich, poprzez średniowieczną budowę państwa Gryfitów, zagarniętego w XVI wieku przez Brandenburgię – Prusy, umacnianie państwa pruskiego, XIX-wieczną industrializację, zmiany polityczne i ustrojowe po 1945 r. Każdy kolejny etap w historycznym rozwoju tych terenów pozostał utrwalony w krajobrazie.

5.2.3.1. Krajobraz miasta Połczyn – Zdrój

Układ urbanistyczny

Najstarsze wzmianki o Połczynie pochodzą z 1304 r. Miasto uzyskało prawa miejskie prawdopodobnie w 1335 r. na prawie brandenburskim, od 1515 r. na prawie lubeckim. Do pocz. XIX w. było miastem prywatnym: do 1374 roku należącym do rodu von Wedel, a następnie do rodów von Manteuffel, Borcke i Zozenow, a od roku 1654 do von Krockow.

W czasach lokacji w centrum miasta znajdował się kwadratowy rynek z ratuszem zlokalizowanym centralnie skomunikowany stromą uliczką (zachowaną do dziś) z usytuowanym na niewielkim wzniesieniu zamkiem. W 1337 r. zamek należał do rodziny von Wedel. Miasto nie było otoczone murami, a jedynie wałem ziemnym i palisadą. Przy głównych szlakach wzniesiono Bramę Czaplinecką i Bramę Kołobrzeską. Za miastem znajdował się kościół św. Jerzego i szpital św. Ducha.

Kościół usytuowany był centralnie w kwartale przylegającym do rynku od wschodu i obudowany zabudową pierzejową. Przez miasto prowadził Szlak Solny z Kołobrzegu do Wielkopolski. Położone na pograniczu miasto wielokrotnie było rabowane i niszczone. Powstała, w przeważającej mierze w XIX wieku, zabudowa uszanowała średniowieczny układ urbanistyczny, który został wpisany do rejestru zabytków pod nr 491 z dn.15 maja 1965 r.

Zabudowa mieszkalna

Najstarszymi budowlami w mieście są relikty średniowiecznego zamku, zachowane w jego podziemiach (kilkakrotnie przebudowywany w XVI, XVII, XVIII i XIX w.) oraz relikty gotyckiego kościoła, przebudowanego w XIX w.

W II połowie XVIII wieku - w związku z rozwojem uzdrowiska - miasto poszerzyło swoje granice w kierunku wschodnim – działki o szerokości od 12-20 m zabudowane były dwukondygnacyjnymi budynkami o konstrukcji szkieletowej, posadowionymi szczytowo do ulicy. Cmentarz, funkcjonujący do tej pory przy kościele, przeniesiono na wzgórze przy szosie warszawskiej, a tereny przykościelne przeznaczono pod zabudowę miejską. W 1744 r. rozpoczęto budowę nowego ratusza, do którego dobudowano budynek wagi miejskiej i magazyn wełny.

Z przełomu XVIII i XIX w. pochodzą budynki wzniesione w konstrukcji szkieletowej (w większości przebudowane i otynkowane), usytuowane kalenicowo przy Placu Wolności 10 i 11, 5-go Marca 2 i 11, Chrobrego 1, 4 i 20, Moniuszki 1 oraz przy Grunwaldzkiej 1,2,3,4.

Początek XVIII w. przyniósł rozwój uzdrowiska - na bazie odkrycia źródeł leczniczych, przy strumieniu wpadającym do Wogry powstaje Luisenbad, obecnie Borkowo. Kolejne źródła „Diabelskie”, „Ptasie”, „Olchowe” oraz „Fryderyka” przyczyniły się do dalszego rozwoju urbanistycznego miasta, które coraz bardziej zaczynało żyć uzdrowiskiem i z uzdrowiska. W pobliżu zamku wzniesiono budynek poczty, który obsługiwał trakt między Połczynem a Karlinem i Barwicami. Zniszczenia z początku XIX wieku (wojny napoleońskie) dla Połczyna miały przełomowe znaczenie. Miasto uwolniło się z zależności od szlachty i zaczęło rządzić się swoimi prawami: powstała Rada Miejska, a rozdział posiadłości miejskich od szlacheckich, dokonany w 1827 r., umożliwił jej podjęcie szeregu inwestycji.

Między innymi osuszono bagna po południowej stronie miasta i założono duży park zdrojowy z domem koncertowym. W szpitalu wybudowanym w latach 1852-55, będącym filią szpitala berlińskiego, po raz pierwszy zastosowano kuracje borowinowe. Kolejne domy uzdrowiskowe dostosowane do kąpieli borowinowych – sanatorium Johannisbad (Lechia), Marienbad (Irena) i Victoriabad (Poznaniaka) – stały się swego rodzaju znakiem rozpoznawczym miejscowości.

Ekspansja uzdrowiska w kierunku południowym została wykorzystana przez miasto, które tworząc infrastrukturę korzystną dla jego rozwoju zaczęło czerpać profity z renomy samego uzdrowiska. W mieście powstały kamienice czynszowe dla pracowników uzdrowiska oraz wille dla kuracjuszy

i bogacących się mieszczan, początkowo dość skromne, w II połowie XIX w reprezentacyjne, nawiązujące do stylów historycznych.

Styl neogotycki reprezentuje willa przy Okrzei 3, Grunwaldzkiej 40 oraz kaplica pogrzebowa na cmentarzu komunalnym. Neorenesansowym obiektem jest budynek przy ul. Kościuszki z końca XIX w. Najbardziej jednak popularny w Połczynie był neoklasycyzm, którego cechy stylowe reprezentuje 47 obiektów, m. in domy przy ul. Moniuszki 8, Wojska Polskiego 14 i 30 oraz sanatorium "Lechia".

Neoklasycystyczna kamieniczka przy ul. 5-go Marca 21 wpisana jest do rejestru zabytków wraz z szachulcowymi oficynami pod nr 1226/1-1 z dn. 03 października 1991 r.

Na początku XX wieku w połczyńskiej zabudowie mieszkalnej dominował neobarok z charakterystycznymi dachami mansardowymi i detalem architektonicznym (np. Okrzei 1, Wiejska1, Warszawska 21), ale też pojawiły się elementy secesyjne (wille na Kościuszki i na Ogrodowej, eklektyczne kamienice przy 5 Marca z elementami secesji, Staszica 1).

Modernizm okresu dwudziestolecia międzywojennego znalazł swój wyraz w willach przy ul. Ogrodowej, Parkowej i Kościuszki.

Opracowany w 1928 r. plan rozwoju miasta przewidywał budownictwo mieszkalne na wzgórzach po wschodniej stronie miasta.

Ograniczenia rozwoju urbanistycznego związane z funkcjonowaniem Połczyna jako uzdrowiska pod polskim zarządem miały zarówno pozytywne jak i negatywne strony. Miastu udało się uniknąć blokowisk z wielkiej płyty, za wyjątkiem bloków zrealizowanych w latach 70-tych przez Spółdzielnię Mieszkaniową „Świt”. Z drugiej strony – spowolniło to rozwój gospodarczy miasta, które ze względu na uzdrowisko nie mogło rozwijać przemysłu.

Obiekty użyteczności publicznej

Reprezentowane przez Szkołę im. A. Mickiewicza przy ul. Grunwaldzkiej 34 oraz dawny Szpital św. Jerzego z II połowy XIX w (obecnie Szkoła) i Szpital (dawny Powiatowy) przy ul. Szpitalnej charakteryzują się swego rodzaju surowością form operujących dużymi ceglanymi powierzchniami ścian, zdobionych skromnymi arkadkowymi fryzami. Elementy neogotyku zostały wprowadzone do pochodzącego z przełomu XIX i XX wieku budynku Poczty, mieszczącej się przy ul. Grunwaldzkiej 27.

Dworzec kolejowy wybudowany w 1907 r. znajduje się w centrum zespołu kolejowego, na który składały się oprócz charakterystycznych domów mieszkalnych wodociągowa wieża ciśnień, budynki technologiczne i magazynowe – zespół nieczynny – linię kolejową łączącą Połczyn ze Złocińcem i Grzmiącą zlikwidowano, wieżę ciśnień ze względu na zły stan techniczny rozebrano a sam dworzec został spalony. Zespół proponowany do wpisu do rejestru zabytków utracił wartości zabytkowe, zachowane elementy zespołu jak: domy mieszkalne przy ul. Kolejowej znajdują się w GEZ.

Domy zdrojowe, mimo licznych przebudów i modernizacji zachowały wiele walorów zabytkowych.

Architektura sakralna

Są to przede wszystkim kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP o średniowiecznej metryce; wielokrotnie przebudowywany. W latach 1850-1860 dodano elementy neogotyckie. Wieżę, która częściowo spłonęła w 1950 r. i była prowizorycznie zabezpieczona, odbudowano w 1981 r. W II połowie XVIII nowy cmentarz komunalny wytyczono poza zwartą strefą zabudowy przy obecnej ul. Warszawskiej.

Cmentarze

W mieście znajdowały się dwa cmentarze ewangelickie (obecnie nieczynne) przy ob. ul. Jana Pawła II (czytelne pierwotne regularne rozplanowanie (prostokątne), brak nagrobków, wykorzystywane jako teren zieleni śródmiejskiej z zachowanym starodrzewem o cechach parkowych), cmentarz żydowski, założony w II poł XIX w, zdewastowany z nielicznymi nagrobkami i cmentarz komunalny, (czynny do dziś, założony w połowie XIX w początkowo nie cieszył się powodzeniem ze względu na położenie). Po osuszeniu mokradeł i wybudowaniu kaplicy pogrzebowej w II połowie XIX w zyskiwał na znaczeniu.

Na terenie cmentarza komunalnego znajdują się pozostałości dawnych nagrobków niemieckich i liczne pomniki kommemoratywne: pomnik poświęcony poległym w I wojnie światowej (1914 – 1918) żołnierzom niemieckim – dawnym mieszkańcom miejscowości (niem. Bad Polzin) w formie głazu granitowego z niszą zdobioną płaskorzeźbą niemieckiego żołnierza w pełnym uzbrojeniu z okresu I wojny światowej, głaz poświęcony pamięci zmarłych niemieckich mieszkańców Połczyna-Zdroju z 1998 r., głaz poświęcony radzieckiemu lotnikowi, który zginął w czasie wyzwolenia miasta (tzw. głaz Tałdykina).

Z lat 90-tych XX wieku pochodzi pomnik upamiętniający żołnierzy napoleońskich i głaz poświęcony pomordowanym w Katyniu. W 2005 r. rzeźbiarz Zygmunt Wujek wykonał pomnik poświęcony Sybirakom.

Park zdrojowy

Założony w latach 1836-39, po osuszeniu bagien, w stylu krajobrazowym, nawiązującym do ogrodów francuskich, poszerzony w 1903 r. o park w stylu angielskim na jego terenie znajdowała się większość domów uzdrowskich oraz szpital. W tzw. części „francuskiej” znajdują się partery roślinne, amfiteatr, budynek zdroju „Joasia” i in.). Część krajobrazowa południowo-zachodnia oparta została o meandrującą rzekę Wogrę, na której założono dwa stawy i basen, oraz zorganizowano ciągi spacerowe.

Zabytki techniki

Miasto już w średniowieczu miało młyn, który spłonął w czasie pożaru w 1500 r. Właściciele miasta nie pozwolili na jego odbudowę, ale sami wybudowali dwa młyny w pobliżu miasta: Klein Wugger Mühle i Gross Wugger Mühle. Energię wodną wykorzystywał również folusz (z pocz. XVIII w.) i garbarnia (Lohmühle). Dokładnej daty jej powstania nie znamy – wiadomo, że garbarz Martin Meyer, aby go wybudować otrzymał od właściciela miasta Filipa von Borcke ponad 3 morgi ziemi przy ul. Kołobrzskiej. W 1837 r. spadkobiercy Meyera sprzedali go młynarzowi Fryderykowi Hoffmanowi za 3500 talarów. Zagroda młyńska składała się z budynku mieszkalnego, młyna, magazynu zbożowego i stodoły. Urządzenia wodne młyna składały się z dwóch stawów, dwóch młynówek (rowy), podziemnego kanału, zbiornika wodnego oraz koryta przepływowego. Unikalne, 10 m średnicy koło zamachowe jeszcze w latach 50-tych XX wieku służyło do przemiału zboża. W 1976 r. budynek młyna w Połczynie-Zdroju został wpisany do rejestru zabytków woj. koszalińskiego pod nr 912 dn. 27 października 1976 r. Niestety, nie uchroniło to samego młyna przed zniszczeniem – młynnica zawałiła się w 1986 r. Znajdujący się w rękach prywatnych młyn wymaga podjęcia prac konserwatorsko-restauracyjnych w trybie pilnym.

Browar – budynek wybudowany w 1824 r. przez Fruhmanna, mimo wielokrotnych przebudów i rozbudowy zachował swoje cechy stylowe. Rozbudowany w okresie 20-lecia międzywojennego jest dobrym przykładem architektury przemysłowej tego czasu o oszczędnej modernistycznej formie. W zespole znajduje się słodownia, warzelnia, butelkownia, magazyny, wieża ciśnień, dawna remiza, budynki

administracyjne i budynek mieszkalny właściciela. Związane z nim są także budynki mieszkalne pracowników – przy ul. Kruczej i 15-Grudnia. Wpisem do rejestru objęty jest główny budynek produkcyjny i dawny dom właściciela – A-222 dn. 29 lipca 2005 r.

Remiza strażacka z I ćw. XX wieku przy Placu 1000-lecia Państwa Polskiego obecnie pełni funkcje usługowe.

Do zabytków techniki zaliczyć można także mosty na Wogrze – przy ul. Chrobrego i Dolnej.

5.2.3.2. Krajobraz wsi gminy Połczyn – Zdrój

Układy ruralistyczne

W krajobrazie gminy Połczyn-Zdrój znajdują się zarówno wsie o średniowiecznej genealogii – owalnice (wsie placowe) i ulicówki, jak i wsie kolonizacyjne z XIX w. o rozproszonej zabudowie. Formy układów osadniczych cechuje znaczna trwałość. W układach współczesnych wsi można odczytać formę średniowiecznej lokacji.

Do dzisiaj czytelne pozostały średniowieczne:

- owalnice: Buślary, Ostre Bardo, Łośnica, Popielewo.
- ulicówki: Ogartowo, Toporzyk

Układy XIX-wieczne: Czarnkowie, Gaworkowo, Lipno, Ogrodno, Kapice.

Do wyróżniających się ze względu na stan zachowania historycznego planu i nasycenie historyczną zabudową należą: Buślary, Ostre Bardo, Czarnkowie, Popielewo, Łośnica, Wardyń Górny.

Zabudowa wsi

W krajobrazie wsi można wyodrębnić następujące elementy: zagrody chłopskie z zabudową mieszkalną i gospodarczą, kościoły stanowiące dominanty architektoniczno-wysokościowe, założenia dworsko-folwarczne z parkami, budynki użyteczności publicznej (szkoły, zajazdy, świetlice wiejskie), obiekty przemysłowe.

Są to budowle wzniesione w większości w okresie od 4 ćwierci XIX wieku do lat 30. XX wieku.

Zabudowa chłopska

Historyczne podziały własnościowe determinowały skalę, układ, typ zagrod chłopskich. W dużych gospodarstwach dominowała zabudowa w formie czworoboku: z budynkami lokowanymi kalenicowo wokół obszernego podwórza, lub w formie podkowy z otwarciem od strony ulicy wiejskiej, z chałupą posadowioną kalenicowo w głębi podwórza. Do wsi, w których występowała większa liczba bogatszych gospodarzy należały: Czarnkowie, Buślary, Ostre Bardo.

Zabudowa mieszkalna zagrod reprezentuje dwa typy. Starszym chronologicznie jest dom parterowy, szerokofrontowy, z 5-9-osiową fasadą, nakryty stromym dachem dwuspadowym z naczółkami. W większości są to budynki murowane, jednak wywodzące się ze starszej formy chałupy ryglowej. W niektórych budynkach zachowały się fragmenty ścian ryglowych (np. partie szczytowe). Liczne przykłady tej formy chałupy w konstrukcji ryglowej z wypełnieniem strychułowym, datowane na poł. XIX w. zachowały

się w miejscowości Czarnkowie, pojedyncze w Tychówku, Zajączkowie, Gromniku. Częstsze jest wypełnienie ceglane – Brusno, Gaworkowo, Bronówko, Toporzyk. Zdarzają się stosunkowo często domy z odeskowanymi szczytami, a parę budynków o konstrukcji szkieletowej (głównie gospodarczych) odeskowane są w całości np. w Zajączkowie dom mieszkalny nr 29.

Młodsza chronologicznie jest forma domu murowanego, parterowego, podwyższonego o ściankę kolankową, z 2-kondygnacyjnym pseudo/ryzalitem (środkowym lub bocznymi), wystrojem elewacji, przykrytego dachem o nachyleniu połąci ok. 30 stopni.

W budynkach tych także stosowano konstrukcję ryglową, zwykle w budowie ścianki kolankowej. Poza w/w formami występują też inne, zbliżone/pośrednie, parterowy, podwyższony o ściankę kolankową nakryty dachem naczółkowym, często z rozbudowaną wystawką w części środkowej.

Budynki inwentarskie – dominują murowane z cegły, łączonej z kamieniem łamanym, ale też zachowały się jeszcze stodoły w konstrukcji ryglowej (w tym ze strychułowym wypełnieniem).

Większe zespoły tradycyjnych zagród z historyczną zabudową znajdują się w: Czarnkowie, Zajączkowie, Buślarach, Oстрыm Bardzie, Toporzyku.

Obiekty użyteczności publicznej

Budynki szkolne stawiane były zwykle w centrum wsi, w pobliżu kościoła. Od lat 70.XIX w. (w związku z rozporządzeniem z 1872 r. w sprawie szkolnictwa) obiekty te wznoszono według jednolitych projektów, z odpowiednią ilością i wielkością okien doświetlających izby szkolne, z mieszkaniem dla nauczyciela. Do starszych zachowanych należą skromne budynki szkolne o ceglanych elewacjach w Oстрыm Bardzie, Popielewie, Redle (datowana na 1919) r. Szkoła w Szeligowie z 1910 r jest wyjątkowa pod tym względem – bogato zdobiona ściana szczytowa dekorowana jest otynkowanymi blendami. Wiele ze szkół powstałych w latach 20-tych, w związku z reformą edukacyjną zostało zlikwidowanych i przekazanych na cele mieszkalne np. szkoły w Zajączkowie, Starym Resku, Kapicach, Oстрыm Bardzie, Ogartowie. Wiele budynków szkolnych utraciło swój zabytkowy charakter - w czasie tzw. modernizacji ocieplone i otynkowane, z wymienionymi na PCV oknami jedynie gabarytami i ogólnym rozplanowaniem bryły świadczą o swojej pierwotnej funkcji.

W Redle zachował się budynek dawnej poczty z 1910 r.

5.2.4. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy

Zamek w Połczynie – Zdrój

Zamek w Połczynie stanowi świadectwo bogatej historii. W jego murach czytelne są fazy budowlane sięgające późnego średniowiecza. Według autorów badań architektonicznych zamek wybudowano w XV w., w czasach kiedy Połczyn znajdował się w rękach rodu Manteuffel. Podczas badań archeologicznych na terenie zamku znaleziono pozostałości ceramiki z drugiej połowy XV w.

Założona na planie zbliżonym do litery „L” budowla składa się z korpusu głównego od południa oraz skrzydła bocznego z przejazdem od wschodu. W części południowej korpusu głównego od zachodu usytuowany jest ryzalit. Ta nieco szersza część budynku jest pozostałością średniowiecznej wieży mieszkalnej, której relikty zachowały się w murach piwnicznych. Zamek jest dwupiętrową budowlą nakrytą dachem czterospadowym. Wszystkie elewacje są gładkie pozbawione artykulacji. Środek fasady (elewacji wschodniej) akcentuje skromny portal wejściowy, poprzedzony zbudowanymi w 2012 r. schodami

o pseudobarokowej formie. Portal o dwóch pilastrów po bokach, zwieńczony jest łukiem eliptycznym. Do skrzydła północno-wschodniego przylegają od dziedzińca żelbetowe schody prowadzące na piętro, utrzymane w stylistyce typowej dla lat 70-tych XX w. Poszczególne stopnie w kształcie prostokątnych płyt oparto na jednym, środkowym policzku. Elewacje przepruto otworami okiennymi w formie prostokątów stojących, natomiast wejście główne zamknięto łukiem eliptycznym. Powstałe w różnych okresach mury zróżnicowane są pod względem materiału jak i techniki. Kondygnacje nadziemne zamku wymurowano z cegły. Część murów piwnicy (najstarszej fazy budowy) wykonano z kamienia.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Stan zachowania – dobry.

Park Zdrojowy w Połczynie-Zdroju

Połączyński Park Zdrojowy charakteryzuje się wyraźnym podziałem na dwie części. Zaraz przy głównym wejściu (od strony ul. Zdrojowej) rozpoczyna się część francuska, o uporządkowanym, symetrycznym układzie zieleni. Jest to najstarszy i najchętniej odwiedzany fragment parku, zaprojektowany w pierwszej połowie XIX wieku.

Druga część – angielska, założona nieco później od francuskiej, obejmuje znacznie większy obszar parku, począwszy od sanatorium „Podhale”, poprzez pagórkowate okolice stawów: Północnego i Południowego, aż do brzegu sztucznego zalewu, który powstał przy sanatorium Borkowo po powodzi, jaka miała miejsce w 1996 r. Drzewostan jest tu znacznie bardziej zwarty, przypominający naturalne siedliska leśne, a kwieciste kobierce ustępują trawiastym polanom. Oś części angielskiej wyznacza wijąca się pomiędzy oczkami wodnymi rzeka Wogra.

Pod względem mnogości gatunków połączyński park mógłby konkurować z niejednym ogrodem botanicznym. Obok rodzimych świerków, lip, buków i kasztanowców znajdziemy tu egzotyczne orzeszniki, jodłę koreańską czy sosnę Jeffreya o 30-centymetrowych igłach. Przyziemne piętra zajmują rośliny zielne, a tutejsze stawy zdobią barwne odmiany nenufarów.

Na 80 hektarach terenu rozpościera się zielony kompleks, złożony z drzew, krzewów i dywanów kwiatowych, poprzecinanych alejami i deptakami. Całość uzupełniają przedwojenne fontanny, amfiteatr i zabytkowa pijalnia wód mineralnych „Joasia”. W granicach parku znajduje się pięć sanatoriów, w których kontynuowane są ponad 300-letnie połączyńskie tradycje uzdrowiskowe.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Stan zachowania – bardzo dobry.

Kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Połczynie-Zdroju

Pierwsza wzmianka o istnieniu kościoła pochodzi z 1389, ale świątynia mogła istnieć wcześniej, prawdopodobnie od 1343. W 1418 patronat nad obiektem objęli joannici. W 1505 kościół spłonął wraz z miastem (odbudowano go w 1515). W 1544 zmarł w Połczynie ostatni pomorski biskup katolicki – Erazm von Manteuffel. Od 1545 przez 400 lat kościół użytkowali protestanci. W 1547 dobudowano wieżę, a w 1628 wstawiono nowy ołtarz. Kolejny pożar miał miejsce w 1705. Świątynię odbudowano po nim dopiero w 1743. Obecną neogotycką bryłę kościół zyskał w latach 1860-1870. Ze starych elementów zachowały się m.in. rzeźby czterech ewangelistów z XVIII w. oraz gotyckie okno z cegły profilowanej w prezbiterium. Nawa

z trójbocznym prezbiterium zdobiona jest przez sygnaturki. Dzwonnicę wieńczy hełm. Wewnątrz świątyni zachowały się empory. Jest to świadectwo, że dawniej kościół należał do protestantów.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Stan zachowania – dobry.

Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej w Popielewie

Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej w Popielewie jest kościołem parafialnym. Świątynię wybudowano w 1786 r. w stylu neogotyckim. Kościół wybudowany został z kamienia, na planie prostokąta, z wyodrębnionym prezbiterium. Dach świątyni jest dwuspadowy, okna zakończone ostrołukowo. Wejście do kościoła znajduje się w wieży trzykondygnacyjnej czworobocznej, zbudowanej z cegły czerwonej. Dach wieży zwieńczony jest iglicą. Kościół jest pięknie położony, na wzniesieniu, w otoczeniu zieleni.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Stan zachowania – dobry.

Kościół św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Gawrońcu

Wzniesiony w pierwszej połowie XIX w., późnoklasycystyczny kościół należy do nietypowych, a zarazem najbardziej oryginalnych świątyni wiejskich na Pomorzu Zachodnim, jest bowiem jedynym w regionie kościołem wiejskim w formie rotundy. Usytuowany na wzgórzu stanowi dominantę architektoniczną wsi.

Kościół położony na wzniesieniu w północnej części wsi, po zachodniej stronie drogi. Orientowany, późnoklasycystyczny, na rzucie okręgu, z niewielką prostokątną kruchtą od zachodu. Rotunda kościoła nakryta kopułą, obecnie zwieńczoną krzyżem, kruchta – niewysokim dachem dwuspadowym. Ściany zbudowane z łamanego kamienia polnego (granitu), układanego bez zachowania warstw z użyciem dużej ilości zaprawy. Wątek kamienny uzupełniony cegłą, z której wykonano również obramienia otworów i gzymsy – obecnie otynkowane. Kopuła o konstrukcji drewnianej, pokryta – podobnie jak dach kruchtę blachą ocynkowaną. Wnętrze przekryte drewnianym stropem belkowym.

Elewacje z wydzielonym cokołem i półkoliście zamkniętymi, arkadowymi, otynkowanymi wnękami, mieszczącymi otwory okienne – prostokątne u dołu i półkoliste u góry, oddzielone od siebie rodzajem belkowania przechodzącego pomiędzy arkadami we fryz wnękowy biegnący na wysokości ok.2/3 elewacji. Zwieńczone gzymsem podokapowym. W środkowej wnęce od południa boczne drzwi wejściowe.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Stan zachowania – dobry.

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Buślarach

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Buślarach jest kościołem filialnym, należy do parafii Ostre Bardo. Kościół został zbudowany w I poł. XIX w. Jest to budowla orientowana, ryglowa, z prezbiterium zakończonym ścianą prostą. Kościół salowy bez wyodrębnionego z nawy prezbiterium. Dach jest dwuspadowy z naczółkami, pokryty dachówką. Drzwi i okna kościoła zakończone są prosto. Strop jest płaski, drewniany, belkowany. Prezbiterium kościoła posiada wystrój dostosowany do wymogów liturgii posoborowej. W kościele znajduje się chór muzyczny prosty, wsparty na dwóch drewnianych słupach, brak jest organów. Wyposażenie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

kościół pochodzi z XVI w., z dawnej kaplicy poprzedzającej obecny kościół. Kaplica wybudowana została w 1529 r. Wejście do kościoła osłonięte jest gankiem z dachem dwuspadowym, krytym dachówką.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Stan zachowania – bardzo dobry.

Kościół filialny pw. św. Karola Boromeusza w Kołaczu

Kościół o konstrukcji szachulcowej wybudowany został w XVIII wieku. Pokrycie dachowe z blachy.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Stan zachowania – dobry.

Kościół św. Alojzego Gonzagi w Starym – Resku

Kościół pw. św. Alojzego Gonzagi jest kościołem poewangelickim, filialnym, należy do parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Toporzyku. Kościół został zbudowany w XVIII w. Jest to budowla orientowana, ryglowa, wypełniona cegłą, na kamiennym fundamencie, częściowo otynkowana. Kościół zbudowano na planie prostokąta. Prezbiterium nie zostało wyodrębnione z nawy, zakończone jest prosto. Dach kościoła jest siodłowy, pokryty dachówką. Okna świątyni są prostokątne. Wewnątrz strop płaski, wsparty na dwóch rzędach słupów.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Stan zachowania – dostateczny.

5.2.5. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Zachodniopomorskiego

Na terenie gminy Połczyn – Zdrój znajduje się 49 zabytków nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1. Wykaz obiektów ujętych w rejestrze zabytków województwa zachodniopomorskiego na terenie gminy Połczyn – Zdrój.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru	Data	Nr decyzji	Uwagi-dawny numer rejestru
1.	Borkowo	park dworski	1048	1978.06.26	KI.IV-5340/77/78	
2.	Borucino	park dworski	1172	1983.06.06	KI.IV-5340/8/83	
3.	Brusno	park dworski	1052	1978.06.27	KI.IV-5340/81/78	
4.	Buślary	kościół Wniebowzięcia NMP	1234	1994.11.30	KI.IV-5340/9/94	
5.	Buślary	dwór	1250/1-4	1996.06.26	PSOZ-5340/11/95/96	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru	Data	Nr decyzji	Uwagi-dawny numer rejestru
6.	Buślary	park dworski	1250/1-4	1996.06.26	PSOZ-5340/11/95/96	
7.	Dobino	park dworski	1195	1984.09.25	KI.IV-5340/14/84	
8.	Gawroniec	kościół św. Teresy od Dzieciątka Jezus	1945	1965.05.14	KI.IV-Oa/71/65	481
9.	Gawroniec	park dworski	1050	1978.06.27	KI.IV-5340/79/78	
10.	Gawroniec	pałac	480	1965.05.14	KI.IV-Oa/70/65	
11.	Kłokowo	park dworski	1168	1983.06.06	KI.IV-5340/4/83	
12.	Kocury	folwark	1170	1983.06.06	KI.IV-5340/6/83	
13.	Kocury	park dworski	1170	1983.06.06	KI.IV-5340/6/83	
14.	Kołacz	park dworski	1016	1978.05.27	KI.IV-5340/45/78	
15.	Kołacz	kościół św. Karola Boromeusza	1943	1965.05.14	KI.IV-Oa/72/65	482
16.	Łęgi	park dworski	1015	1978.05.27	KI.IV-5340/44/78	
17.	Łęgi	kościół NSPJ	56	2001.01.08	DZ-4200/10/O/2001	
18.	Łośnica	park dworski	1198	1985.04.18	KI.IV-5340/2/85	
19.	Nowe Ludzicko	park dworski	1017	1978.05.27	KI.IV-5340/46/78	
20.	Ogartowo	park dworski	1135	1980.10.11	KI.IV-5340/48/80	
21.	Ostre Bardo	kościół św. Katarzyny Dziewicy Męczennicy z otoczeniem	1956	1959.07.01		193
22.	Ostrowąs	dwór	1169	1983.06.06	KI.IV-5340/5/83	
23.	Ostrowąs	park dworski	1169	1983.06.06	KI.IV-5340/5/83	
24.	Ostrowąs	folwark	1169	1983.06.06	KI.IV-5340/5/83	
25.	Połczyn Zdrój	park zdrojowy	672	1978.06.29	KI.IV-5340/92/78	1063
26.	Połczyn Zdrój	browar ul. Piwna 10	222	2005.07.29	DZ-4200/29/O/2005	

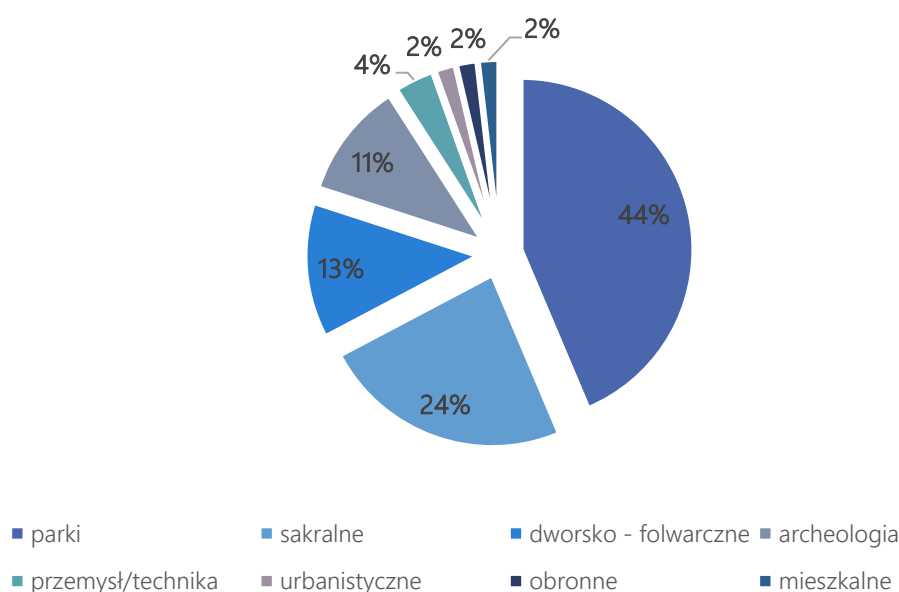
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru	Data	Nr decyzji	Uwagi-dawny numer rejestru
27.	Połczyn Zdrój	młyn wodny, ul. Szosa Rąbińska 5	912	1976.10.27	KI.IV.5340/3/76	
28.	Połczyn Zdrój	kościół Niepokalanego Poczęcia NMP	539	1965.12.30	KI.IV-Oa/129/65	
29.	Połczyn Zdrój	zamek	91	1955.05.25		
30.	Połczyn Zdrój	teren Starego Miasta	491	1965.05.15	KI.IV-Oa/81/65	
31.	Połczyn Zdrój	kamieniczka z oficynami, ul. 5 Marca 21	1952	1991.10.03	KI.IV-5340/13/91	1226/1-2
32.	Popielewice	park dworski	1171	1983.06.06	KI.IV-5340/7/83	
33.	Popielewko	park dworski	1058	1978.06.29	KI.IV-5340/87/78	
34.	Popielewo	park dworski	1077	1979.01.09	KI.IV.5340/14/79	
35.	Popielewo	kościół MB Różańcowej	1946	1956.10.30		110
36.	Stare Resko	park dworski	1051	1978.06.27	KI.IV-5340/80/78	
37.	Słowianki	park dworski	2020	1983.06.06	KI.IV-5340/2/83	1166
38.	Stare Resko	kościół św. Alojzego Gonzagi	1167	1983.06.06	KI.IV-5340/3/83	
39.	Stare Resko	folwark	1167	1983.06.06	KI.IV-5340/3/83	
40.	Stare Resko	cmentarz przykościelny	1167	1983.06.06	KI.IV-5340/3/83	
41.	Stare Resko	dwór	1167	1983.06.06	KI.IV-5340/3/83	
42.	Stare Resko	park pocmentarny	1167	1983.06.06	KI.IV-5340/3/83	
43.	Sucha	kościół św. Józefa Rzemieślnika	57	2001.01.08	DZ-4200/11/O/2001	
44.	Toporzyk	park dworski	1049	1978.06.26	KI.IV-5340/78/78	
45.	Toporzyk	kościół Wniebowzięcia NMP	1944	1984.09.20	KI.IV-5340/2/84	1183
46.	Tychówko	park dworski	1059	1978.06.29	KI.IV-5340/88/78	
47.	Tychówko	kościół św. Józefa	112	1956.10.30		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru	Data	Nr decyzji	Uwagi-dawny numer rejestru
48.	Tychówko	wolnostojąca dzwonnica	2029	2022.03.29	DZ.5130.02.2022.AR	
49.	Wardyń Dolny	park dworski	1060	1978.06.29	KI.IV-5340/89/78	

Największą grupę zabytków ujętych w rejestrze zabytków na terenie gminy Połczyn – Zdrój stanowią parki (44% wszystkich obiektów rejestrowych).

Wykres 1. Procentowa struktura obiektów wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy Połczyn – Zdrój.

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od w/w obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

5.2.6. Zestawienie obiektów z terenu gminy Połczyn-Zdrój wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencja zabytków, w brzmieniu w/w Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 ze zm.), art. 21, jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencja zabytków jest uporządkowanym zbiorem opracowań, wykonywanym wg jednorodnych wzorców, stanowiącym podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków prowadzi Generalny Konserwator Zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Wójt

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

(burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

Gminna ewidencja zabytków została przyjęta zarządzeniem nr 155/Z/2014 Burmistrza Połczyna-Zdroju z 29 października 2014 roku w sprawie założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Połczyn-Zdrój obejmującej tereny wiejskie i miejskie. W 2021 r. na wniosek właściciela obiektu wyłączony z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Połczyn-Zdrój został obiekt młyna w Redle pod numerem A1301.

Na dzień opracowania dokumentu w GEZ znajduje się 977 obiektów:

- zabytki architektury, w tym: obiekty sakralne, mieszkalne, gospodarcze,
- użyteczności publicznej, techniki i przemysłu;
- układy przestrzenne (obszary);
- cmentarze – komunalne, wyznaniowe;
- zieleń komponowaną – parki, aleje, formy krajobrazowe.
- stanowiska archeologiczne

Gminna Ewidencja Zabytków Połczyna-Zdroju jest sporządzona w formie kart, zawierających m.in. dane adresowe o obiekcie, datowanie, formę ochrony oraz aktualne fotografie i mapę z lokalizacją.

GEZ dostępna jest w formie zbioru kart w siedzibie Urzędu Miejskiego Połczyn-Zdrój – Wydział Gospodarki Gruntami, Inwestycji i Budownictwa.

5.2.7. Obiekty stanowiące własność gminy

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym gminy.

Wykaz obiektów, których właścicielem jest gmina Połczyn – Zdrój na terenie miejskim (23 obiekty):

- Park Zdrojowy
- ul. Chrobrego 3
- ul. Chrobrego 16
- ul. Dolna 8
- ul. Dolna 13
- ul. Dolna 21
- ul. Dolna 23
- ul. Grunwaldzka 30a
- ul. Grunwaldzka 32
- ul. Grunwaldzka 34 (szkoła) + sala gimnastyczna
- ul. Kilińskiego 3
- ul. Młyńska – cmentarz żydowski
- ul. Ogrodowa 1
- ul. Ogrodowa 1a

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

- ul. Piwna – cmentarz komunalny + kaplica cmentarna, upamiętnienie I wojny światowej, upamiętnienie dawnych mieszkańców, pomnik katyński, pomnik sybiraków, pomnik napoleona, głaz Tałdykina,
- ul. Solankowa 2
- ul. Targowa 6 (budynek rozebrany)
- ul. Traugutta 28
- ul. Warszawska 17
- ul. Warszawska 21
- Plac Wolności 3-4 (Urząd Miasta)
- Plac Wolności 11
- ul. Jana Pawła II 4

Wykaz obiektów, których właścicielem jest gmina Połczyn – Zdrój na terenie wiejskim (34 obiekty):

- Bolkowo 10 (szkoła)
- Bolkowo przepust drogowy
- Bolkowo cmentarz wiejski ewangelicki w części
- Bolkowo cmentarz rodowy
- Bolkowo park dworski
- Bolkowo aleje w części
- Borkowo spichlerz
- Borkowo park dworski
- Borucino park dworski
- Bronówko cmentarz ewangelicki I
- Czarnkowie cmentarz wiejski ewangelicki,
- Dziwogóra park podworski
- Gawroniec szkoła (obecnie świetlica)
- Kocury aleja,
- Kołacz cmentarz wiejski dawny ewangelicki
- Kołacz park dworski w części
- Lipno cmentarz wiejski dawny ewangelicki I w części
- Łęgi cmentarz wiejski dawny ewangelicki
- Nowe Ludzicko park pałacowy w części
- Ogrodno cmentarz wiejski dawny ewangelicki
- Ostre Bardo cmentarz dawny ewangelicki
- Popielewko park pałacowy
- Popielewo cmentarz komunalny
- Popielewo park dworski
- Redło szkoła
- Redło cmentarz ewangelicki
- Sucha cmentarz dawny ewangelicki I
- Sucha cmentarz dawny ewangelicki II
- Toporzyk cmentarz dawny ewangelicki
- Toporzyk cmentarz dawny ewangelicki II
- Toporzyk cmentarz dawny ewangelicki III

- Toporzyk park podworski
- Wardyń Dolny park dworski
- Wardyń górny cmentarz wiejski dawny ewangelicki

W miarę możliwości gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

5.2.8. Zabytki ruchome

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto, prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowaskazy kamienne, nagrobki itp.).

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z Art. 10. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.):

1. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku.
2. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zgodnie z Art. 11. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.) do rejestru nie wpisuje się zabytku:

1. Wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa.
2. Wpisanego do inwentarza muzeum.
3. Wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Zabytki ruchome w większości dotyczą wyposażenia kościołów na obszarze gminy Połczyn-Zdrój.

Najstarszym obiektem jest płyta nagrobna biskupa Manteuffla w połczyńskim kościele; zachowały się także XVIII-wieczne rzeźby 4 Ewangelistów i płaskorzeźba „Ostatniej Wieczerzy” powstała w stargardzkim

warsztacie Borcka w XVII wieku. Empora organowa (XIX w.) odnowiona w latach 20-tych i w latach 80-tych XX wieku.

W kościele w Buślarach zachował się (przekształcony) neoklasycystyczny ołtarz główny ze współczesną płaskorzeźbą, emporę i pochodzący z XVII dzwon, ufundowany przez Heinricha von Manteuffla.

Jednorodne wyposażenie barokowe zachowało się w kościele w Oстрыm Bardzie, ufundowanym pod koniec XVII wieku przez Zabela von Wolde i Sofię Julianę von Glasenapp. Ołtarz główny, ambona, ława lokatorska i emporę są przykładami reprezentatywnymi dla sztuki baroku. Poddane kompleksowej konserwacji odzyskały swoją dawną świetność świadczącą o bogatej historii i kulturze rodów pomorskich.

W kościele zachowała się krypta grobowa z sarkofagami fundatorów. Płytę nagrobną fundatorów z 1694 r., pierwotnie umieszczoną we wnętrzu kościoła, po ostatniej konserwacji umieszczono przed kościołem.

Kościół w Tychówku stanowi obecnie skrajny, negatywny przykład właścicielskiego zaniechania działań ratunkowych. Obiekt w stanie katastrofy budowlanej; wyposażenie przeniesiono; ambona w Stanominie została poddana w 2019 r. pracom konserwatorskim. W pozostałych kościołach zachowało się wyposażenie z czasów budowy z współczesnymi wstawkami (Popielewo, Redło, Toporzyc).

Z pierwotnego, historycznego wyposażenia pałaców i dworów zachowało się niewiele; na zamku w Połczynie neorokokowe kominki i balustrada klatki schodowej, sztukaterie w Starym Resku, w dworze w Łęgach schody z balustradą, XVII-wieczny kartusz herbowy i putta w Kołaczu, sztukaterie i plakietki w Wardyniu Dolnym i w Ogartowie.

Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Wpisy dokonywane są na wniosek właściciela lub z urzędu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Na terenie gminy Połczyn-Zdrój występują obiekty o walorach historycznych, architektonicznych, które powinny zostać wpisane do rejestru zabytków.

5.2.9. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Na terenie miasta i gminy Połczyn-Zdrój zewidencjonowano ogółem 341 stanowisk archeologicznych, w tym: z epoki kamienia – 18, neolitu – 20, epoki brązu – 31, epoki żelaza – 22, wpływów rzymskich – 66, starożytności – 25, wczesnego średniowiecza – 72 i najliczniejsze (187) – średniowieczne. Rozmieszczenie tych stanowisk na obszarze, gminy jest zróżnicowane tak samo jak zróżnicowana jest ich funkcja. Wielokrotnie na poszczególnych stanowiskach stwierdzono współwystępowanie materiału ruchomego z różnych okresów chronologicznych.

Osadnictwo na tych terenach pojawia się w ogólnie datowanym okresie epoki kamienia w małym nasileniu, podobnie w okresie neolitu. Najstarsze ślady osadnictwa na tym terenie pochodzą z okresu neolitu ok. 3200 r. przed naszą erą (kultura pucharów lejkowatych – osada w Buślarach). Z epok prehistorycznych (kamienia, brązu, żelaza) pochodzą znaleziska archeologiczne w postaci nielicznych narzędzi, broni, naczyń i ozdób, przechowywane w Muzeum Narodowym w Szczecinie (kolekcja majora H. von Manteuffel z Redła) i w Muzeum w Koszalinie. Przeprowadzone w 1997 r. badania powierzchniowe w ramach tzw. Archeologicznego Zdjęcia Polski oraz interwencyjne badania archeologiczne wyprzedzające budowę gazociągu na trasie Połczyn Zdrój – Barwice -Trzesieka pozwoliły na uchwycenie śladów osadnictwa w okolicy Połczyna (kultura amfor kulistych w pobliskim Rąbinie, kultura ceramiki sznurowej i kultura ceramiki dołkowogrzybkowej w okolicach Ogartowa). Z okresu brązu (1700-1200 p.n.e.) pochodzą znaleziska z Kołacza. Na ślady osad kultury łużyckiej (ok. 1250r p.n.e.) trafiono w okolicach Połczyna Zdroju. Na przełomie epoki brązu i wczesnej epoki żelaza (ok. 700 r. p.n.e.), na bazie kaszubskiej grupy ludności łużyckiej wyodrębnia się nowa kultura zwana pomorską lub wschodniopomorską. Kilkadziesiąt cmentarzysk i osad tej kultury odkryto na terenie dawnego powiatu świdwińskiego, w tym i z Połczyna Zdroju oraz miejscowości położonych w jego pobliżu: Buślary, Brusno, Kołacz, Popielewo, Redło, Wardyń Górny). Z okresu wpływów rzymskich pochodzą ozdoby i naczynia wydobyte z grobów popielnicowych na terenie obecnego sanatorium „Gryf” w Połczynie Zdroju (cmentarzysko datowane na I w. n. e – połowa III w. n.e.), cmentarzyska szkieletowe grupy dębczyńskiej w Połczynie Zdroju i Redle. Okresem szczególnie ważnym dla rozwoju społeczności pomorskich był V-VI wiek naszej ery - w wyniku „wędrowek ludów” i migracji licznych ludów germańskich, słowiańskich i koczowniczych wywodzących się ze stepów euroazjatyckich kształtuje się nowy model kulturowy typowy dla słowiańszczyzny zachodniej wczesnego średniowiecza. Pierwsze osady kultury Słowian Zachodnich pojawiają się w VI w – z tego czasu pochodzi odkryta w północnej części Połczyna Zdroju rozległa osada wczesnośredniowieczna Palupe (Pluchenberg – osada na palach). Rozległe osiedla wspólnot wiejskich z tego czasu w IX wieku zostają zastąpione małymi, wczesno-feudalnymi grodami, pełniącymi funkcje obronne, sądowe i administracyjne.

Dla stanowisk z okolic Tychówka, Bolkowa, Łośnicy, Redła, Kołacza, Ogartowa i paru innych wyznaczono strefę W-II ochrony konserwatorskiej z zakazem zmiany sposobu użytkowania terenu na którym się znajdują.

Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

- BUŚLARY grodzisko - Nr rej. 572 z dn. 02.03.1966 r. Stanowisko 1, wyżynne, cyplowe, z wałem poprzecznym i fosą, warstwą kulturową i materiałem archeologicznym datowanym na VIII-IX w.
- NIEMIERZYNO - grodzisko - Nr rej. 577 z dn. 02.03.1966 r., Stanowisko 1, pierścieniowate z wklęsłą fosą, warstwą kulturową i materiałem archeologicznym, datowane na IX-X w.
- OSTRE BARDO – grodzisko - Nr rej. 634 z dn. 10.11.1967 r. Grodzisko nizinne stożkowate we wsi Ostre Bardo - stanowisko 1 o dość stromych stokach otoczone wysoką fosą w znacznej części wypełnionej wodą z warstwą kulturową i materiałem archeologicznym datowane na okres średniowieczny i nowożytny.
- POŁCZYN ZDRÓJ - Nr rej. 578 z dn. 02.03.1966 r. Grodzisko wyżynne, Stanowisko 1, pierścieniowate z wałem zewnętrznym i fosą datowane na okres wczesnośredniowieczny. Usytuowane w lesie, w odległości 2,6 km na południe od miasta Połczyn Zdrój.

- POPIELEWO - Nr rej. 764 z dn. 02.09.1969 r. Grodzisko wyżynne typu pierścieniowatego, stanowisko 1, z wypukłym majdanem, wałem, fosą, warstwą kulturową i materiałem archeologicznym datowanym na okres wczesnośredniowieczny.
- POPIELEWO - Nr rej. 765 z dn. 02.09.1969 r. grodzisko wyżynne typu pierścieniowatego stanowisko 2, z wypukłym majdanem, wałem, fosą, warstwą kulturową i materiałem archeologicznym datowanym na okres wczesnośredniowieczny. Położone ok. 1 km na południe od zabudowań wsi Popielewo.

5.2.10. Dziedzictwo niematerialne

Ziemia połczyńska jest miejscem posiadającym swoisty klimat (genius loci), Współtworzą go zarówno istniejące zabytki, jak i historyczne postaci, które żyły tu od średniowiecza po czasy współczesne, w tym:

- „palupe” osada na palach, jako ośrodek miastotwórczy z VI wieku n.e. Nazwa przetrwała w źródłach niemieckich do końca XVIII w.;
- historyczna nazwa „Bad Poltzin” z 1926 r., której odpowiednikiem jest polska nazwa miasta Połczyn-Zdrój;
- dzieje i historia rodów pomorskich: von Wedlów i rycerzy-rozbójników von Manteuffel’ów;
- historia ziem pogranicznych – doświadczanych najezdami, sprzedawane, rozdarte między Brandenburgią, Księstwem Pomorskim a Polską z epizodem krzyżackim. Ziemia połczyńska były świadkiem wielu wojen, bitew i zatargów, których rezultatem były nie tylko pożary i zniszczenie tkanki zabytkowej wielu ośrodków. Jeszcze głębsze były zmiany w świadomości ludzi, zamieszkujących te ziemie, niejednokrotnie wyrażające się destrukcją więzi rodzinnych i solidarności rodowej.

Odkrycie źródeł leczniczych w sposób zasadniczy wpłynęło na wizerunek samego miasta – z czasem stało się modnym kurortem, nie tylko wśród Niemców, ale również wśród Polaków.

Do tej nowej jakości: miasta-uzdrowiska odwołuje się obecna polityka samorządu miasta kreującego produkt turystyczny „Kurort z duszą” w nawiązaniu do tradycji i osiągnięć „Bad-Poltzin” z przełomu XIX i XX wieku.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron gminy Połczyn-Zdrój, a także szans i zagrożeń.

Mocne strony:

- 1) Cenne i różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego o walorach lokalnych i ponadlokalnych, zamek łączący ziemię połczyńską z dynastią Gryfitów, miasto Połczyn-Zdrój, park zdrojowy, historyczne świątynie, zieleń komponowana.
- 2) Dziedzictwo historyczne, swoiste genius loci Miasta i Gminy: zabytkowy układ śródmiejski, historia rodzimych rodów pomorskich – Wedlowie, Manteufflowie, dzieje uzdrowiska Bad-Polzin.

- 3) Zespół XIX-wiecznych kościołów (neoromańskich i neogotyckich) połączenie elementów krajobrazu kulturowego o walorach zabytkowych z walorami krajobrazowymi (Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Czarnkowieckie Wzgórza”, ZPK „Dolina Dębnicy”, ZPK „Dolina Bliskiej Strugi”, ZPK „Dolina Wogry”, Geopark Polodowcowa Kraina dolnej Drawy).
- 4) Dobre rozpoznanie i zewidencjonowanie zabytków archeologicznych (AZP), nieruchomości i ruchomych (do wielu obiektów powstały opracowania, specjalistyczne dokumentacje konserwatorskie, które mogą być wykorzystane do sporządzania programów prac przy zabytkach oraz do badań historii osadnictwa, architektury i in.).
- 5) Gminna Ewidencja Zabytków (przyjęta zarządzeniem Burmistrza Połczyna-Zdroju).
- 6) Opracowany Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych.
- 7) Krajobrazy o walorach przyrodniczych i kulturowych (podstawa do zintegrowania ochrony obszarowej krajobrazu) w tym: Drawski Park Krajobrazowy.
- 8) Realizowany program promocji produktu turystycznego „Kurort z duszą”.
- 9) Marka Szwajcaria Połczyńska - <https://polczyn-zdroj.pl/node/260>.
- 10) Bogata sieć szlaków turystycznych funkcjonują szlaki turystyczne: rowerowe: Szlak „zwiniętych torów” 27 km ścieżka rowerowa biegnąca na nasypie linii kolejowej Połczyn-Złocieniec; szlak „Szwajcarii Połczyńskiej”, szlak „Pradolina Dębnicy, Greenway „Naszyjnik Północy; szlaki piesze: „Wokół Połczyna-Zdroju”; „Szwajcarii Połczyńskiej”, Szlak Przyrodniczy DPK i inne.
- 11) Ochrona historycznych nekropolii przez wpisanie do rejestru zabytków lub ujęcie ich w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Znajdują się w gminnej ewidencji zabytków. Nakłada to na właściciela/użytkownika konieczność uzyskania opinii, zaleceń/pozwoleń Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie delegatura w Koszalinie przed podjęciem jakichkolwiek działań na ich obszarze.
- 12) Popularyzacja historii i dziedzictwa kulturowego: wydarzenia o lokalnym i ogólnopolskim (m.in. Święto Parku Zdrojowego i Szwajcarii Połczyńskiej, Ogólnopolski Turniej Sztuki Recytatorskiej i Poezji Śpiewanej im. Skamandrytów, Otwarcie Magicznej Ulicy Parasoli).
- 13) Pozyskiwanie środków zewnętrznych (fundusze UE) na prace rewitalizacyjne dla obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w GEZ.

Słabe strony:

- 1) Zły, bądź dostateczny stan techniczny wielu kamienic i oficyn staromiejskich (część obiektów w centrum wymaga kompleksowych remontów konstrukcji, dachów, elewacji).
- 2) Niewystarczająca liczba zabytkowych obiektów objętych ochroną prawną w postaci wpisu do rejestru zabytków - w tym dwory czy domy uzdrowiskowe (stanowiące o charakterze gminy).
- 3) Postępująca degradacja historycznych układów ruralistycznych; pogarszający się stan techniczny większości budynków wiejskich wzniesionych w rodzimej konstrukcji ryglowej, co skutkuje m.in. skreśleniem ich z GEZ, a w konsekwencji fizycznym unicestwieniem.
- 4) Promocja zabytków skupia się głównie na zabytkach miejskich (z pominięciem obiektów zabytkowych na terenach wiejskich gminy).
- 5) Niewielki procent powierzchni gminy objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (niecałe 4%).
- 6) Niski poziom estetyki reklam i witryn w mieście (negatywny wpływ na zabytkowe walory staromiejskich pierzei). Zaśmiecanie wpisanego do rejestru zabytków obszaru historycznego układu urbanistycznego, banerami, tablicami itp. Brak podjętej uchwały krajobrazowej.

- 7) Postępująca degradacja nawierzchni brukowych.
- 8) Niewystarczające eksponowanie pod względem turystycznym obszarów gminy na których występują wartościowe obiekty zabytkowe (miasto, dolina Parsęty, wsie Szwajcarii Połczyńskiej).
- 9) Brak systemu dofinansowań renowacji i konserwacji obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, nie będących w zasobach gminy.
- 10) Brak samorządowej jednostki muzealnej, mogącej w sposób profesjonalny rozwijać wiedzę o ziemi połczyńskiej i wypełniać także misję edukacyjną.
- 11) Dewaloryzujące modernizacje historycznej zabudowy – wymiana stolarki, przebudowa elewacji (docieplenia zewnętrzne), stosowanie blacho-dachówki, skutkujące obniżeniem walorów zabytkowych (szczególnie na obszarach wiejskich).

Perspektywy:

- 1) Połczyn-Zdrój jest gminą eksponującą dobrze utrzymane zabytkowe budowle, z rozwiniętą infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną (w tym zabytkowe śródmieście, park zdrojowy, zamek, domy zdrojowe, architektura sakralna, dwory i pałace, zieleń komponowana).
- 2) Udzielane dotacje gminne na działania związane z renowacją i konserwacją obiektów rejestrowych i ujętych w GEZ.
- 3) Tworzenie warunków dla wszystkich właścicieli zabytków poprzez np. porozumienia publiczno-prywatne, publiczno-publiczne, skutkujących zwiększeniem udziału w działalności turystycznej.
- 4) Ekspozycja historycznych pierzei zabudowy i tworzenie klimatu miasta przyjaznego turystom poprzez ograniczenie ruchu kołowego (kontynuacja).
- 5) Uporządkowanie gospodarki przestrzennej - opracowanie mpzp dla całej gminy.
- 6) Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł krajowych i zagranicznych (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków.
- 7) Zachowane walory kulturowe wsi połczyńskich. Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości.
- 8) Rozwój agroturystyki we wsiach o walorach i cechach sprzyjających tej funkcji, do których należą przede wszystkim: Czarnkowie, Ostre Bardo, Toporzyk.
- 9) Przyjęcie uchwały krajobrazowej.
- 10) Aktualizacja dokumentów strategicznych, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego.
- 11) Współpraca gminy i organizacji pozarządowych z miejscowymi szkołami w zakresie włączenia do programów nauczania lekcji o lokalnym krajobrazie kulturowym, organizowanie wycieczek, których trasy uwzględniałyby zasoby zabytków regionalnych.
- 12) Kontynuacja i zwiększanie oferty imprez o zasięgu krajowym, połączonych z promocją walorów kulturowych i historycznych gminy.
- 13) Społeczeństwo świadome historii Pomorza Zachodniego, ziemi połczyńskiej a tym samym akceptujące dziedzictwo kulturowe jako własną – swojską - przestrzeń.
- 14) Liczne - na dobrym poziomie merytorycznym i edytorskim – wydawnictwa dotyczące historii i jej świadectw na ziemi połczyńskiej, w tym opracowania monograficzne.

Zagrożenia

- 1) Niekontrolowany rozwój turystyczny i inwestycyjny przyczyniający się do degradacji zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

- 2) Niewłaściwe działania inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych.
- 3) Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych.
- 4) Wzrastające koszty remontów obiektów zabytkowych.
- 5) Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska.
- 6) Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych.

7. Założenia programowe

Przegląd zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, przeprowadzone na wstępnym etapie prac nad Programem Opieki nad Zabytkami stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku Miasta i Gminy Połczyn-Zdrój atrakcyjnej dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

W ramach realizacji PONZ wyznaczone zostały trzy cele strategiczne:

- Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego,
- Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Miasta i Gminy,
- Budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania.

Cel strategiczny nr 1 – Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego. Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez:

- uwzględnianie problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy;
- zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego z ochroną przyrody i równowagi ekologicznej;
- określenie obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym (kulturowym i przyrodniczym) i określenie wytycznych do ich zabudowy i zagospodarowania oraz wskazanie najcenniejszych obszarów do zachowania poprzez wyłączenia z lokalizacji inwestycji o negatywnym wpływie na krajobraz (z uwzględnieniem wytycznych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego);
- poprawę stanu technicznego zachowania zabytków, poprzez budżet własny gminy oraz pozyskiwane środki zewnętrzne;
- rewitalizację obszarów niedoinwestowanych, wymagających szczególnej opieki (np. zabudowa średniowiecznego układu urbanistycznego, dziedzictwo archeologiczne, zieleń komponowana - parki);
- budowę zintegrowanego systemu informacji, monitoringu stanu i zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego;
- współpracę czynników społecznych (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje), samorządowych i rządowych w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego i naturalnego.

Cel perspektywiczny 2 - Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Gminy. Osiągnięcie tego celu wymaga:

- tworzenia warunków finansowych i organizacyjnych służących zaangażowaniu dziedzictwa kulturowego w aktywizację ekonomiczną i społeczną;
- racjonalnego wykorzystania środków z funduszy unijnych, rządowych, samorządowych, prywatnych na projekty mające za zadanie poprawę kondycji zabytków (konserwację) oraz rewitalizację, aktywizację społeczną i ekonomiczną w oparciu o obiekty i obszary zabytkowe;
- zagospodarowania zabytkowych (nie tylko wpisanych do rejestru zabytków) budowli na cele kulturalne, turystyczne i inne przy pomocy funduszy prywatnych, gminnych, państwowych i europejskich;
- budowy i promocji produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zabytki.

Cel perspektywiczny 3 - budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania. Osiągnięcie celu poprzez:

- organizację wydarzeń kulturalnych, konferencji naukowych, popularno-naukowych pogłębiających wiedzę o dziedzictwie kulturowym, kierowanych do różnych środowisk;
- wspieranie inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na rzecz popularyzacji wiedzy o zabytkach oraz opieki i ochrony nad zabytkami;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów szkolnych, upowszechnianie edukacji nt. historii i dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie zabytków gminy w nauczaniu dziejów urbanistyki, architektury i budownictwa, archeologii (np. lekcje muzealne);
- budowa sieci muzealnej, także w oparciu o inicjatywy prywatne.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Tabela 2. Cele operacyjne i działania przewidziane do realizacji w ramach Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Połczyn-Zdrój na lata 2024-2027.

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
Cel strategiczny: Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego			
Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków 2. Weryfikacja obiektów gminnej ewidencji pod kątem wpisania nowych obiektów i wyłączenia obiektów w znacznym stopniu przebudowanych, które utraciły wartości zabytkowe 3. Sporządzenie nowych kart gminnej ewidencji zabytków zgodnie z obowiązującymi wytycznymi 4. Udostępnienie kart GEZ na stronie www. Urzędu Miasta. - Budowa komputerowej bazy danych o zabytkach (np. system GISON) 	Gmina Połczyn-Zdrój
	Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sporządzenie mpzp. dla obszarów najcenniejszych kulturowo 2. Dążenie do pełnego pokrycia gminy mpzp 	Gmina Połczyn-Zdrój

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
	Rozszerzenie chronionego wpisem do rejestru zasobu dziedzictwa kulturowego	1. Wystąpienie do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie „z urzędu” do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów z terenu gminy	Gmina Połczyn-Zdrój
	Opracowanie dokumentów strategicznych uwzględniających kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego	1.Zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dokumentów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami przy opracowywaniu nowych dokumentów gminnych o charakterze strategicznym (planów miejscowych, strategii, planu ogólnego itp.)	Gmina Połczyn-Zdrój
Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Dofinansowywanie z budżetu Miasta i Gminy Połczyn-Zdrój prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością gminy	1. Podjęcie uchwały w sprawie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków	Gmina Połczyn-Zdrój
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną	1. Oznaczenie wszystkich obiektów rejestrowych znakiem błękitnej tarczy. 2. Umieszczenie w pobliżu najcenniejszych obiektów tablic informacyjnych w języku polskim i angielskim	Gmina Połczyn-Zdrój, inne podmioty

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
	Bieżąca opieka nad cennymi elementami dziedzictwa kulturowego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych parków oraz cmentarzach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków 2. Wsparcie działań na rzecz poprawy stanu estetyki otoczenia kościołów z terenu Gminy 3. Bieżąca pielęgnacja cmentarzy, miejsc kultu i miejsc pamięci 	Zarządcy, właściciele, gmina Połczyn-Zdrój
	Wsparcie mieszkańców w zakresie możliwości pozyskania środków zewnętrznych na prace związane z renowacją i konserwacją zabytków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich) 2. Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych 3. Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych 	gmina Połczyn-Zdrój, właściciele, inne podmioty

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
	<p>Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy zgodnie z zapisami plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodnio – pomorskiego</p>	<p>1. Ochrona walorów wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych, w tym zachowanie ich charakterystycznych cech kulturowych i krajobrazowych w drodze łącznego stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków, krajobrazu i środowiska przyrodniczego oraz poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochronę historycznego układu siatki ulic, przestrzeni publicznych, linii zabudowy, gabarytów i formy obiektów budowlanych – odpowiednie utrzymanie, zagospodarowanie, oznakowanie i wyeksponowanie obiektów historycznych - ochrona otoczenia zabytków w celu właściwego wyeksponowania obiektu - uszanowanie lokalnych tradycji budowlanych, w zakresie używanych materiałów, technik i tradycji budowlanych, podczas remontów; renowacji, adaptacji, rozbudowy itp. - kształtowanie nowej zabudowy w nawiązaniu do lokalnej tradycji budowlanej - poprzedzanie lokalizacji obiektów wielkokubaturowych i dominant wysokościowych analizami wpływu tych inwestycji na krajobraz, w celu minimalizacji negatywnego oddziaływania, - ujednoczenie i dostosowanie elementów małej architektury, płotów, ogrodzeń, nawierzchni ciągów pieszych do lokalnej tradycji budowlanej, 	<p>właściciele, zarządy, inne podmioty, gmina Połczyn-Zdrój</p>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
		<ul style="list-style-type: none"> - porządkowanie, utrzymywanie i uzupełnianie zespołów zieleni; ochrona obsadzeń alejowych wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz uzupełnianie ich brakujących fragmentów, - zastosowanie zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych – zwłaszcza głównych wjazdów do miejscowości, w przypadku lokalizacji obiektów związanych z funkcją produkcyjną, magazynową itp. - ochronę sylwet miejscowości, - odpowiednie ogrodzenie, uporządkowanie i oznakowanie cmentarzy w obrębie obszarów występowania reliktyw osadnictwa pradziejowego zachowanie układu topograficznego, ograniczenie niekontrolowanego rozprzestrzeniania się dzikiej zieleni, odpowiednie oznakowanie, okresowe monitorowanie stanu - ograniczenie zabudowy brzegów jezior i zbiorników wodnych poza miejscowościami oraz zapewnienie publicznego dostępu do ich brzegów. 2. Ochrona cech topografii terenu; ochrona punktów widokowych, sylwet miejscowości, dominant kulturowych oraz miejsc ich ekspozycji; utrzymanie rolniczego charakteru krajobrazu. 	
<p>Cel strategiczny: Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Miasta i Gminy</p>			

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych	1. Tworzenie nowych oraz rozbudowa i oznakowanie istniejących ścieżek i tras turystycznych wykorzystujących warunki środowiska kulturowego, np.: Szlak Gryfitów, Manteufflów, Wedlów	Połczyn-Zdrój, instytucje kultury, inne podmioty
	Budowa produktu turystycznego	1. Współpraca z uzdrowiskiem w zakresie istniejących już produktów jak „Kurort z duszą”, „Polodowcowa Kraina Drawy i Dębnicy”, rozważenie form współpracy i zasad finansowania z budżetu gminy innych produktów turystycznych związanych z dziejami ziemi połczyńskiej 2. Wykorzystanie potencjału historycznego browaru w Połczynie-Zdroju (historyczna linia produkcyjna) – w zależności od możliwości finansowych Gminy	Połczyn-Zdrój, instytucje kultury, inne podmioty
Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Popularyzacja metod konserwatorskich, zasad prac przy zabytkach	1. Przygotowanie cyklu spotkań (np. w świetlicach wiejskich, w urzędzie, Centrum Kultury) ze specjalistami konserwatorami, architektami	Połczyn-Zdrój, inne podmioty

Budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania	Systematyczna edukacja dzieci i młodzieży	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowanie cyklu spotkań (np. w świetlicach wiejskich), ze specjalistami konserwatorami, architektami 2. Organizacja lekcji muzealnych, bibliotecznych i konkursów historycznych 	Połczyn-Zdrój, instytucje kultury, inne podmioty
	Popularyzatorskie działania wizualne: organizowanie w instytucjach kultury i budynkach użyteczności publicznej wystaw, pokazów n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie i realizacja rocznych programów wystaw n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków (muzeum, biblioteki etc.). 2. Inicjatywa powołania w szkołach Koła Detektywów Historii z możliwością utworzenia grupy rekonstrukcyjnej – Połczynianie w średniowieczu, początki kurortu 	Połczyn-Zdrój, inne podmioty
	Promocja znaczenia Połczyna-Zdroju dla nauki o Pomorzu (historii, architektury, sztuki i innych dziedzin) i istniejącego już dorobku naukowego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowanie cyklu spotkań z osobistościami świata nauki i kultury we współpracy ze środowiskami naukowymi i twórczymi 	Połczyn-Zdrój, instytucje kultury, inne podmioty
Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Promocja dziedzictwa kulturowego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększenie promocji wydarzeń kulturalnych w mediach ponadlokalnych (w tym strony www. partnerów np. BDZ, SKZ, itp.) 	Połczyn-Zdrój, instytucje kultury, inne podmioty

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
	Promocja dziedzictwa kulturowego poprzez wydawnictwa (w tym kontynuacja)	1. Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom np.: - Katalog zabytków Miasta i Gminy Połczyn-Zdrój - albumy, opracowania popularno-naukowe, monografie miejscowości 2. Wydawanie serii regionalnych, pocztówek (zabudowa miejska, obiekty użyteczności publicznej)	Połczyn-Zdrój, instytucje kultury, inne podmioty
	Ochrona i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego – promowanie postaci historycznych	1. Kontynuacja wydarzeń tematycznych organizowanych przez Centrum Kultury, Bibliotekę Miejską; stowarzyszenia, osoby prywatne (np. właścicieli obiektów historycznych)	Połczyn-Zdrój, instytucje kultury, inne podmioty
	Organizacja dorocznych obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze miasta i gminy	1. Udział w obchodach ZDD i EDD Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze miasta i gminy (wrzesień - każdego roku), we współpracy z organizatorami (BDZ Szczecin) – (kontynuacja współpracy)	Połczyn-Zdrój, instytucje kultury, inne podmioty
	Współpraca ze środowiskami naukowymi	1. inicjowanie i wspieranie budowy i realizacji programów badawczych nad dziedzictwem kulturowym (archeologicznych, architektonicznych, historycznych)	Połczyn-Zdrój, instytucje kultury, inne podmioty

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

- Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:
 - wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków;
 - wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o skreślenie nieistniejących już obiektów, a nadal widniejących w rejestrze zabytków;
 - sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewitalizację historycznych obszarów;
 - uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami Gminy Połczyn-Zdrój w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
- Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy, miasta.
- Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, miasta planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.
- Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.
- Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna (aktualizowana) informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi etc. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane, dziedzictwo niematerialne. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach zarówno wpisanych do rejestru jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków burmistrz/prezydent zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Miejskiej. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji,
- efektywność ich wykonania

Przykładowe mierniki realizacji Programu przedstawiono w poniższej tabeli.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Tabela 3. Przykładowe mierniki realizacji Programu opieki nad zabytkami dla gminy Połczyn-Zdrój na lata 2024-2027.

Lp.	Miernik realizacji PONZ	Oczekiwany trend
1.	poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami	Wzrost
2.	wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom	Wzrost
3.	liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych	Wzrost
4.	liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego, stolarek itp.)	Wzrost
5.	liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy	Wzrost
6.	liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych	Wzrost
7.	liczba opracowanych/wydanych wydawnictw/aplikacji mobilnych/stron www. (w tym folderów promocyjnych, przewodników, albumów, materiałów pokonferencyjnych etc.)	Wzrost
8.	liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej	Wzrost
9.	stopień pokrycia gminy mpzp	Wzrost
10.	Liczba opracowanych i zaktualizowanych dokumentów strategicznych uwzględniających kwestię ochrony dziedzictwa kulturowego	Wzrost

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być przeznaczane na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu. Do katalogu prac i działań należą: techniczne i konserwatorskie ekspertyzy, konserwatorskie lub architektoniczne badania i dokumentacje, opracowania programów prac konserwatorskich, projekty budowlane, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich częściowe odtworzenie, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności; uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej, zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale.

Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, utworzony został Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków – państwowy fundusz celowy. Głównymi wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są administracyjne kary pieniężne nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia. Są to środki z administracyjnych kar, które nakładane mogą być w ściśle określonych przypadkach:

Art. 107a. 1. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,
 - 2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,
 - 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,
 - 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości
- podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Art. 107b. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która otrzymała pozwolenie na czasowy wywóz zabytku za granicę, a która w terminie 14 dni od dnia upływu ważności tego pozwolenia nie powiadomiła właściwego organu o przywiezieniu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Art. 107c. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Art. 107d. 1. Kto bez pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5¹, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

¹ Obejmuje prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, roboty budowlane w otoczeniu zabytku; prowadzą badania konserwatorskie archeologiczne lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

2. Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

3. Kto bez pozwolenia ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1a, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

4. Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1a, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

Art. 107e. 1. Kto wbrew obowiązkowi nie wykonuje zaleceń pokontrolnych, o których mowa w art. 40 ust. 1, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 50 000 zł.

Środki, zgromadzone na koncie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w pierwszej kolejności przeznaczone są na ratowanie zabytków zagrożonych lub zniszczonych.

Najważniejsze potencjalne źródła dofinansowania działań i zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Gminy Połczyn-Zdrój na lata 2024-2027 przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 4. Możliwości pozyskania źródła dofinansowania działań ujętych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Połczyn-Zdrój na lata 2024-2027.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
<p>Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego</p>	<p>– Ochrona zabytków</p> <p>Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.</p> <p>Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne.</p> <p>O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne</p>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.</p> <p>– Ochrona zabytków archeologicznych</p> <p>Strategicznym celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Zadaniem programu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także opracowanie i publikacja ich wyników. W obu grupach zadań na wsparcie mogą liczyć przede wszystkim projekty, które zakładają prowadzenie badań na obszarach (lub w dziedzinach) niewystarczająco rozpoznanych lub upowszechnionych, promujących nowe kierunki badawcze, a także opracowanie i publikację wyników badań archeologicznych, zwłaszcza zakończonych przed 2010 r.</p> <p>O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.</p> <p>– Kultura Ludowa i tradycja</p> <p>Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych</p>

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego); organizacje pozarządowe; podmioty prowadzące działalność gospodarczą: kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.</p> <p>– Wspieranie działań muzealnych</p> <p>Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.</p> <p>– Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju</p> <p>Strategicznym celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Program ma za zadanie stworzenie możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającej w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscu pamięci; zabezpieczenia i utrzymania miejsca pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z miejsca pamięci w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości i autentyzmu; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i tożsamości narodowej.</p> <p>– Kultura dostępna</p> <p>Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno -mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych.</p>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>O dofinansowanie w ramach programu ubiegać się mogą m.in. następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury; samorządowe instytucje kultury; jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą [21].</p>
<p>Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków</p>	<p>Środki Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków przeznaczone są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie województwa zachodniopomorskiego.</p> <p>Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o udzielenie dotacji: Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.</p> <p>Szczegółowe informacje dotyczące terminów składania wniosków; wyszczególnienie rodzaju dokumentacji, prac oraz materiałów, na które może zostać udzielona dotacja; wnioski oraz niezbędne dokumenty, które należy złożyć w celu ubiegania się o dotację dostępne są na stronie internetowej: https://wkz.szczecin.pl/dotacje/zasady-dotacji</p>
<p>Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny</p>	<p>Powołany Fundusz Kościelny udziela dotacji na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w szczególności dotyczących: remontów dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszania i odgrzybiania, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki).</p> <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny</p>
<p>Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych</p>	<p>Dotacje w ramach działalności funduszu udzielane są na m.in. likwidację barier architektonicznych (w tym, także w obiektach zabytkowych) w myśl projektu Dostępna przestrzeń. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są właściciele obiektu wymagającego likwidacji barier. Dotacja może być</p>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	udzielona w wysokości do 50% wartości dla podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą oraz do 30% wartości dla przedsiębiorcy.
Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027	<p>Poniżej przedstawiono wybrane możliwości wsparcia w ramach nowej perspektywy finansowej unii europejskiej.</p> <p>Działanie FEPZ.05.10 Rozwój i wzmocnienie potencjału turystycznego regionu</p> <p>Cel szczegółowy EFRR.CP4.VI - Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p> <p>Opis działania:</p> <p>Celem działania jest zwiększenie atrakcyjności turystycznej miejscowości i subregionów województwa zachodniopomorskiego.</p> <p>Typy projektów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Infrastruktura tras wynikających z Koncepcji sieci tras rowerowych Pomorza Zachodniego. 2. Wzmocnienie potencjału turystycznego gmin uzdrowiskowych Pomorza Zachodniego. <p>Działanie FEPZ.07.02 Rozwój obszarów innych niż miejskie (IIT)</p> <p>Cel szczegółowy EFRR.CP5.II - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie</p> <p>Opis działania</p> <p>Celem działania jest wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez działania, które wpisują się w strategię przygotowane przez partnerstwa w ramach Innego Instrumentu Terytorialnego (IIT).</p> <p>Typy projektów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Wsparcie infrastruktury turystyki bazującej na endogenicznych potencjałach obszarów funkcjonalnych. 6. Wsparcie instytucji kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego. <p>Więcej informacji można uzyskać na stronie:</p>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>https://rpo.wzp.pl/fepz/poznaj-program-fepz-2021-2027-i-jego-zasady/szczegolowy-opis-priorytetow-programu-fundusze-europejskie-dla-pomorza-zachodniego</p>
<p>Rządowy Program Odbudowy Zabytków</p>	<p>Rządowy Program Odbudowy Zabytków jest to Program, który wspiera samorządy w poprawieniu stanu, odbudowie i remontach obiektów zabytkowych przyczyniając się tym samym do poprawy ich stanu i uchroni przed degradacją i niszczeniem.</p> <p>Program dopuszcza finansowanie obiektów posiadających wpis do ewidencji lub rejestru zabytków i będących w posiadaniu jednostki samorządu terytorialnego lub jednostki organizacyjnej podległej jednostce samorządu terytorialnego.</p> <p>Program kierowany jest bezpośrednio do jednostek samorządu terytorialnego, a za ich pośrednictwem również do innych podmiotów zobowiązanych do opieki nad zabytkami. Dofinansowanie będzie przyznawane na realizację zadań inwestycyjnych związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Może być przeznaczony na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego albo na udzielenie dotacji samorządowej na takie prace.</p> <p>Dofinansowanie z Programu może wynieść maksymalnie 98% wartości inwestycji, a minimalny wkład własny - 2%.</p> <p>Wnioski będą mogły być składane w aplikacji Polski Ład udostępnionej przez BGK, w jednej z trzech kategorii:</p> <ul style="list-style-type: none"> • do 150 000 zł • do 500 000 zł • do 3 500 000 zł. <p>Więcej informacji na stronie: https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/programy/rzadowy-program-odbudowy-zabytkow/</p>
<p>Fundusz Termomodernizacji i Remontów (BGK)</p>	<p>Podstawowym celem Funduszu Termomodernizacji i Remontów jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe.</p> <p>W przypadku obiektów zabytkowych możliwe jest uzyskanie premii remontowej stanowiącej 60% kosztów przedsięwzięcia remontowego.</p> <p>Beneficjentem premii remontowej są właściciele lub zarządcy budynków wielorodzinnych, których użytkowanie rozpoczęto:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przed dniem 14 sierpnia 1961 r. lub co najmniej 20 lat przed dniem złożenia wniosku o premię remontową do banku kredytującego oraz

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<ul style="list-style-type: none"> • budynek ten należy do społecznej inicjatywy mieszkaniowej lub towarzystwa budownictwa społecznego; • budynek ten został wybudowany przy wykorzystaniu kredytu udzielonego przez BGK na podstawie wniosków o kredyt złożonych do dnia 30 września 2009 r. lub przy wykorzystaniu finansowania zwrotnego w rozumieniu ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego bez względu na status prawny, z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych. <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony:</p> <p>https://www.bgk.pl/podmioty-ryнку-mieszkaniowego/modernizacja-i-rewitalizacja/premia-remontowa-z-funduszu-termomodernizacji-i-remontow/?gclid=Cj0KCQjwjvaYBhDIARIsAO8Pke0Bc9zj_SXOzpDG7-pyqSOtQjEU2wf4z-NAibrbbOxX50gy_mYuPM8aAk8uEALw_wcB</p>
<p>Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027</p>	<p>W programie wyznaczono Priorytet VII: Kultura, w ramach którego określono cel szczegółowy 4.6: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p> <p>Wsparciem w ramach określonego priorytetu zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie będą mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.</p>
<p>Finansowanie z fundacji</p>	<p>Istnieje pozyskiwania funduszy zewnętrznych pochodzących z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.</p> <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze stron:</p> <p>https://www.fundacjalotto.pl/ http://fundacjakghm.pl/ https://fundacja.pgnig.pl/ https://fundacja.orange.pl/ https://fundacja.santander.pl/ https://www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index.htm https://www.fundacjapkobp.pl/</p>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	https://www.pekao.com.pl/o-banku/odpowiedzialnosc-spoleczna/fundacja-banku.html#

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W okresie obowiązywania *Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Połczyn-Zdrój na lata 2024-2027*, gmina przeznaczy środki na konserwację zabytków zdobyte ze źródeł publicznych lub prywatnych. Będą one przeznaczone na cele wyznaczone przez administrujących zabytkowymi obiektami. Na bieżąco wg potrzeb wykonywane będą prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie gminy oraz dużą ilość obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy.

Gmina podjęła Uchwałę nr XL/456/2021 z 8 września 2021 r. Rady Miejskiej w Połczynie-Zdroju w sprawie określenia zasad przyznawania dotacji celowej ze środków budżetu Gminy Połczyn-Zdrój na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Kolejne uchwały zostały podjęte w następujących latach:

- Uchwała LI/582/2022 z 27 kwietnia 2022 r. Rady Miejskiej w Połczynie-Zdroju w sprawie przyznania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.
- Uchwała nr LXVII/741/2023 z 28 czerwca 2023 r. Rady Miejskiej w Połczynie-Zdroju w sprawie przyznania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

W 2021 roku Gmina Połczyn-Zdrój udzieliła dotacji w wysokości 10.000,00 zł dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Niepokalanego Poczęcia NMP. Dotacja udzielona została na realizację zadania publicznego z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami z przeznaczeniem na remont zabytkowych organów (część etapu I - wyremontowanie 1200 piszczałek z wnętrza instrumentu w celu uzyskania dostępu do wiatrownic).

W 2023 Gmina Połczyn-Zdrój złożyła 10 wniosków do Rządowego Programu Odbudowy Zabytków w ramach Polskiego Ładu. Dotację na realizację otrzymała parafia w Toporzyku. Wstępna promesa opieka na kwotę 1.800.000,00 zł. Kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP w Toporzyku powstał w 1860 r., w stylu neogotyckim. Kościół jest wpisany do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego pod numerem 1183, jako przykład monumentalnej budowli neogotyckiej wraz z zachowanym oryginalnym wyposażeniem wnętrza. Zakres prac konserwatorskich obejmuje m.in. wymianę pokrycia dachu korpusu nawowego wraz z koniecznością wymiany uszkodzonych elementów konstrukcji dachowej drewnianej. W ramach inwestycji zostaną wykonane również inne prace konserwatorsko-restauratorskie niezbędne do zachowania stanu zabytku.

Załącznik nr I – Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Aneks numer 1 – wykaz zabytków nieruchomości

LEGENDA:

kolor czerwony - rejestr zabytków

kolor niebieski - wojewódzka ewidencja zabytków

kolor czarny - inne obiekty gminnej ewidencji zabytków (zaproponowane przez burmistrza)

wyróżnienie żółte - obiekty wyłączone z gminnej ewidencji zabytków (2014 r.)

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	SYMBOL KARTY	NUMER KARTY	Weryfikacja
						2013
1.1.	BOLKOWO	Dwór, ob. szkoła	Nr 10	A	1001	+ 2 str
		Folwark		A	1002	Zdew- wyłączyć
1.2.		Szkoła, ob. dom	Nr 19	A	1003	+
1.3.		Dom	Nr 4	A	1004	+
		Dom	Nr 7	A	1005	Zdew- wyłączyć
		Dom	Nr 15	A	1006	Zdew- wyłączyć
		Dom	Nr 18	A	1007	Zdew- wyłączyć
		Dom	Nr 22	A	1008	Zdew- wyłączyć
		Dom	Nr 24	A	1009	Zdew- wyłączyć
1.4.		Dom	Nr 25	A	1010	+
		Dom	Nr 26	A	1011	Zdew- wyłączyć
1.5.		Przepust drogowy		A	1012	+
1.6.		Cmentarz wiejski, ewangelicki		C	1013	+
1.7.		Cmentarz rodowy		C	1014	+
1.8.		Park dworski		D	1015	+
1.9.		Aleje		D	1016	+
2.	BORKOWO	Folwark		A	1017	Zdew- wyłączyć
2.1.		Spichlerz		A	1018	+
		Kolonia domów rob. folwarcznych	Nr 4-5	A	1019	Zdew- wyłączyć
2.2.		Dom	Nr 7	A	1020	+
2.3.		Park dworski		D	1021	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

3.	BORUCINO	Dom	Nr1	A	1022	Zdew-wytączyć
3.1.		Dom	Nr 2	A	1023	+
3.2.		Dom	Nr 4	A	1024	+
3.3.		Dom	Nr 5	A	1025	+
3.4.		Dom	Nr 6	A	1026	+
3.5.		Park dworski		D	1027	+
4.1.	BRONOWO	Szkoła, ob. dom	Nr 2	A	1028	+
4.2.		Dom	Nr 9	A	1029	+
		Zagroda	Nr 14	A	1030	Zdew-wytączyć
4.3.		Dom	Nr 15	A	1031	+
4.4.		Zagroda	Nr 16	A	1032	+
5.	BRÓNOWKO	Dom	Nr 5	A	1033	Zdew-wytączyć
5.1.		Dom	Nr 6	A	1034	+
5.2.		Cmentarz wiejski, Ewangelicki I		C	1035	+
5.3.		Cmentarz wiejski, ewangelicki II		C	1036	+
6.1.	BRUSNO	Dwór		A	1037	+
6.2.		Folwark		A	1038	+
6.3.		Szkoła, ob. dom	Nr 20	A	1039	+2 str
		Dom	Nr 6	A	1040	Zdew-wytączyć
6.4.		Dom	Nr 13	A	1041	+
		Dom rządcy	Nr 18	A	1042	Zdew-wytączyć
6.5.		Trafostacja		A	1043	+
6.6.		Cmentarz wiejski ewangelicki		C	1044	+
6.7.		Park dworski		D	1045	+
7.	BRZOSOWICA	Dom	Nr1	A	1046	Zdew-wytączyć
7.1.		Dom	Nr 4	A	1047	+
8.	BUŚLARKI	Trafostacja		A	1048	Zdew-wytączyć
9.1.	BUŚLARY	Kościół		A	1049	+
9.2.		Dwór	Nr 4	A	1050	+
9.3.		Folwark - zespół		A	1051	+
9.4.		Dom	Nr 7	A	1052	+
9.5.		Dom	Nr 10	A	1053	+
9.6.		Dom	Nr 11	A	1054	+
9.7.		Dom	Nr 13	A	1055	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

9.8.		Dom	Nr 17	A	1056	+
9.9.		Dom, ob. plebania	Nr 27	A	1057	+2 str
9.10.		Dom	Nr 28	A	1058	+
9.11.		Dom, ob. sklep	Nr 33	A	1059	+
9.12.		Układ ruralistyczny		B	1060	+
9.13.		Cmentarz przykościelny		C	1061	+
9.14.		Cmentarz wiejski, d. ewangelicki		C	1062	+
9.15.		Cmentarz wojskowy		C	1063	+2 str
9.16.		Park dworski		D	1064	+
10.1.	CZARNKOWIE	Kościół		A	1065	+2 str
		szkoła, ob. dom	Nr 52	A	1066	?
		Dom	Nr 1	A	1067	Zdew- wyłączyć
10.2.		Dom	Nr 3	A	1068	+
10.3.		Dom	Nr 23	A	1069	+
		Dom	Nr 24	A	1070	Zdew- wyłączyć
10.4.		Dom	Nr 25	A	1071	+
10.5.		Dom	Nr 28	A	1072	+
		Dom	Nr 29	A	1073	Zdew- wyłączyć
10.6.		Dom	Nr 30	A	1074	+
10.7.		Dom	Nr 31	A	1075	+
10.8.		Dom	Nr 34	A	1076	+
10.9.		Dom	Nr 35	A	1077	+
		Dom	Nr 36	A	1078	?
10.10.		Dom	Nr 39	A	1079	+
10.11.		Dom	Nr 41	A	1080	+
10.12.		Dom	Nr 42	A	1081	Zdew- wyłączyć
10.13.		Dom	Nr 43	A	1082	+
10.14.		Dom	Nr 44	A	1083	+
10.15.		Dom	Nr 46	A	1084	+
10.16.		Dom	Nr 47	A	1085	+
10.17.		Dom	Nr 49	A	1086	+
		Dom	Nr 57	A	1087	Zdew- wyłączyć
10.18.		Upamiętnienie I wojna		A	1088	+
		Układ ruralistyczny		B	1089	Zdew- wyłączyć
10.19.		Cmentarz wiejski ewangelicki		C	1090	+
11.	DOBINO	Dom	Nr 7	A	1091	Zdew- wyłączyć
11.1.		Park podworski		D	1092	+
12.1.	DZIWÓGORA	Zespół stacji PKP		A	1093	+
		Gorzelnia		A	1094	rozebrany

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

		Tartak		A	1095	Zdew-wyłączyć
		Bud. d. stajni folw.		A	1096	Zdew-wyłączyć
		Dom rządcy		A	1097	Zdew-wyłączyć
12.2.		Dom gorzelanego	Nr 1	A	1098	+
12.3.		Park podworski		D	1099	+
13.1.	GAWORKOWO	Szkoła		A	1100	+
13.2.		Dom	Nr 4	A	1101	+
13.3.		Dom	Nr 5	A	1102	+
13.4.		Dom	Nr 8	A	1103	+
13.5.		Dom	Nr 12	A	1104	+
13.6.		Park dworski		D	1105	+
14.1.	GAWRONIEC	Kościół		A	1106	+
14.2.		Dwór		A	1107	+
14.3.		Folwark		A	1108	+
14.4.		Zespół stacji PKP		A	1109	+
14.5.		Szkoła		A	1110	+
14.6.		Remiza		A	1111	+
14.7.		Dom	Nr 2	A	1112	+
14.8.		Dom	Nr 5	A	1113	+
14.9.		Dom	Nr 11	A	1114	+
14.10.		Dom	Nr 13	A	1115	+
14.11.		Cmentarz przykościelny		C	1116	+
14.12		Park dworski		D	1117	+
15.1	GROMNIK	Dom	Nr 2	A	1118	+
15.2.		Dom	Nr 3	A	1119	+
						+
16.1.	KAPICE	Wiatrak holender		A	1120	+
16.2.		Szkoła, ob. dom		A	1121	+
		Dom	Nr 13		1122	Zdew-wyłączyć
		Układ ruralistyczny		B	1123	Zdew-wyłączyć
16.3.		Cmentarz wiejski ewangelicki		C	1124	+
17.1.	KŁOKOWO	Park podworski		D	1125	+
18.1.	KOCURY	Folwark (OBORA odr.)		A	1126	+
18.2.		Dom	Nr 4	A	1127	+
18.3.		Dom	Nr 7	A	1128	+
18.4.		Dom	Nr 16	A	1129	+
18.5.		Dom	Nr 20	A	1130	+
18.6.		Dom	Nr 21	A	1131	+
18.7.		Cmentarz wiejski ewangelicki		C	1132	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

18.8.		Park dworski		D	1133	+
18.9.		Aleja		D	1134	+
19.1.	KOŁACZ	Kościół		A	1135	+
19.2.		Dwór	Nr 30	A	1136	+2 str (wpis)
19.3.		Folwark		A	1137	+
19.4.		Rządcaówka	Nr 28	A	1138	+2 str (wpis)
19.5.		Remiza	Nr 29	A	1139	+
		Dom	Nr 1	A	1140	Zdew-wyłączyć
19.6.		Dom	Nr 5	A	1141	+
		Dom	Nr 17	A	1142	Zdew-wyłączyć
19.7.		Dom	Nr 19	A	1143	+
		Dom	Nr 22 (21)	A	1144	Zdew-wyłączyć
19.8.		Dom	Nr 24	A	1145	+
19.9.		Dom	Nr 40	A	1146	+
19.10.		Dom	Nr 44	A	1147	+
		Dom	Nr 46	A	1148	rozebrany
19.11.		Dom	Nr 53	A	1149	+
19.12.		Dom	Nr 69	A	1150	+
19.13.		Dom	Nr 71	A	1151	+
19.14.		Trafostacja		A	1152	+
19.15.		Cmentarz przykościelny		C	1153	+
19.16.		Cmentarz wiejski, d. ewangelicki		C	1154	+
19.17.		Park dworski		D	1155	+
19.18.		Aleje		D	1156	+
20.1.	KOŁACZEK	Dwór		A	1157	rozebrany
20.2.		Dom	Nr 11	A	1158	+
20.3.		Cmentarz, d. ewangelicki		C	1159	+
20.4.		Park dworski		D	1160	+
21.1.	LIPNO	Cmentarz wiejski d. ewangelicki I		C	1161	+
21.2.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki II		C	1162	+
22.1.	ŁĘGI	Kościół		A	1163	+
22.2.		Kaplica rodowa	(park)	A	1164	+2 str
22.3.		Dwór		A	1165	+2 str
		Zespół folwarczny		A	1166	Zdew-wyłączyć
22.4.		Gorzelnia	Nr 38	A	1167	+
22.5.		Magazyn - d. stodołnia	Nr 38	A	1168	+
		Szkola	Nr 12	A	1169	Zdew-wyłączyć
22.6.		Dom	Nr 2	A	1170	+
22.7.		Dom	Nr 7	A	1171	+
22.8.		Dom	Nr 8	A	1172	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

22.9.		Dom	Nr 9	A	1173	+
22.10.		Dom	Nr 19	A	1174	+
22.11.		Dom	Nr 20	A	1175	+
22.12.		Dom	Nr 21	A	1176	+
22.13.		Dom	Nr 23	A	1177	+
		Dom	Nr 28	A	1178	Zdew- wyłączyć
22.14.		Dom	Nr 39	A	1179	+
		Dom	Nr 40(42)	A	1180	Zdew- wyłączyć
22.15.		Upamiętnienie I wojna światowa		A	1181	+
22.16.		Układ ruralistyczny		B	1182	+
22.17.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1183	+
22.18.		Cmentarz rodowy		C	1184	+
22.19.		Park dworski		D	1185	+
22.20.		Aleja		D	1185a	+
23.1.	ŁĘŻEK	Dom	Nr 1	A	1186	+
23.2.		Dom	Nr 2	A	1187	+
24.	ŁOŚNICA	Folwark		A	1188	Zdew- wyłączyć
24.1.		Dom	Nr 1	A	1189	+
24.2.		Dom	Nr 2	A	1190	+
		Dom	Nr 3	A	1191	Zdew- wyłączyć
24.3.		Dom	Nr 4	A	1192	+
		Dom	Nr 6 abc	A	1193	Zdew- wyłączyć
24.5.		Dom	Nr 8	A	1194	+
24.6.		Dom	Nr 13	A	1195	+
		Dom	Nr 15	A	1196	Zdew- wyłączyć
24.7.		Dom	Nr 17	A	1197	+
24.8.		Dom	Nr 18	A	1198	+
24.9.		Dom	Nr 19	A	1199	+
24.9.		Układ ruralistyczny		B	1200	+
24.10.		Park		D	1201	+
25.1.	MIĘDZYBORZE	Dwór		A	1202	+2 str
25.2.		Dwór – oficyna		A	1203	+2 str
25.3.		Folwark – obora		A	1204	+
25.4.		Folwark – wozownia z cz. mieszkalną		A	1205	+
25.5.		Leśniczówka „Ogrodno”		A	1206	+
25.6.		Park dworski		D	1207	+
26.	MILICE	Dom	Nr 2	A	1208	Zdew- wyłączyć
26.1.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1209	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

27.1.	NOWE LUDZICKO	Pałac		A	1210	+2 str
		Dom	Nr 7	A	1211	Zdew- wyłączyć
		Dom	Nr 8	A	1212	Zdew- wyłączyć
		Dom	Nr 13	A	1213	Zdew- wyłączyć
27.2.		Trafostacja		A	1214	+
27.3.		Park pałacowy		D	1215	+
28.1.	NOWE RESKO	Dom	Nr 4	A	1216	+
28.2.		Dom	Nr 7	A	1217	+
28.3.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		D	1218	+
29.1.	NOWY TOPORZYK	Dom	Nr 3	A	1219	+
29.2.		Dom	Nr 10	A	1220	+
29.3.		Dom	Nr 11	A	1221	+
		Dom	Nr 12	A	1222	Zdew- wyłączyć
		Dom	Nr 16	A	1223	rozebrany
29.4.		Dom	Nr 17	A	1223a	+
29.5.		Dom	Nr 20	A	1224	+
29.6.		Dom	Nr 22	A	1225	+
29.7.		Dom	Nr 50	A	1226	+
30.1.	OGARTOWO	Pałac		A	1227	+2 str
30.2.		Szkoła, ob. dom	Nr 27	A	1228	+
		Dom	Nr 5	A	1229	Zdew- wyłączyć
30.3.		Dom	Nr 6	A	1230	+
30.4.		Dom	Nr 13	A	1231	+
30.5.		Dom	Nr 16	A	1232	+
		Dom	Nr 17	A	1233	?
30.6.		Dom	Nr 18	A	1234	+
30.7.		Dom	Nr 21	A	1235	+
		Dom	Nr 22	A	1236	Zdew- wyłączyć
30.8.		Trafostacja		A	1237	+
30.9.		Most		A	1238	+
30.10.		Układ ruralistyczny		B	1239	+
30.11.		Cmentarz ewangelicki		C	1240	+
30.12.		Park pałacowy		D	1241	+
31.1.	OGARTÓWKO	Dwór		A	1242	+2 str
		Falwark		A	1243	Zdew- wyłączyć
31.2.		Trafostacja		A	1244	+
32.	OGRODNO	Dom	Nr 2	A	1245	Zdew- wyłączyć
32.1.		Dom	Nr 6	A	1246	+
32.2.		Dom	Nr 17	A	1247	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

32.3.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1248	+
33.1.	OSTRE BARDO	Kościół		A	1249	+
33.2.		Dwór		A	1250	+
33.3.		Folwark		A	1251	+
33.4.		Szkoła, ob. dom	Nr	A	1252	+
33.5.		Dam	Nr1	A	1253	+
33.6.		Dam	Nr 2	A	1254	+
		Dam	Nr 3	A	1255	Zdew- wyłączyć
		Dam	Nr 12	A	1256	Zdew- wyłączyć
33.7.		Dam	Nr 15	A	1257	+
33.8.		Dam	Nr 16	A	1258	+
		Dam	Nr 17	A	1259	Zdew- wyłączyć
33.9.		Dam	Nr 20	A	1260	+
		Dam	Nr 23	A	1261	Zdew- wyłączyć
33.10.		Dam	Nr 24	A	1262	+
33.11.		Trafostacja		A	1262a	+
33.12.		Układ ruralistyczny		B	1263	+
33.13.		Cmentarz przykościelny		C	1264	+
33.14.		Cmentarz d. ewangelicki		C	1265	+
33.15.		Park dworski		D	1266	+
34.1.	OSTROWAŚ	Dwór		A	1267	+
		Dam	Nr 2	A	1268	Zdew- wyłączyć
34.2.		Park dworski		D	1269	+
34.3.		Aleja		D	1270	+
35.1.	POPIELAWY	Młyn		A	1271	+ 2 str
36.1.	POPIELEWICE	Park podworski		D	1272	+
37.1.	POPIELEWKO	Pałac		A	1273	+ 2 str
		Kolonia domów	Nr 1-4	A	1274	Zdew- wyłączyć
37.2.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1275	+
37.3.		Park pałacowy		D	1276	+
38.1.	POPIELEWO	Kościół		A	1277	+ 2 str
38.2.		Szkoła		A	1278	+
		Dam	Nr 8	A	1279	Zdew- wyłączyć
		Dam	Nr 10	A	1280	Zdew- wyłączyć
38.3.		Dam	Nr 12	A	1281	+
38.4.		Dam	Nr 16	A	1282	+
		Dam	Nr 17	A	1283	Zdew- wyłączyć
38.5.		Dam	Nr21	A	1284	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

38.6.		Dom	Nr 22	A	1285	+
38.7.		Dom	Nr 23	A	1286	+
38.8.		Dom	Nr 28	A	1287	+ 2 str
		Dom	Nr 31-32	A	1288	Zdew- wyłączyć
		Dom	Nr 34	A	1289	Zdew- wyłączyć
38.9.		Układ ruralistyczny		B	1290	+
38.10.		Cmentarz komunalny		C	1291	+
38.11.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1292	+
38.12.		Park dworski		D	1293	+
39.1.	PRZYROWO	Zespół folwarczny		A	1294	+
39.2.		Park dworski		D	1295	+
40.1.	REDŁO	Kościół		A	1296	+
40.2.		Szkoła		A	1297	+
40.3.		Zespół stacji PKP		A	1298	+
		Świetlica		A	1299	Zdew- wyłączyć
40.4.		Poczta		A	1300	+
40.5.		Młyn		A	1301	+
40.6.		Dom	Nr 4	A	1302	+
		Dom	Nr 8	A	1303	Zdew- wyłączyć
40.7.		Dom	Nr 13	A	1304	+
40.8.		Dom	Nr 15	A	1305	+
		Dom	Nr 27	A	1306	?
40.9.		Dom	Nr 37	A	1307	+
40.10.		Dom	Nr 42(31)	A	1308	+
40.11.		Dom	Nr 43	A	1309	+
		Dom	Nr 44	A	1310	Zdew- wyłączyć
40.12.		Dom	Nr 48	A	1311	+
40.13.		Dom	Nr 50	A	1312	+
40.14.		Cmentarz ewangelicki		C	1313	+
40.15.		Park dworski		D	1314	+
41.1.	RZESNA	Dom	Nr 3		1315	+
		Dom	Nr 4		1316	Zdew- wyłączyć
41.2.		Dom	Nr 5		1317	+
41.3.		Dom	Nr 15		1318	+
42.1.	SŁAWKA	Park podworski		D	1319	+
43.1.	SŁOWIANKI	Pałac		A	1320	+ 2 str
43.2.		Dom zaplecza pałacu (bud. oficynowy)		A	1321	+
43.3.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1322	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

43.4.		Park pałacowy		D	1323	+
44.1.	STARE RESKO	Pałac		A	1324	+ 2 str
44.2.		Kościół		A	1325	+
		Szkoła, ob. sklep		A	1326	Zdew- wyłączyć
44.3.		Założenie folwarczne		A	1327	+
44.4.		Dom	Nr 1	A	1328	+
44.5.		Dom	Nr 3	A	1329	+
44.6.		Dom	Nr 7	A	1330	+
44.7.		Dom	Nr 12{10}	A	1331	+
44.8.		Dom	Nr 14	A	1332	+
44.9.		Układ ruralistyczny		B	1333	+
44.10.		Cmentarz przykościelny		C	1334	+
44.11.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1335	+
44.12.		Park pałacowy		D	1336	+
45.1.	SUCHA	Kościół		A	1337	+
45.2.		Dwór		A	1338	+
45.3.		Założenie folwarczne		A	1339	+
		Dom	Nr 1	A	1340	Zdew- wyłączyć
45.4.		Dom	Nr 2	A	1341	+
45.5.		Dom	Nr 6	A	1342	+
45.6.		Dom	Nr 8	A	1343	+
45.7.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki I		C	1344	+
45.8.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki II		C	1345	+
45.9.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki III		C	1346	+
45.10.		Park dworski		D	1347	+
46.1.	SZELIGOWO	Szkoła		A	1348	+
46.2.		Dom	Nr 10	A	1349	+
46.3.		Dom	Nr 14	A	1350	+
46.4.		Dom	Nr 18	A	1351	+
46.5.		Dom	Nr 29	A	1352	+
46.6.		Żagroda	Nr 30	A	1353	+
47.1.	TOPORZYK	Kościół		A	1354	+
47.2.		Plebania	Nr 3	A	1355	+
47.3.		Dom	Nr 2	A	1356	+
		Dom	Nr 7	A	1357	Zdew- wyłączyć
47.4.		Dom	Nr 9	A	1358	+
		Dom	Nr 11	A	1359	Zdew- wyłączyć
47.5.		Dom	Nr 12	A	1360	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

		Dom	Nr 14	A	1361	Zdew-wyłączyć
47.6.		Dom	Nr 17	A	1362	+
47.7.		Dom	Nr 18	A	1363	+
47.8.		Dom	Nr 19	A	1364	+
		Dom	Nr 21	A	1365	Zdew-wyłączyć
47.9.		Dom	Nr 24	A	1366	+
47.10.		Dom	Nr 30	A	1367	+
47.11.		Dom	Nr 32	A	1368	+
47.12.		Dom	Nr 35	A	1369	+
47.13.		Dom	Nr 37	A	1370	+
47.14.		Dom	Nr 54	A	1371	+
47.15.		Dom	Nr 59	A	1372	+
47.16.		Dom	Nr 62	A	1373	+
47.17.		Upamiętnienie poległych w I wojnie światowej			1373a	+
47.18.		Układ ruralistyczny		B	1374	+
47.19.		Cmentarz przykościelny		C	1375	+
47.20.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1376	+
47.21.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki II		C	1377	+
47.22.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki III		C	1378	+
47.23.		Park podworski		D	1378a	+
48.1.	TYCHÓWKO	Kościół		A	1379	+
48.2.		Dzwonnica		A	1380	+
48.3.		Upamiętnienie, I wojny światowej		A	1381	+
48.4.		Pałac		A	1382	+
48.5.		Folwark		A	1383	+
48.6.		Szkoła, ob. dom	Nr 7	A	1384	+
		Dom	Nr 5	A	1385	Zdew-wyłączyć
		Dom	Nr 6	A	1386	Zdew-wyłączyć
		Dom	Nr 8	A	1387	Zdew-wyłączyć
48.7.		Plebania, ob. dom	Nr 9	A	1388	+ 2 str
48.9.		Dom	Nr 10	A	1389	+
48.10.		Cmentarz przykościelny		C	1390	+
48.11.		Cmentarz, d. ewangelicki		C	1391	+
48.12.		Park pałacowy		D	1392	+
49.1.	WARDYŃ DOLNY	Dwór		A	1393	+ 2 str
		Założenie folwarczne		A	1394	Zdew-wyłączyć
		Dom	Nr 2	A	1395	Zdew-wyłączyć
		Dom	Nr 5	A	1396	Zdew-wyłączyć

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

		Dom	Nr 7	A	1397	Zdew-wyłączyć
		Dom	Nr 8	A	1398	Zdew-wyłączyć
49.2.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1399	+
49.3.		Park dworski		D	1400	+
50.1.	WARDYŃ GÓRNY	Szkoła		A	1401	+
		Dom	Nr 1	A	1402	Zdew-wyłączyć
50.2.		Dom	Nr 2	A	1403	+
		Dom	Nr 9	A	1404	Zdew-wyłączyć
50.3.		Dom	Nr 10	A	1405	+
		Dom	Nr 11	A	1406	Zdew-wyłączyć
50.4.		Dom	Nr 14	A	1407	+(nr 16-17)
		Dom	Nr 16-17	A	1408	Zdew-wyłączyć
50.5.		Dom	Nr 18	A	1409	+
50.6.		Dom	Nr 20	A	1410	+
		Dom	Nr 22	A	1411	Zdew-wyłączyć
50.7.		Układ ruralistyczny		B	1412	+
50.8.		Cmentarz wiejski d. ewangelicki		C	1413	+
50.9.		Park podworski		D	1414	+
50.10.		aleja		D	1415	+
51.1.	WIDÓW	Dom	Nr 1	A	1416	+
		Dom	Nr 2	A	1417	Zdew-wyłączyć
52.1.	ZABORZE	Cmentarz, d. ewangelicki		C	1418	+
52.2.		Park dworski		D	1419	+
52.3.		Aleja		D	1420	+
53.1.	ZAJĄCZKOWO	Szkoła		A	1421	+
53.2.		Remiza	Nr 44	A	1422	+
53.3.		Dom	Nr 1	A	1423	+
53.4.		Dom	Nr 6	A	1424	+
53.5.		Dom	Nr 9	A	1425	+
		Dom	Nr 10	A	1426	Zdew-wyłączyć
53.6.		Dom	Nr 11	A	1427	+
		Dom	Nr 12	A	1428	Zdew-wyłączyć
53.7.		Dom	Nr 14	A	1429	+
53.8.		Zagroda	Nr 17	A	1430	+
53.9.		Dom	Nr 19	A	1431	+
53.10.		Dom	Nr 22	A	1432	+
53.11.		Dom	Nr 23	A	1433	+

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

		Dom	Nr 24	A	1434	Zdew-wyłączyć
53.12		Dom	Nr 29	A	1435	+
53.13		Zagroda	Nr 31	A	1436	+
53.14		Dom	Nr 33	A	1437	+
53.15		Dom	b. nr	A	1438	+ (26)
54.1.	ZAJĄCZKÓWKO	Szkoła, ob. dom	Nr 18	A	1439	+
54.2		Dom	Nr 4	A	1440	+
54.3		Dom	Nr 5	A	1441	+
54.4		Dom	Nr 10	A	1442	+
54.5		Dom	Nr 14	A	1443	+
54.6		Dom	Nr 20	A	1444	+
		Dom	Nr 23	A	1445	Zdew-wyłączyć
		Dom	Nr 26	A	1446	Zdew-wyłączyć
		Trafostacja		A	1447	Zdew-wyłączyć
55.	ZDROISKA	Dom	Nr 5	A	1448	Zdew-wyłączyć
56.1.	ZDROJE	Dom	Nr 1	A	1449	+
		Dom	Nr 8	A	1450	Zdew-wyłączyć
57.1.	ŻOŁĘDNO	Folwark		A	1451	+
57.2		Aleja		D	1452	+

Aneks numer 2 – Wykaz stanowisk archeologicznych

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	Nr stanowiska archeologicznego w miejscowości	Strefa ochrony do wyznaczenia	SYMBOL i NUMER KARTY	UWAGI
1.	BOLKOWO	1	W.II	E-1	
2.		2	W.II	E-2	
3.		3	W.III	E-3	
4.		4	W.II	E-4	
5.		5	W.III	E-5	
6.		6	W.III	E-6	
7.		7	W.II	E-7	
8.		8	W.II	E-8	
9.		9	W.III	E-9	
10		10	W.III	E-10	
11		11	W.III	E-11	
12		12	W.III	E-12	
13		13	W.II	E-13	
14		14	W.III	E-14	
15		15	W.III	E-15	
16		16	W.III	E-16	
17		17	W.III	E-17	
18		18	W.II	E-18	
19		19	W.II	E-19	
20		20	W.III	E-20	
21		21	W.III	E-21	
22		22	W.III	E-22	
23		23	W.II	E-23	
24		24	W.II	E-24	
25		25	W.III	E-25	
26		26	W.II	E-26	
27		27	W.III	E-27	
28		28	W.II	E-28	
29		29	W.III	E-29	
30		30	W.III	E-30	
31		31	W.III	E-31	
32	Borkowo	5	W.III	E-32	
33	Borucino	3	W.III	E-33	
34	Bronówko	2	W.III	E-34	
35		4	W.III	E-35	
36		6	W.III	E-36	
37	Brusno	10	W.III	E-37	
38		11	W.III	E-38	
39		12	W.III	E-39	
40		13	W.II	E-40	
41		14	W.III	E-41	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

42		16	W.III	E-42	
43		17	W.III	E-43	
44		18	W.III	E-44	
45		19	W.III	E-45	
46		21	W.III	E-46	
47		22	W.III	E-47	
48		23	W.III	E-48	
49		24	W.III	E-49	
50	Brzękowice	1	W.I	E-50	
51	Buślary	1	W.I	E-51	
52		4	W.III	E-52	
53		5	W.III	E-53	
54		7	W.III	E-54	
55		8	W.III	E-55	
56		9	W.III	E-56	
57		10	W.III	E-57	
58		11	W.III	E-58	
59		12	W.III	E-59	
60		13	W.III	E-60	
61		14	W.III	E-61	
62	Chojenka	4	W.III	E-62	
63	Czarnkowie	3	W.III	E-63	
64		6	W.III	E-64	
65		7	W.III	E-65	
66		9	W.III	E-66	
67		11	W.III	E-67	
68		13	W.III	E-68	
69		14	W.III	E-69	
70		17	W.III	E-70	
71		20	W.III	E-71	
72		22	W.III	E-72	
73		23	W.III	E-73	
74		25	W.III	E-74	
75		26	W.III	E-75	
76		27	W.III	E-76	
77		28	W.III	E-77	
78		29	W.III	E-78	
79	Dziwogóra	4	W.III	E-79	
80		5	W.III	E-80	
81		6	W.III	E-81	
82		7	W.III	E-82	
83		8	W.III	E-83	
84	Gaworkowo	2	W.III	E-84	
85		4	W.III	E-85	
86	Gawroniec	1	W.II	E-86	
87		3	W.III	E-87	
88	Jelonki	2	W.III	E-88	
89		3	W.III	E-89	
90		4	W.III	E-90	
91		6	W.III	E-91	
92	Kocury	1	W.II	E-92	
93		2	W.III	E-93	
94		3	W.III	E-94	
95		4	W.III	E-95	
96		6	W.III	E-96	
97	Kołacz	8	W.III	E-97	
98		12	W.III	E-98	
99		14	W.III	E-99	
100		15	W.II	E-100	
101		16	W.III	E-101	
102		22	W.III	E-102	
103		23	W.III	E-103	
104		24	W.III	E-104	
105		25	W.III	E-105	
106		26	W.III	E-106	
107		27	W.III	E-107	
108		28	W.III	E-108	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

109		31	W.III	E-109	
110		32	W.III	E-110	
111		36	W.III	E-111	
112		37	W.III	E-112	
113		39	W.III	E-113	
114		40	W.III	E-114	
115		41	W.II	E-115	
116		42	W.III	E-116	
117		43	W.III	E-117	
118		44	W.III	E-118	
119		46	W.II	E-119	
120		47	W.III	E-120	
121		48	W.III	E-121	
122		49	W.III	E-122	
123		50	W.III	E-123	
124	Lipno	7	W.III	E-124	
125	Łąkówko	1	W.II	E-125	
126	Łęgi	1	W.II	E-126	
127		2	W.III	E-127	
128		2	W.III	E-128	
129		3	W.III	E-129	
130		4	W.III	E-130	
131		4	W.III	E-131	
131		13	W.III	E-132	
133		14	W.III	E-133	
134		15	W.III	E-134	
135	Łośnica	1	W.III	E-135	
136		2	W.III	E-136	
137		2	W.II	E-137	
138		4	W.III	E-138	
139		5	W.III	E-139	
140		6	W.III	E-140	
141		7	W.III	E-141	
142		7	W.III	E-142	
143		10	W.III	E-143	
144		11	W.III	E-144	
145		12	W.III	E-145	
146		13	W.III	E-146	
147		14	W.III	E-147	
148		15	W.III	E-148	
149		16	W.II	E-149	
150		17	W.II	E-150	
151		18	W.III	E-151	
152		19	W.III	E-152	
153		20	W.II	E-153	
154		21	W.III	E-154	
155		22	W.III	E-155	
156		23	W.III	E-156	
157		24	W.III	E-157	
158		25	W.II	E-158	
159		26	W.III	E-159	
160		27	W.III	E-160	
161		28	W.II	E-161	
162		29	W.III	E-162	
163		30	W.II	E-163	
164		32	W.III	E-164	
165		33	W.III	E-165	
166		34	W.III	E-166	
167		35	W.II	E-167	
168		36	W.II	E-168	
169		37	W.III	E-169	
170		38	W.II	E-170	
171		38	W.III	E-171	
172		39	W.III	E-172	
173		40	W.III	E-173	
174		41	W.II	E-174	
175		42	W.II	E-175	
176		43	W.III	E-176	
177		44	W.II	E-177	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

178		45	W.III	E-178
179		46	W.III	E-179
180		47	W.III	E-180
181		48	W.III	E-181
182		49	W.II	E-182
183		50	W.II	E-183
184		51	W.III	E-184
185		52	W.II	E-185
186	Międzyborze	3	W.III	E-186
187	Ogartowo	4	W.III	E-187
188		5	W.III	E-188
189		6	W.III	E-189
190		7	W.III	E-190
191		8	W.III	E-191
192		9	W.III	E-192
193		10	W.III	E-193
194		11	W.III	E-194
195		12	W.III	E-195
196		13	W.III	E-196
197		14	W.III	E-197
198		15	W.III	E-198
199		18	W.III	E-199
200		19	W.III	E-200
201		21	W.III	E-201
202		22	W.III	E-202
203		23	W.III	E-203
204		24	W.III	E-204
205		25	W.III	E-205
206		26	W.III	E-206
207		27	W.III	E-207
208		28	W.II	E-208
209		29	W.III	E-209
210		30	W.II	E-210
211	Ogartówko	1	W.III	E-211
212		3	W.III	E-212
213	Ostre Bardo	1	W.I	E-213
214		5	W.III	E-214
215		6	W.III	E-215
216		7	W.III	E-216
217		8	W.III	E-217
218		9	W.III	E-218
219		9	W.III	E-219
220		10	W.III	E-220
221		11	W.III	E-221
222		12	W.II	E-222
223		13	W.III	E-223
224		14	W.III	E-224
225		15	W.III	E-225
226		16	W.III	E-226
227		17	W.III	E-227
228		18	W.III	E-228
229		19	W.III	E-229
230	Połczyn-Zdrój	8	W.III	E-230
231		10	W.III	E-231
232		11	W.III	E-232
233		12	W.III	E-233
234		16	W.II	E-234
235		17	W.II	E-235
236		18	W.II	E-236
237		21	W.III	E-237
238		22	W.III	E-238
239		23	W.III	E-239
240		24	W.III	E-240
241		25	W.III	E-241
242	Połczyńska Wieś	4	W.III	E-242
243	Popielawy	1	W.II	E-242
244				
245	Popielewko	1	W.III	E-244
246		3	W.III	E-245

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

247		17	W.III	E-247
248		20	W.III	E-248
249	Popielewo	1	W.I	E-249
250		6	W.III	E-250
251		7	W.III	E-251
252		8	W.III	E-252
253		10	W.III	E-253
254		11	W.III	E-254
255		12	W.III	E-255
256		13	W.III	E-256
257			W.III	E-257
258	Przyrowo	1	W.II	E-258
259		2	W.III	E-259
260		3	W.III	E-260
261		4	W.III	E-261
262		5	W.III	E-262
263		6	W.III	E-263
264		7	W.III	E-264
265		8	W.III	E-265
266	Redło	1	W.II	E-266
267		2	W.II	E-267
268		3	W.III	E-268
268		4	W.III	E-269
269		5	W.III	E-270
270		6	W.III	E-271
271		7	W.III	E-272
272		9	W.III	E-273
273		12	W.III	E-275
274		13	W.III	E-276
275		14	W.III	E-277
276		20	W.III	E-278
277		21	W.III	E-279
278		22	W.III	E-280
279		24	W.III	E-281
280		25	W.III	E-282
281		26	W.II	E-283
282	Sucha	1	W.III	E-284
283		2	W.III	E-285
284		3	W.III	E-286
285		5	W.III	E-287
286		9	W.III	E-288
287		12	W.III	E-289
288		13	W.III	E-290
289		14	W.III	E-291
290		3	W.III	E-292
291	Toporzyk	6	W.III	E-293
292		13	W.III	E-294
293		15	W.III	E-295
294		18	W.III	E-296
295		24	W.III	E-297
296		34	W.III	E-298
297	Tychówko	1	W.II	E-299
298		2	W.III	E-300
299		3	W.III	E-301
300		4	W.III	E-302
301		5	W.III	E-303
302		6	W.III	E-304
303		7	W.III	E-305
304		8	W.III	E-306
305		9	W.III	E-307
306		10	W.III	E-308
307		11	W.III	E-309
308		12	W.III	E-310
309		13	W.II	E-311
310		14	W.III	E-312
311		15	W.II	E-313
312		16	W.III	E-314
313		17	W.II	E-315
314		18	W.III	E-316

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN - ZDRÓJ NA LATA 2024-2027

315		19	W.III	E-317	
316		20	W.III	E-318	
317		21	W.III	E-319	
318		22	W.III	E-320	
319		25	W.III	E-321	
320		26	W.III	E-322	
321		28	W.III	E-323	
322		29	W.III	E-324	
323		36	W.III	E-325	
324		37	W.III	E-326	
325		38	W.III	E-327	
326	Wardyn Dolny	5	W.III	E-328	
327		7	W.III	E-329	
328		8	W.III	E-330	
329	Wardyn Górny	1	W.II	E-331	
330		15	W.III	E-332	
331		21	W.III	E-333	
332		27	W.III	E-334	
333	Wieś Połczyńska	1	W.III	E-335	
334	Zajczkowo	11	W.III	E-336	
335	Zdroiska	1	W.III	E-337	
336	Zołędno	1	W.II	E-338	
337		2	W.III	E-339	
338		3	W.III	E-340	
339		4	W.III	E-341	

Spis tabel

TABELA 1. WYKAZ OBIEKTÓW UJĘTYCH W REJESTRZE ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO NA TERENIE GMINY POŁCZYN – ZDRÓJ.....	48
TABELA 2. CELE OPERACYJNE I DZIAŁANIA PRZEWDZIANE DO REALIZACJI W RAMACH PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN-ZDRÓJ NA LATA 2024-2027.....	63
TABELA 3. PRZYKŁADOWE MIERNIKI REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN-ZDRÓJ NA LATA 2024-2027.....	72
TABELA 4. MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA ŹRÓDŁA DOFINANSOWANIA DZIAŁAŃ UJĘTYCH W GMINNYM PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POŁCZYN-ZDRÓJ NA LATA 2024-2027.....	74

Spis fotografii

FOTOGRAFIA 1. WIDOK NA KRAJOBRAZ GMINY POŁCZYN – ZDRÓJ – TZW. „SZWAJCARIA POŁCZYŃSKA”.....	21
FOTOGRAFIA 2. WIDOK NA POŁCZYŃSKIE PARASOLKI.....	24